

Endringer i organiseringen av yrkesaktive pars hverdag

*En kvantitativ studie av pars fordeling av tid
brukt til yrkesarbeid i perioden 1991-2009*

Lone Dahlin Arntsen

Masteroppgave i sosiologi
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

UNIVERSITETET I OSLO

Høst 2014

© Lone Dahlin Arntsen

2014

Tittel

Forfatter: Lone Dahlin Arntsen

<http://www.duo.uio.no/>

Trykk: Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Oppgavens formål er å undersøke hvordan par organiserer hverdagen sin når det kommer til fordelingen av tid brukt på lønnet arbeid, og om denne fordelingen har endret seg i perioden 1991-2009. I tillegg skal jeg se på hva som kjennetegner par der kvinnen jobber like mye eller mer enn sin partner, og om disse kjennetegnene har endret seg eller holdt seg stabile i tidsperioden som blir undersøkt.

Bakgrunnen for oppgaven er økningen i kvinners sysselsettings- og utdanningsnivå, og hvilken betydning dette har fått for pars organisering av hverdagen. Kvinners og menns arbeidstid har nærmet seg hverandre, og kjønnsfordelingen i den norske arbeidsstyrken har blitt betraktelig utjevnet i løpet av en 40-årsperiode. Dette i kombinasjon med velferdsstatlige ordninger som har som formål å lette tilpasningen mellom arbeids- og familieliv, kan tenkes å ha påvirket arbeidsdelingen hos par i en mer likestilt retning.

Analysene i oppgaven tar utgangspunkt i data fra levekårsundersøkelsene fra 1991, 1995, 2001 og 2009. Det vil bli benyttet tverrsnittsdata fra de ulike årene, og deretter vil disse bli sammenlignet for å se på endring over tid. Analysene av tverrsnittsdataene gjøres ved bruk av logistisk regresjon. Parene vil i analysen bli delt inn i tre grupper. Par der han jobber mest (tradisjonell arbeidsdeling), par der de jobber like mye (lik arbeidsdeling) og par der hun jobber mest (utradisjonell arbeidsdeling). De logistiske analysene gjøres med de par som praktiserer tradisjonell arbeidsdeling som referansegruppe.

Tidligere studier har vist at i par med utradisjonell arbeidsdeling, har kvinnen ofte høy utdanning, er leder eller selvstendig næringsdrivende og paret har gjerne få eller ingen barn boende hjemme. Dette er parametere det vil undersøkt om har påvirkning på arbeidsdelingen, og om enkelte av disse faktorene har fått større eller mindre betydning i perioden 1991-2009.

Forord

Denne oppgaven hadde ikke blitt det den er i dag, uten hjelp og støtte fra flere gode hjelpere.

Først og fremst ønsker jeg å takke veilederne mine, Torkild Hovde Lyngstad og Ragni Hege Kitterød. Takk for gode råd og veiledning utover det man kan forvente, og ikke minst for den tiden dere har brukt på å få oppgaven i havn.

Takk til de andre medlemmene i den «den blonde gjengen», Mari, Karin og Line, for godt vennskap og mange gode samtaler om alt mulig mellom himmel og jord.

Takk til mamma og pappa, dere har nok bidratt med mer enn dere aner til at jeg tilslutt klarte å fullføre denne oppgaven. Takk også til øvrig familie og venner, som har støttet og heiet på meg gjennom hele prosessen.

En ekstra takk går til «svigermor» Marit Nandrup Pettersen, for gjennomlesing og språkvask, og ikke minst for konstruktive innspill om hvordan det har vært å oppleve den endringen som er beskrevet i denne oppgaven.

Den største takken av dem alle går til deg, Martin. Takk for all støtte og oppmuntring i denne prosessen. Du er uvurderlig.

Lone Dahlin Arntsen

Oslo, 27.10.14

Alle feil og mangler i denne oppgaven er selvsagt mine egne.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Oppgavens relevans	1
1.2	Problemstilling.....	3
1.3	Noen teoretiske og empiriske forankringer	4
1.4	Data og metode	4
1.5	Oppgavens gang	5
2	Historisk bakgrunn og utvikling	6
2.1	Velferdspolitik og endring i familieinstitusjonen	6
2.2	Utvikling i sysselsettingsnivået	7
2.3	Velferdsstatens betydning.....	8
2.3.1	Defamiliserende og refamiliserende politikk	8
2.3.2	Økt barnehagedekning.....	9
2.3.3	Kontantstøtte	10
2.3.4	Permisjonsordninger.....	10
2.4	Det norske arbeidsmarkedet	11
2.4.1	Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet	11
2.4.2	Arbeidstid	12
2.4.3	Forskjeller i heltids- og deltidstilpasninger	13
2.4.4	Deltidsarbeid	14
2.5	Utdanningsnivå.....	15
2.6	Holdninger	16
3	Teori og tidligere forskning	18
3.1	Teorier om hvordan par organiserer husholdningen.....	18
3.1.1	Spesialiseringsteser.....	18
3.1.2	Humankapital	20
3.1.3	Sosial kapital	21
3.1.4	Kjønn som sosialt konstruert begrep	23
3.2	Tidligere forskning	25
3.2.1	Utviklingen i forsørgerpraksiser.....	25
3.2.2	Studier av kvinners og menns arbeidstid.....	26
3.2.3	Ulike inndelinger av pars arbeidstid.....	26

3.2.4	Utradisjonelle tilpasninger	27
3.2.5	Egenskaper ved par med lik eller utradisjonell arbeidsdeling.....	28
3.2.6	Noen hypoteser.....	30
4	Data og metode	32
4.1	Datamaterialet.....	32
4.1.1	Levekårsundersøkelsen	32
4.2	Utvalg	33
4.2.1	Begrensninger av utvalget til analysen.....	35
4.2.2	Svakheter ved datamaterialene	36
4.2.3	Hva egner levekårsundersøkelsene seg til?	36
4.3	Operasjonalisering av variabler	36
4.3.1	Arbeidstid som avhengig variabel.....	36
4.3.2	Uavhengige variabler	38
4.4	Analyseplan	42
4.4.1	Logistisk regresjon	42
4.4.2	Den logistiske regresjonsanalysens forutsetninger	43
4.4.3	Hypotesetesting i logistisk regresjon.....	44
5	Deskriptiv tabellanalyse.....	45
5.1	Sysselsettingsnivå og arbeidstid	45
5.1.1	Utvikling i arbeidstiden	45
5.2	Endring i arbeidsdelingen	47
5.2.1	Endring i arbeidstidstilpasning	48
5.3	Kjennetegn ved kvinner i par med ulik fordeling av tid brukt på yrkesaktivitet.....	49
6	Multivariat analyse	56
6.1	Hvilke kjennetegn ved par har betydning for fordelingen av yrkesarbeidet?.....	58
6.2	Endring i pars fordeling av yrkesarbeidet.....	61
7	Diskusjon.....	63
8	Avslutning	74
	Litteraturliste.....	77
	Vedlegg 1	84
	Vedlegg 2	88
	Vedlegg 3	89
	Vedlegg 4.....	92

Tabeller

Figur 2.1: Andelen sysselsatte fra 1972 til 2013 for kvinner og menn i aldersgruppen 25-54 år bosatt i Norge, oppgitt i %	7
Tabell 2.2: Utvikling i barnehagedekning i perioden 1972-2013 for barn i aldersgruppen 1-5 år, oppgitt i prosent.....	9
Tabell 2.3: Faktisk arbeidstid blant sysselsatte per uke blant kvinner og menn i alderen 15-74 år, 1996-2013.Timer.....	12
Tabell 4.1: Oversikt over utvalgene fra fire levekårsundersøkelser	34
Tabell 4.2: Analyseutvalg etter ekskluderinger	35
Tabell 5.1: Sysselsettingsnivået til gifte og samboende kvinner og menn i aldersgruppen 20-59 år. Prosent.....	45
Tabell 5.2: Gjennomsnittlig arbeidstid per uke for gifte og samboende kvinner i aldersgruppen 20-59 år og hennes partner, der begge er yrkesaktive. Timer	45
Tabell 5.3: Deskriptiv statistikk. Prosentvis fordeling i ulike grupper i de ulike årene. Gifte/samboende, yrkesaktive kvinner mellom 20-59 år	46
Tabell 6.1: Logistisk regresjon av ulike faktorerers effekt på pars fordeling av yrkesarbeidet i de ulike årene.	57
Tabell 6.2: Logistisk regresjon av effekt på arbeidsdeling, alle år.....	61
Figur 7.1 Utvikling i pars fordeling av yrkesarbeidet 1991-2009. Prosent.....	63
Tabell 9.1 Deskriptiv statistikk 1991.....	84
Tabell 9.2 Deskriptiv statistikk 1995.....	85
Tabell 9.3 Deskriptiv statistikk 2001.....	86
Tabell 9.4 Deskriptiv statistikk 2009.....	87

1 Innledning

Kvinner og menns yrkesaktivitet har gjennomgått endringer i løpet av de siste 40 årene, og det er i all hovedsak hos kvinnene det har vært størst endring. Disse endringene har resultert i at andelen kvinner som er sysselsatt har blitt omtrent like høy som andelen sysselsatte menn (Statistisk sentralbyrå, 2014a). Dette har hatt betydning for kjønnsfordelingen i den norske arbeidsstyrken som har blitt betraktelig utjevnet fra 1970-tallet og frem til i dag (Meld.St. 6 (2010-2011)). I tillegg har det vært en tilnærming mellom kvinner og menn når det gjelder arbeidsfordelingen i hjemmet. Menn deltar mye mer i hus- og omsorgsarbeid nå enn før, og kvinner bruker adskillig mindre tid på husarbeid enn tidligere (Vaage, 2002). Disse endringene innebærer at tiden kvinner og menn bruker på ulike områder av hverdagslivet har nærmet seg hverandre. Slikt sett er kvinner og menn mer likestilte enn før.

Målet med denne undersøkelsen er å undersøke hvordan yrkesaktive par organiserer hverdagen sin ved å analysere hvilke fordelinger av tid brukt på yrkesaktivitet par praktiserer, og om det har funnet sted noen endringer i denne fordelingen i tidsperioden 1991-2009. I tillegg skal det undersøkes hvilke egenskaper det er ved par med ulike typer fordelinger av yrkesarbeidet, og om disse egenskapene har endret seg. Tidligere undersøkelser har omhandlet fordelingen av yrkesarbeidet blant par på et gitt tidspunkt (Kitterød, 2010; Kitterød & Lappegård, 2012; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b; Kitterød, Rønsen, & Seierstad, 2011), men det finnes færre analyser av eventuelle endringer over tid i fordelingen av tid brukt til yrkesaktivitet blant par i Norge.

1.1 Oppgavens relevans

Informasjon om arbeidstid blant par er viktig, både for sosiologifaget og for samfunnet generelt. Det har vært store endringer i familieinstitusjonen de siste tiårene, og det er viktig med en dypere forståelse av hva disse endringene innebærer når det gjelder hvilke fordelinger av tid brukt til yrkesaktivitet vi finner hos par. En analyse av par som praktiserer ulike typer arbeidsdeling vil gi innsikt i de prosesser og strukturer som påvirker hvilken type arbeidsdeling et par praktiserer. Ordinær statistikk er i all hovedsak individbasert, og endringer i kvinner og menns arbeidstid blir ofte analysert uavhengig av hverandre, det vil si på gruppenivå.

En analyse av utviklingen i arbeidsdelingen blant par over tid og endringen i hvilke kjennetegn som definerer de ulike tilpasningene vil bidra med verdifull informasjon, både når det kommer til hva som har skjedd i fordelingen av tid brukt på yrkesarbeid, og hvilke egenskaper som kan fremme en likere deling av arbeidet mellom kvinner og menn i fremtiden. Tidligere forskning har vist at kvinner som jobber mye og mer enn sin partner, skiller seg fra andre kvinner på mange områder (Kitterød, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b) . Enkelte undersøkelser av tidsbruk hos par har sett på fordelingen av tid brukt til yrkesaktivitet og husarbeid og definert arbeidsdelingen etter dette. Imidlertid er det viktig å se på fordelingen av tid brukt på lønnet arbeid alene, for å avgjøre hvilke faktorer som påvirker pars fordeling av yrkesarbeidet. Det er en forutsetning for en voksende økonomi at så mange som mulig i befolkningen er sysselsatt, og særlig kan det være en arbeidsmarkedsreserve å hente hos kvinner ettersom andelen deltidsarbeidende er forholdsvis høy (Kitterød, Rønsen, & Seierstad, 2013). Gjennom å undersøke hva som skiller kvinner i par der hun jobber like mye eller mer enn sin partner fra kvinner der hun jobber mindre enn partneren kan vi få en forståelse av hvilke egenskaper som bidrar til å øke kvinners arbeidstid.

Kategorisering av arbeidstiden

Det finnes flere måter å operasjonalisere pars arbeidsdeling på, når det kommer til fordeling av tid brukt på yrkesaktivitet. På det mest grunnleggende kan man dele inn i to kategorier – likestilte og ulikestilte par. I tidligere undersøkelser av hvordan par fordeler yrkesarbeidet har man brukt flere ulike inndelinger, enkelte med mange kategorier. For mitt formål er det mer hensiktsmessig er å benytte færre, men mer beskrivende kategorier, som Kitterød og Rønsen har brukt i sine analyser (Kitterød, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2010b, 2012b). De skiller mellom tradisjonelle par der mannen jobber mest, utradisjonelle par der kvinnen jobber mest, og like par der parene jobber omtrent like mye. Det bildet som blir gitt av andelen tradisjonelle, likestilte og utradisjonelle par vil selvsagt avhenge av hvorvidt man bare velger å se på par der begge parter er yrkesaktive, eller om man velger å se på alle par, altså også par der en eller begge parter ikke er yrkesaktive. I analysen i denne undersøkelsen inngår par der begge parter er sysselsatt, definert ved at de har lønnet arbeid som sin hovedaktivitet.

Ved å se på kjennetegn ved par som praktiserer enten lik eller utradisjonell arbeidsdeling vil man finne de kvinnene som har utfordret de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene som tilsier at det er mannen som skal være hovedforsørgeren. Egenskaper ved disse kvinnene vil være

viktig å identifisere, for å se hva som påvirker pars fordeling av yrkesarbeidet i en mer likestilt retning. I tillegg til å undersøke om det har vært en endring i hvilken type arbeidsdeling som flest par praktiserer, vil det undersøkes om det har vært endringer i hvilke faktorer som har betydning for om kvinnen jobber like mye eller mer sin partner, sammenlignet med par med en tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet.

1.2 Problemstilling

Oppgavens problemstilling består av tre forskningsspørsmål:

1. Har det vært en endring over tid i hvilken type arbeidsdeling som praktiseres av flest par?

Med tanke på de store omveltningene som har skjedd når det gjelder kvinners yrkesaktivitet, vil det være nærliggende å tro at det har skjedd en endring i hvordan par fordeler yrkesarbeidet. Både strukturelle endringer og normer rundt kvinnelig yrkesaktivitet og mannlig omsorgsarbeid kan ha ført til en tilnærming mellom menn og kvinners arbeidstid som igjen vil ha påvirket arbeidsdelingen. Det er derfor rimelig å anta at det har vært en økning i andelen par der begge parter bruker like mye tid i yrkeslivet, og kanskje også i andelen par der hun jobber mer enn ham.

2. Hva kjennetegner par der kvinnen jobber like mye eller mer enn sin partner?

Tidligere studier har vist at kvinner i par med utradisjonell eller lik arbeidsdeling skiller seg fra kvinner som i par med tradisjonell arbeidsdeling (Kitterød, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b). Å etablere hvilke egenskaper som skiller disse gruppene fra hverandre, kan være nyttig for å klargjøre hvilke forutsetninger som må ligge til grunn for å fremme en likere deling av yrkes- og omsorgsarbeid mellom menn og kvinner i fremtiden.

3. Har betydningen av disse kjennetegnene for arbeidsdelingen endret seg eller holdt seg stabile over tid?

Det vil være nærliggende å tro at enkelte faktorer som tidligere har hatt stor betydning for arbeidsdelingen til par, ikke lenger har like stor betydning. Eksempelvis kan det tenkes at det

å ha små barn har mindre betydning for arbeidsdelingen i dag enn på begynnelsen av 1990-tallet. På samme måte kan det tenkes at andre elementer kan ha fått større betydning for arbeidsdelingen. Dette kan komme som et resultat av samfunnsutvikling eller innføring av ulike typer velferdsordninger.

1.3 Noen teoretiske og empiriske forankringer

I tidligere studier på feltet har forklaringer på hvorfor par velger en type arbeidsdeling ofte blitt forankret i teorien om rasjonelle valg, som igjen har blitt konkretisert gjennom Gary Beckers spesialiseringstese (Becker, 1991). Spesialiseringstesen innebærer at partene i et par har komparative fortrinn overfor hverandre og utfører oppgaver knyttet til det de kan best, noe som i ytterste konsekvens kan medføre en kjønnet og tradisjonell ordning av arbeidsoppgavene i en familie. Kitterød og Rønsens funn basert på data fra 2007 viser at i rett over halvparten av parene der begge er yrkesaktive, blir det praktisert en ordning der mannen jobber mest (Kitterød & Rønsen, 2012b). Dette støtter til en viss grad spesialiseringstesen i dens reneste form. I samsvar med spesialiseringstesen hevder også enkelte at de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene blir opprettholdt gjennom sosialisering, og at det faller naturlig for kvinner og menn å handle på en måte som er typisk kvinnelig eller mannlig (West & Zimmerman, 1987). Dette kan medføre at forskjellen mellom kvinner og menn når det kommer til arbeidstid og arbeidsdeling blir opprettholdt. I tillegg har tidligere analyser vist at kvinnens utdanningsnivå har stor betydning for hvilken type arbeidsdeling paret har (Kitterød & Rønsen, 2012b). Dette kan tolkes gjennom Beckers teori om humankapital, som hevder at en økning i en persons utdanningsnivå gjør den personen mer ettertraktet på arbeidsmarkedet, noe som vil medføre en økning i arbeidstiden (Becker, 1993).

1.4 Data og metode

Analysene i denne undersøkelsen er basert på data fra ulike levekårsundersøkelser, som blir gjennomført av Statistisk sentralbyrå¹. Det vil bli benyttet tverrsnittsdatabaser fra undersøkelser gjennomført på fire ulike tidspunkt: 1991, 1995, 2001 og 2009. Dette for å se på situasjonen i

---

¹ (En del av) de data som er benyttet i denne publikasjonen er hentet fra "Levekårsundersøkelsene 1991, 1995, 2001 og 2009". Data er samlet inn av Statistisk sentralbyrå og stilles i anonymisert form til disposisjon gjennom Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Verken Statistisk sentralbyrå eller NSD er ansvarlig for analysen av dataene eller de tolkninger som er gjort her.

de enkelte årene og for å undersøke eventuell endring over tid. Levekårsundersøkelsene er surveyundersøkelser med påkoblede registerdata og gir god informasjon om mange sider ved respondentenes liv. 1991 er valgt som starttidspunkt for å undersøke om det har vært noen endringer i en periode som har vært preget av innføringen av flere familiepolitiske ordninger og endringer i holdninger rundt kvinnelig yrkesaktivitet og mannlig omsorgsarbeid. Dette er endringer som kan tenkes å ha påvirket pars arbeidsdeling.

Det vil bli benyttet gjentatte tverrsnittsdata fremfor paneldata når det skal undersøkes endring over tid. Paneldata følger de samme individene over tid og egner seg til å studere endringer hos enkeltindivider, mens gjentatte tverrsnitt egner seg bedre for å undersøke aggregerte sosiale endringer over tid (Firebaugh, 2008, s. 172). Denne undersøkelsens formål er ikke å undersøke endringer i arbeidsdelingen hos enkeltpar, men å gi en oversikt over hvilke endringer som eventuelt har skjedd i samfunnet. Derfor er en analyse av gjentatte tverrsnittsdata en bedre tilpasning til denne undersøkelsen.

1.5 Oppgavens gang

Oppgaven innledes med å gi en oversikt over hvilke velferdspolitiske og strukturelle endringer som har funnet sted i Norge i løpet av de siste 40 årene, og som kan tenkes å ha påvirket kvinners og menns arbeidstid. Hovedvekten ligger på endringer siden begynnelsen av 1990-tallet, ettersom det er denne perioden som blir studert i denne undersøkelsen, men også endringer fra lenger tilbake i tid vil bli tatt med. Deretter vil relevante teoretiske perspektiver som kan bidra til å kaste lys over hvorfor par velger å fordele tiden sin bli gjennomgått i kapittel 3. I andre del av kapittel 3 vil også tidligere forskning bli gjennomgått, for å gi en oversikt over hva andre har funnet og hva det kan forventes å finne i denne undersøkelsen. Kapittel 4 går igjennom utvalget og de metodiske valgene som har blitt tatt. Kapittel 5 og 6 går igjennom resultater fra henholdsvis den bivariate tabellanalysen og den multivariate regresjonsanalysen, før kapittel 7 diskuterer resultatene opp mot teori, tidligere forskning og de strukturelle endringene som har funnet sted.

2 Historisk bakgrunn og utvikling

Dette kapittelet gir en oversikt over en del av de historiske og politiske endringer som har funnet sted i Norge løpet av de siste 40 årene, og som kan tenkes å ha betydning for pars arbeidsdeling. I analysene i denne undersøkelsen blir perioden 1991-2009 undersøkt, men enkelte steder i dette kapitlet velges 1970-tallet som starttidspunkt. Dette for å gi et mer helhetlig bilde av de endringer som har funnet sted. Særlig viktig er det å se på utviklingen innenfor kvinners sysselsettingsnivå og arbeidstid, samt innføringen av familiepolitiske ordninger som kan ha påvirket fordelingen av arbeidsoppgaver i familien, og derigjennom endret pars fordeling av yrkesarbeidet.

Endring i fordelingen av tid brukt til familie- og yrkesarbeid blir sett på som en av de største endringene i familiens dagligliv i løpet av de siste 40-50 årene. Den kjønnsmessige arbeidsdelingen har endret seg, og den vanligste familietyper blant par i dag er to-inntekts- eller «halvanneninntekts-familien» som refererer til en ordning der mannen jobber fulltid og kvinnen deltid (Leira, 2008), i motsetning til en-inntektsfamilien med mannlig hovedforsørger som stort sett var normen på 1950-tallet. Det er mange årsaker til denne endringen, og det er viktig å se på familie og velferdsstat som sosiale institusjoner i kontinuerlig endring. De både påvirker og blir påvirket av hverandre. «Velferdspolitikken må forstås som prosess – politikk skapes, vedlikeholdes og undergraves over tid, gjennom varierende grader av konsensus, konflikt og kompromisser» (Ellingsæter & Leira, 2004, s. 26).

2.1 Velferdspolitikken og endring i familieinstitusjonen

Relasjoner mellom familie, arbeidsmarked og velferdsstat blir stadig restrukturert, og den norske familieinstitusjonen har gjennomgått store endringer (Leira, 2008). Et viktig bidrag for å forstå endringene i fordelingen av tid kvinner og menn bruker på arbeidsmarkedet, er å se de ulike familiepolitiske ordningene som har blitt innført. I denne sammenhengen vil utviklingen av foreldrepermisjon, fedrekvote og utbyggingen av barnehager være av særlig betydning. Politiske ordninger blir ofte innført for å fremme endringer, men politikken har ikke alltid ligget i forkant. Enkelte politiske vedtak har kommet som en respons på større endringer i familieinstitusjonen. Både institusjonelle faktorer og endringer i holdninger omkring kjønn, arbeid og familie kan ha påvirket arbeidstilknytningen og arbeidstiden til kvinner og menn. Dette kapitlet vil peke på noen faktorer som kan ha bidratt til denne endringen. Først vil det

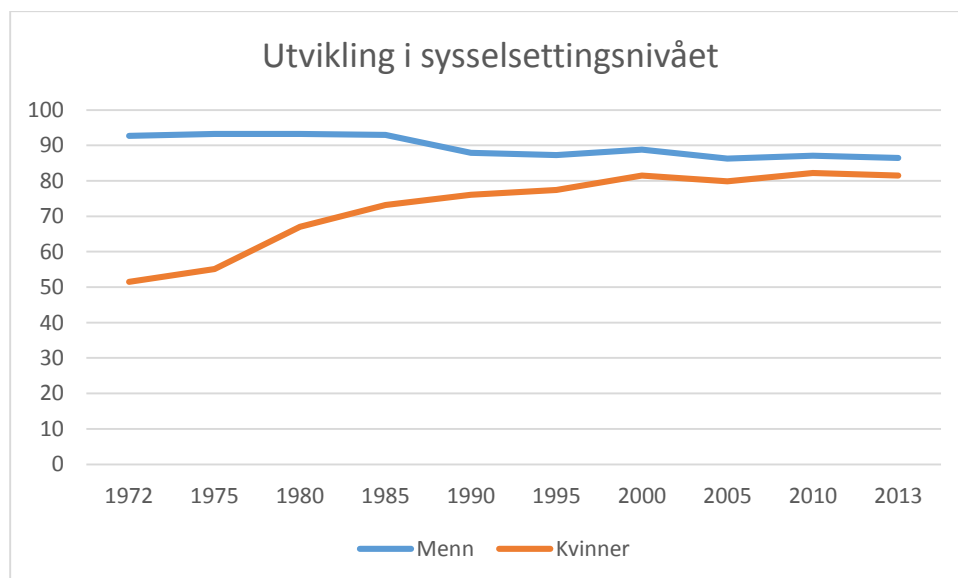

imidlertid bli gitt en bred oversikt over endringer i menns og kvinners yrkestilknytning og arbeidstid siden 1970-tallet.

2.2 Utvikling i sysselsettingsnivået

Figur 2.1 viser endringer i sysselsettingsnivået fra 1972 og frem til i dag for kvinner og menn bosatt i Norge. Tallene er hentet fra Arbeidskraftundersøkelsen som startet opp i 1972, derfor vil dette året bli brukt som et referansepunkt i enkelte deler i dette kapitlet når det snakkes om endring. Sysselsatte refererer her til personer som utfører inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i løpet av en bestemt uke, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende på grunn av sykdom, ferie, lønnet permisjon eller lignende i denne uka. Personer som er inne til førstegangs militærtjeneste, regnes som sysselsatte (Statistisk sentralbyrå, 2014a).

Figur 2.1 Andelen sysselsatte fra 1972 til 2013 for kvinner og menn i aldersgruppen 25-54 år bosatt i Norge, oppgitt i %

Kilde: SSB (Arbeidskraftundersøkelsen 2014)

Det har som nevnt skjedd endringer for begge kjønn, og det er kvinner som står for størsteparten av endringen. Fra at rett over 50 % av kvinnene var sysselsatt i 1972 har andelen økt til over 80 % i 2013. Menns sysselsettingsnivå har gått noe ned og er nå på under 90 %. Dette har også bidratt til at kvinners og menns sysselsettingsnivå har nærmet seg hverandre. Forskjellen i sysselsettingsnivået mellom kvinner og menn er i dag på fem prosentpoeng, mot

40 prosentpoeng i 1972. Fra 1990 til i dag har kvinners sysselsettingsnivå økt med 5,5 prosentpoeng. Økningen var tydelig størst i perioden fram til 1990, men også etter 1990 har det vært en klar økning i kvinners sysselsettingsnivå. Menns sysselsettingsnivå har holdt seg relativt stabil når situasjonen i dag sammenlignes med tallene fra 1990.

Den massive økningen i kvinnelig yrkesaktivitet har bidratt til at den tradisjonelle familiemodellen med mannlig hovedforsørger ble svekket til fordel for en mer likestilt familiemodell der både kvinnen og mannen har et felles forsørger- og omsorgsansvar (Ellingsæter & Leira, 2004). Ifølge figur 2.1 var det i perioden 1975-1980 at kvinners sysselsettingsnivå økte mest, og det kan tenkes at det særlig var i denne perioden de tradisjonelle kjønnsrollemønstrene ble satt på prøve.

2.3 Velferdsstatens betydning

I komparativ velferdsstatsforskning blir Norge, sammen med de andre skandinaviske landene kategorisert som en sosialdemokratisk og institusjonell velferdsstat (Esping-Andersen, 1990, 2002). De skandinaviske landene blir sett på som foregangsland når det kommer til ordninger rettet mot en familiepraksis med to forsørgere. Dette i motsetning til de liberale/residuelle velferdsstatene som Storbritannia og USA med beskjedne ytelser, og korporative/konservative stater som Tyskland og Frankrike som støtter opp om en tradisjonell mannlig forsørgermodell. Særlig omfattende er ordninger i de skandinaviske landene rettet mot utfordringer som oppstår i krysningspunktet mellom arbeid og familie, og disse kan ha bidratt til å gjøre det lettere for familier å etterstrebe en mer likestilt praksis i disse landene sammenlignet med land som har en annen type velferdsstat.

2.3.1 Defamiliserende og refamiliserende politikk

Den norske velferdsstaten har de siste tiårene ført en politikk som har hatt som mål å lette kombinasjonen av lønnet arbeid og omsorg for familie og barn for både kvinner og menn (Ellingsæter & Leira, 2004, s. 24). Dette blir av flere kalt en defamiliserende politikk, og innebærer at familiens tradisjonelle ansvarsområde krymper og flere og flere oppgaver blir overtatt av velferdsstaten (Leira, 2012, s. 76). Dette sees for eksempel i form av økt barnehagedekning. Uten god tilgang på barnehager må barnepass enten kjøpes i markedet eller tilbys av familien selv. Det siste vil bidra til at kvinners sysselsettingsnivå vil bli lavere.

Den norske familierpolitikken har imidlertid også elementer som kan kalles *refamiliserende* (Ellingsæter, 2012; Leira, 2002). En refamiliserende politikk er en politikk som «fristiller foreldre fra arbeidslivets krav» (Leira, 2012, s. 80). Dette innebærer for eksempel utviklingen av permisjoner i forbindelse med barns fødsel og første leveår, og ordninger som kontantstøtten.

Denne «miksen» av defamiliserende og refamiliserende elementer innebærer at den norske familiemodellen kan kalles dualistisk eller tvetydig (Ellingsæter, 2012; Kitterød, 2008). En dualistisk familiemodell som både har innslag av refamiliserende og defamiliserende elementer kan føre til at det blir uklart hvilken form for forsørgerpraksis som blir støttet. Ellingsæter og Leira (2004) skriver at en defamiliserende politikk bidrar til å øke kvinners økonomiske uavhengighet gjennom å oppmuntre til yrkesaktivitet, mens en refamiliserende politikk i større grad bidrar til å opprettholde den mannlige forsørgermodellen ved å tilrettelegge for at mor kan være hjemme. Dette kan gi motstridende forventninger når det kommer til kvinners utforming av morsrollen i Norge (Ellingsæter, 1998).

2.3.2 Økt barnehagedekning

Tabell 2.2 Utvikling i barnehagedekning i perioden 1972-2013 for barn i aldersgruppen 1-5 år, oppgitt i prosent

	1972	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2013
1-2 åringer	1,9	3,4	6,8	9,3	15,4	31,3	37	54,1	78,8	79,8
3-5 åringer	5,7	9	27,3	38	51,7	66	78	90,8	96,5	96,5
1-5 åringer	4,2	6,8	19,3	26,6	36,3	52,3	62	76,2	88,9	90

Kilde: SSB (Barnehagestatistikk)

Tabell 2.2 viser utviklingen i barnehagedekningen fra 1972 til 2013 (som er samme periode som i tabell 2.1) Det har vært en økning i hele perioden, men økningen var særlig markant i perioden etter 1990, for alle aldersgruppene. Økt barnehagedekning har vært og er et tverrpolitisk mål som blant annet er ment å tilrettelegge for mødres yrkesaktivitet ved å gjøre det lettere for kvinner å kombinere omsorgen for små barn med lønnet arbeid (Ellingsæter & Leira, 2006). I tillegg er det et mål at kvinners arbeidsmarkedstilknytning ikke skal bli svekket selv om de får barn, og en høy barnehagedekning gjør det lettere og mer forutsigbart for kvinner å returnere til arbeidsmarkedet etter endt permisjon. Selv om flere har påpekt at den store økningen i kvinners yrkesaktivitet kom forut for utbyggingen av barnehager (Leira,

1992, 2006) hevder Kitterød og Rønsen (2012a) at den høye andelen små barn i barnehager i dag kan ha *bidratt* til å holde mødres sysselsettingsnivå stabilt. Sammenlignes dekningsgraden til barn i aldersgruppen 1-5 år i henholdsvis 1990 og 2013, ser vi at den har økt fra 36,3 % til 90 %. Det må ha vært vanskeligere for kvinner å kombinere omsorgen for små barn og lønnet arbeid i 1990 enn det situasjonen var i 2013.

2.3.3 Kontantstøtte

Også innføringen av kontantstøtten kan ha påvirket arbeidstiden, og da særlig for kvinner. Denne ble innført i 1998, og har vært relativt omstridt siden (Egge-Hoveid, 2014). Målet var å gi foreldre mer valgfrihet når det kom til omsorgen for små barn, men flere studier har vist at kontantstøtten har vært til hinder for likestilling, og at det har hatt negativ effekt på kvinners arbeidsmarkedsdeltakelse (Rønsen, 2009). I analysen i denne undersøkelsen er ikke kvinner som ikke er yrkesaktive med, så kontantstøtten vil kun ha påvirket arbeidsdelingen hvis den har bidratt til å redusere arbeidstiden blant de som er yrkesaktive, for eksempel ved at de i større grad arbeider deltid. Imidlertid viser det seg at bruken av kontantstøtte har sunket i takt med utbyggingen av barnehageplasser, og i 2009 var det under 30 % av foreldre med ett- og to-åringer som mottok denne støtten, i motsetning til over 70 % i 1999 (Egge-Hoveid, 2014). Det kan derfor tenkes at kontantstøttens betydning på kvinners arbeidstid (forutsatt at de er sysselsatt), har avtatt i perioden. Imidlertid kan flere kvinner som ikke hadde barna i barnehage brukt kontantstøtten til å betale dagmamma, så disse kvinnes bruk av kontantstøtten vil i liten grad ha påvirket arbeidstiden.

2.3.4 Permisjonsordninger

Utviklingen av permisjonsordninger i forbindelse med fødsel er en annen faktor som kan ha betydning for graden av likedeling av yrkesarbeidet blant par. Lengden på stønadsperioden i forbindelse med barns fødsel er i dag betraktelig lenger enn for 30 år siden, og det kan også ha betydning for pars arbeidsdeling at en egen del av permisjonen er forbeholdt far. I 1993 ble fedrekvoten på fire uker innført, en ordning som blant annet skulle sikre mer kontakt mellom far og barn i barnets første leveår (Brandth & Kvande, 2003; NOU 1996:13). Det ble lagt vekt på at «for å styrke fars plass i barnets liv, er det viktig at han allerede det første leveåret deltar i barneomsorgen» (St.Meld Nr.4 (1988-89)).

Tilretteleggingen for en økt innsats av far som omsorgsperson kan ha hatt betydning for den tilnærmingen som har skjedd mellom kvinner og menn når det kommer til tid brukt på arbeidsmarkedet og på omsorgsoppgaver i familien (Brandth & Kvande, 2003, 2013). Leira (2006) legger vekt på at den nordiske familiepolitikken fra 1970 og frem til i dag har satt nye standarder for det å være en «god» mor og far, «by facilitating caring fatherhood, working motherhood and a more equal sharing of breadwinning and caring» (Leira, 2006, s. 47).

2.4 Det norske arbeidsmarkedet

2.4.1 Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet

Høy yrkesdeltakelse og en effektiv bruk av arbeidskraften er en forutsetning for økonomisk vekst og velferd, og vil alltid være et politisk mål i Norge uavhengig av regjering (NOU 2008:6). Særlig viktig har det vært å legge til rette for at både menn og kvinner skal kunne kombinere yrkesarbeid og familieliv på lik linje. De familiepolitiske ordningene som har blitt innført i Norge i løpet av de siste 40 årene har hatt som mål å styrke kvinners tilknytning til arbeidsmarkedet og menns tilknytning hjemme (NOU 1996:13; NOU 2008:6; NOU 2012:15).

På tross av at sysselsettingsnivået til kvinner og menn ligger nærmere hverandre nå enn på begynnelsen av 1970-tallet, bærer det norske arbeidsmarkedet preg av å være svært kjønnssegregert. Dette innebærer at kvinner og menn er konsentrert i ulike deler av arbeidsmarkedet og at de jobber i forskjellige yrker og sektorer (Jensberg, Mandal, & Solheim, 2012). Enkelte yrker har en kjønnsovervekt av menn, mens andre yrker er like sterkt dominert av kvinner. Kvinnedominerte yrker har gjennomgående lavere prestisje, lønn og arbeidstid enn de mannsdominerte yrkene (Birkelund & Petersen, 2008). Særlig store kjønnskillinger er det mellom privat og offentlig sektor. Kvinner utgjør omtrent 70 % av de ansatte i offentlig sektor, mens menn utgjør 63 % av de ansatte i privat sektor (NOU 2008:6). Denne polariseringen på arbeidsmarkedet kan være en medvirkende faktor til at forskjellene mellom kvinner og menn blir opprettholdt.

Utbyggingen av velferdsstaten og massemobiliseringen av kvinner og mødre til yrkeslivet har ført til at Norge er et av de landene i Europa med høyest andel yrkesaktive kvinner. I

etterkrigsårene hadde Norge en av de laveste andelene sysselsatte kvinner i Vesten, men i perioden 1960-1990 var det av 21 land, kun fire som hadde en større økning i kvinners yrkesaktivitet (Birkelund & Petersen, 2008). På tross av dette har Norge ett av de mest kjønnsdelte arbeidsmarkedene i den industrialiserte verden (Birkelund & Petersen, 2008; Jensberg et al., 2012; NOU 2008:6). Dette kan kalles det «norske likestillingsparadokset» (Birkelund & Petersen, 2008). Som jeg kommer til senere i dette kapitlet arbeider en relativt stor andel av de yrkesaktive kvinnene deltid, sammenlignet med land med omtrent like høy andel yrkesaktive kvinner.

Jensberg, Mandal og Solheim (2012) finner at kjønnssegregeringen av arbeidsmarkedet i stor grad følger de samme mønstrene i 2009 som de gjorde i 1990. Det har vært en liten tendens til en økning i andelen kvinner med lederposisjoner, og noe kjønnsutjevning i enkelte yrker (Jensberg et al., 2012). En undersøkelse av kjønnsfordelingen i utvalgte yrkesgrupper fra 1986 til 2006 viser at det har skjedd en liten tilnærming mellom kjønnene i de fleste yrker (NOU 2008:6). Dette til tross for at enkelte forventet at det norske arbeidsmarkedet skulle dreie i retning av å bli mindre kjønnsdelt på grunn av den store økningen av yrkesaktive kvinner (Jensberg et al., 2012).

2.4.2 Arbeidstid

Tabell 2.3 Faktisk arbeidstid blant sysselsatte per uke blant kvinner og menn i alderen 15-74 år, 1996-2013. Timer

	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
Menn	39,5	39,5	38,8	38,4	38,1	38	37,5	37,2	37,4	37
Kvinner	30,1	30,4	30,6	30,4	30,3	30,4	30,8	30,5	30,8	30,7

(Kilde: Statistikkbanken SSB)

Tallene i denne tabellen er hentet fra Statistikkbanken hos Statistisk sentralbyrå og dekker en annen aldersgruppe enn de andre tabellene i dette kapitlet. På bakgrunn av det vide aldersspennet i tabellen ovenfor må det tas høyde for at arbeidstiden her er noe lavere enn det den ville vært hvis samme aldersgruppe som tidligere (25-54 år) hadde blitt benyttet. Dette fordi arbeidstiden til de under 25 og over 54 antas å være lavere på grunn av at en stor del av disse enten er studenter, eller er eldre som har redusert arbeidstiden som en nedtrapping mot pensjonsalderen. I denne tabellen er det *faktisk* arbeidstid som blir oppgitt. Dette refererer

til den tiden personen faktisk jobbet i løpet av en uke. Dette står i motsetning til den *avtalte/vanlige* arbeidstiden, som referer til det antall timer den ansatte skal være på jobb ifølge arbeidskontrakten (Statistisk sentralbyrå, 2014a). Denne tabellen viser også en annen tidsperiode enn de andre tabellene i dette kapittelet, og det kan bidra til at den totale endringen ikke er så stor som man skulle forvente.

Som vist i tabell 2.3 skiller menn og kvinners arbeidstid seg tydelig fra hverandre. Menn har fortsatt gjennomgående lenger arbeidstid enn kvinner, og selv om forskjellen har minket er den fortsatt betydelig. I 2013 jobbet menn i gjennomsnitt 6,3 timer mer enn kvinner per uke, i motsetning til 9,4 timer i 1996. Det at forskjellen har minket skyldes i stor grad at menn har fått kortere arbeidstid. Kvinners arbeidstid har steget noe i de årene tabell 2.3 viser data fra, og har nå nærmet seg 31 timer pr uke. Ser vi på arbeidsmarkedstilpasningene til kvinner og menn med tanke på heltid/deltid viser det seg at kvinner i større grad enn før jobber heltid, og at menn i mindre grad enn før jobber heltid (Statistisk sentralbyrå, 2014a). Kitterød og Kjeldstad (2006) fant i sin analyse av data fra Arbeidskraftsundersøkelsen 1991-2004 at det har blitt noe mindre vanlig at fedre har svært lange arbeidsuker, og at flere jobber normal heltid eller mindre (Kitterød & Kjeldstad, 2006). I tillegg viser analyser basert på tidsbruksundersøkelser at fedre bruker mindre tid til yrkesarbeid enn tidligere, og nedgangen var særlig stor fra 2000 til 2010 (Kitterød, 2013). Disse analysene omhandler endringer i fedres arbeidstid, men det kan forventes at disse endringene til en viss utstrekning også vil gjelde menn uten barn. Antas det at det er samme nedgang i arbeidstiden for alle menn, vil dette være en endring som har hatt betydning for pars fordeling av tid brukt til yrkesaktivitet.

2.4.3 Forskjeller i heltids- og deltidstilpasninger

Forskjellene i arbeidsmarkedstilpasninger mellom kvinner og menn kan ha sammenheng med både etterspørsels- og tilbudsforklaringer (Birkelund & Petersen, 2008; Jensberg et al., 2012). I korte trekk går etterspørselsforklaringer ut på at arbeidsgivere har visse preferanser for hvem de ønsker å tilsette, og at de på bakgrunn av dette «diskriminerer» søkere som kan ventes å være mindre produktive enn andre. For eksempel kan kvinner bli valgt vekk til stillinger fordi de i større grad enn menn kan tenkes å være borte fra arbeidet i lengre perioder på grunn av fødsel og permisjon (Birkelund & Petersen, 2008).

Tilbudsforklaringer forklarer kjønnssegregering på arbeidsmarkedet som resultater av frie valg (Jensberg et al., 2012). Forskjeller mellom kjønn kan derfor bunne i at menn og kvinner har ulike preferanser og planer for livet, noe som kan bidra til å forklare hvorfor kvinner i større grad enn menn velger utdanninger og yrker som er lettere å kombinere med familie enn andre yrker. Denne ulikheten i preferanser kan både forklares biologisk, og ved at forskjellen mellom kvinner og menn blir sosialt konstruert helt fra barndommen. Uansett antas det at kvinner og menn har ulike preferanser når det kommer til utdanning, familie og arbeid (Birkelund & Petersen, 2008). I tillegg er det også en konsekvens av ulike preferanser at kvinner i større grad enn menn velger å arbeide mindre når de får barn. Dette kan føre til at forskjellen i arbeidstid mellom kvinner og menn, som er betydelig i utgangspunktet, blir enda større når det kommer barn inn i bildet.

2.4.4 Deltidsarbeid

På tross av at kvinner i Norge har ett av de høyeste sysselsettingsnivåene i verden, er andelen deltidsarbeidende kvinner på verdenstoppen (Birkelund & Petersen, 2008). 40 % av de sysselsatte kvinnene arbeidet deltid i 2013, mot 14 % av mennene (Statistisk sentralbyrå, 2014a). Den høye andelen deltidsarbeidende kvinner er et sammensatt fenomen som både kan forklares av arbeidstiden i de typiske kvinneyrkene, og av at enkelte ønsker en arbeidsmarkedstilpasning som er lett å kombinere med omsorgen for små barn. Deltidsarbeid innebærer at kvinner gjennomgående har kortere arbeidstid enn menn, og dette har betydning for pars arbeidsdeling.

Det har vært en nedgang i andelen menn som jobber lang arbeidstid, og en nedgang i andelen kvinner som jobber kort deltid², og gjennomgangen av kvinners og menns arbeidstid viste at det har skjedd en tilnærming. Likevel er det fortsatt slik at ca 17 % av de sysselsatte kvinnene jobber kort deltid og 22,5 % jobber lang deltid (Statistisk sentralbyrå, 2014a). Det kan diskuteres hvorvidt de deltidssysselsatte kvinnene har valgt denne tilpasningen frivillig da en del kvinner er undersysselsatte³ (Næsheim & Villund, 2013). En rapport fra 2011 viste at mellom 69 % og 94 % av de undersysselsatte og 68 og 85 % av de som jobbet ufrivillig deltid ønsket seg lenger arbeidstid (Svalund, 2011, s. 32). Valg om deltidsarbeid er et sammensatt

---

² Kort deltid = 1-19 timer i uka, lang deltid = 20-36 timer i uka, med unntak av de som oppgir at dette utgjør heltid, heltid = 37 timer eller mer. Lang arbeidstid refererer ofte til arbeidstider på over 40 timer i uka

³ Undersysselsetting er definert som deltidssysselsatte personer som har forsøkt å få lengre avtalt/gjennomsnittlig arbeidstid, og kan starte med dette innen en måned.

fenomen som både involverer arbeidstakers preferanser, de økonomiske og sosiale behov i familien og den enkeltes yrke. Det hevdes at den høye andelen deltidsarbeidende kvinner er en forutsetning for det høye sysselsettingsnivået kvinner har i dag. Kjeldstad (2006) mener at disse kvinnene kanskje ikke ville vært sysselsatte hvis de ikke hadde hatt muligheten til å velge deltidsarbeid. Dette kan støttes av det lave antallet sysselsatte kvinner i enkelte andre land, der andelen deltidsarbeidende er lavere.

2.5 Utdanningsnivå

Kvinneres utdanningsnivå har økt betraktelig de siste 40 årene, men den største endringen som har skjedd gjelder for både kvinner og menn. I 1980 var grunnskole den høyeste fullførte utdanningen for 48,8 % av befolkningen over 16 år. I 2013 var det derimot videregående skole som var den type utdanning med høyest andel, 41,7 % av befolkningen over 16 år hadde dette som høyest fullførte utdanning (Statistisk sentralbyrå, 2014c). Andelen med grunnskole som høyeste fullførte utdanning har sunket til 27,9 % (Statistisk sentralbyrå, 2014c). Det har også vært en markant økning i andelen kvinner med kort universitets- eller høyskoleutdanning som sin høyeste fullførte utdanning. I 1980 hadde 8,8 % av kvinnene denne type utdanning, mot 26,4 % i 2013 (Statistisk sentralbyrå, 2014c). Dette kan blant annet sees i sammenheng med utbyggingen av velferdsstaten og veksten i tjenestesektoren, som igjen førte til en økning i etterspørselen etter yrker som krever treåring høyskoleutdanning. Eksempler på denne typen yrker er sykepleiere, annet helse- og omsorgspersonell eller lærere, yrker som i dag blir sett på som typiske «kvinneyrker».

I dag er det flere kvinner under høyere utdanning enn menn, og kvinner er nå i flertall i enkelte utdanninger som tradisjonelt har vært mannsdominerte og som har leder til prestisjetunge yrker (Statistisk sentralbyrå, 2014c). På tross av dette velger kvinner fortsatt utdanninger som tradisjonelt har hatt en stor overvekt av kvinner, og dette fører til en fortsatt kvinnedominans i de såkalte kvinneyrkene eksemplifisert i forrige avsnitt. Som tidligere nevnt er dette yrker med lavere prestisje, lønn og arbeidstid enn yrker som er mannsdominerte. Spesielt er det stor kvinnedominans i den videregående utdanningen, der kjønnssegregeringen i de yrkesrettede fagene er «(...) ekstrem og vedvarende» (NOU 2008:6, s. 42). Enkelte forskere har diskutert om den høye andelen kvinner i høyere utdanning i dag kan føre til et mindre kjønnssegregert arbeidsmarked i fremtiden (Jensberg et al., 2012), men når kvinners utdanningsvalg fortsatt er ganske tradisjonelle, vil dette kunne bidra til å opprettholde

kjønnssegregeringen på arbeidsmarkedet. Kjønnssegregering i utdanning vil medføre en fortsatt kjønnssegregering i arbeid (Birkelund & Petersen, 2008, s. 132).

Den økte andelen kvinner i høyere utdanning kan som nevnt bidra til å minke forskjellen mellom menn og kvinners arbeidstid. Dette fordi kvinners arbeidstid øker i takt med utdanningsnivået. På tross av dette vil det ta tid før forskjellen mellom kvinners og menns arbeidstid vil minke ytterligere (Jensberg et al., 2012; Næsheim & Villund, 2013). Likevel kan kvinners økte utdanningsnivå ha ført til lenger arbeidstid for kvinner, og det kan igjen ha påvirket pars arbeidsdeling til å dreie i en mer likestilt retning.

2.6 Holdninger

Det er viktig å legge vekt på at det ikke bare er politiske velferdsordninger som har ført til endringer i familieinstitusjonen alene, men at disse reformene kan ha bidratt til en holdningsendring. Både synet på kvinner og mødre som yrkesaktive og på menn som nære omsorgspersoner har endret seg og holdningene til dette er i dag mer liberale enn de var for 20-30 år siden. Det har ikke alltid vært like akseptert at kvinner, eller spesielt mødre, utførte arbeid utenfor hjemmet som det er i dag. I dag er det omtrent forventet at kvinner skal delta på arbeidsmarkedet på lik linje som menn, og særlig stor har endringen vært for kvinner med barn.

Esping-Andersen (1999) mener at det er en forutsetning for en voksende økonomi at kvinner deltar på arbeidsmarkedet på lik linje med menn, og det er blitt diskutert om kvinners overgang fra deltid til heltid kan demme opp for et arbeidsunderskudd i norsk arbeidsliv (Kitterød et al., 2011, 2013). Det var svært få menn som valgte å benytte seg av foreldrepermisjon fram til fedrekvotens innføring i 1993 (Brandth & Kvande, 2003). Som nevnt tidligere har fedrekvoten som mål å fremme et nærere forhold mellom far og barn gjennom «kjærlig tvang» (Brandth & Kvande, 2003), og dette kan ha bidratt til en holdningsendring når det gjelder fedres uttak av foreldrepermisjon. Ved enhver økning i antall uker fedrekvote som er tilgjengelig, har fedrene økt sitt uttak året etter (Arbeids- og velferdsdirektoratet, 2014).

Oppsummert er det mange ulike faktorer som kan ha hatt betydning for endringer i kvinners og menns arbeidstid, og dermed for en endring i hvordan par fordeler yrkesarbeidet. En

gjennomgang av disse faktorene er viktig for å kunne gi en god forståelse av hvordan par fordeler tiden til yrkesaktivitet i dag, om det har vært en endring i den perioden som blir undersøkt. I tillegg vil en gjennomgang også gi en bakgrunn for å undersøke om bestemte faktorer har fått større eller mindre betydning for pars fordeling av yrkesarbeidet enn tidligere.

3 Teori og tidligere forskning

Dette kapitlet er todelt. I første del presenteres noen teoretiske tilnærminger som blir brukt for å forklare hvorfor kvinner og menn velger ulikt når det kommer til tid brukt til yrkesaktivitet og omsorgsarbeid. Teoriene forklarer ulikheter mellom kvinner og menn både som et resultat av indre faktorer som biologisk kjønn, og av ytre faktorer som påvirker kvinner og menn til å handle på en bestemt måte. Andre del av kapitlet går igjennom tidligere forskning på feltet, om fordeling av yrkesarbeid blant par.

3.1 Teorier om hvordan par organiserer husholdningen

Sentrale internasjonale teorier om familietilpasninger kan være vanskelige å benytte i en moderne norsk kontekst, da disse teoriene ofte baserer seg på familietilpasninger og politiske ordninger som er forskjellig fra den norske situasjonen. Likevel kan disse teoriene bidra til å gi en forståelse av hvilke prosesser som ligger bak valg som blir tatt når det kommer til arbeidsdeling blant par i Norge.

3.1.1 Spesialiseringsteser

En kjent teori om hvordan par fordeler tid til yrkesaktivitet og omsorgsarbeid, er Gary Beckers teori om spesialisering. Becker var økonom og benyttet teorien om rasjonelle valg i et mikroøkonomisk perspektiv for å forklare handling og samhandling. I denne sammenhengen brukes den til å forklare hvorfor kjønnsspesifikk spesialisering som fører til en tradisjonell tilpasning blant par oppstår og eventuelt blir opprettholdt. Teorien kan også brukes til å forklare hvorfor det tradisjonelt har vært slik at menn har lenger arbeidstid enn kvinner.

Teorien om rasjonelle valg ser på enkeltindivider som rasjonelt handlende aktører som vil handle ut i fra hva som gir best mulig utfall – såkalt nyttemaksimering. Spesialiseringsteser forutsetter at alle avgjørelser som blir tatt innad i et par er effektive, og at alle medlemmene i familien er enige om de avgjørelsene som blir tatt. Pars beslutninger om fordeling av tid brukt ute og hjemme vil derfor bli tatt på bakgrunn av hva familien som enhet vil tjene mest på. Det

innebærer at den parten som er mest produktiv på et felt vil ta seg av aktiviteter knyttet til dette feltet. Dette kalles å ha et komparativt fortrinn overfor den andre parten.

Komparative fortrinn

Komparative fortrinn brukes til å forklare hvorfor det tradisjonelt har vært slik at det er mannen som er hovedforsørger og har lønnet arbeid, mens kvinnen har ansvaret for husholdningen og omsorgsarbeidet. Denne kjønne spesialiseringen er ifølge Becker både et resultat av biologiske forskjeller og av kjønns spesifikk sosialisering (Becker, 1991). Kvinners biologiske fortrinn er naturlig gitt, da det er de som føder og ammer barn. Becker mener at kvinners komparative fortrinn overfor mannen i barnets første leveår vil bli forsterket, fordi det er hun som i all hovedsak har ansvaret for barnet og med det blir enda mer spesialisert i denne oppgaven.

Becker hevder også at når kvinner spesialiserer seg i hus- og omsorgsarbeid, er dette ikke nødvendigvis fordi hun er mindre produktiv på arbeidsmarkedet, men fordi mannen er mindre produktiv når det kommer til omsorgen for små barn (England & Budig, 1998, s. 99). Derfor vil par som starter relativt likestilt, bli mer og mer spesialisert på hvert sitt felt etter som tiden går (Becker, 1991). Dette gjelder spesielt hvis paret får barn.

Mannens komparative fortrinn kan forklares ved kjønns spesifikk sosialisering eller ved alternativkostnader. Tradisjonelt har det vært slik at det er mannen som er hovedforsørgeren, mens kvinnen har hovedansvaret hjemme. Dette mønsteret har blitt gjentatt og opprettholdt over lang tid, og kan være en medvirkende årsak til at spesialisering blant par fortsatt finner sted. Alternativkostnader er den kostnaden som løper ved tid brukt utenfor arbeidslivet (NOU 1996:13). Med tanke på at menn gjennomgående har høyere lønn enn kvinner, vil menn ha høyere alternativkostnader ved å være borte fra arbeidsmarkedet enn det kvinner har. Det vil derfor være mest effektivt for et par at den med høyest lønn (som regel mannen), bruker sin tid på arbeidsmarkedet og at den som er mest effektiv på hjemmearenaen (som regel kvinnen) bruker sin tid der. Arbeidsdelingen er ifølge spesialiseringstesen mest effektiv når hver enkelt benytter seg av sitt komparative fortrinn. Dette vil medføre at oppgavene blir utført effektivt og mest riktig, i motsetning til at alle gjør litt av alt og bruker tid og ressurser på noe som noen andre kunne gjort på en mer produktiv måte. I tillegg til å forklare hvorfor kvinner og

menn bruker tiden forskjellig, kan dette forklare hvorfor det tradisjonelt har vært slik at det er kvinnen som har redusert sin arbeidstid dersom det har vært et behov i familien for dette.

Teoriens relevans

England og Budig (1998) hevder i sin gjennomgang av Beckers teori at kvinnelig yrkesaktivitet vil føre til mindre spesialisering. Dette kan bety at økningen i kvinners sysselsettingsnivå de siste tiårene kan ha bidratt til at det er mindre spesialisering blant par nå, sammenlignet med situasjonen når kvinners yrkesaktivitet var lavere. Dette vil også bety at spesialiseringstesen ikke lenger har like stor forklaringskraft når det kommer til å forklare hvordan par velger å organisere tiden sin i dag. Ideen om komparative fortrinn er likevel viktig når vi ser på hvordan par velger å fordele tiden sin, spesielt når det kommer til tid brukt på arbeidsmarkedet. Selv om det er flere sysselsatte kvinner nå enn før, kan kvinner og menn fortsatt ha komparative fortrinn overfor hverandre på enkelte områder. Dette kan særlig gjelde for omsorgsarbeid, ettersom det fremdeles er kvinner som gjerne tar seg mest av barna når de er nyfødt.

Spesialiseringstesen i sin reneste form har neppe like stor relevans når det kommer til å forklare arbeidsdeling i Norge i dag. Særlig når det viser seg at menn tar mer ansvar hjemme enn tidligere, og at kvinners utdanning og yrkesaktivitet har økt. Likevel kan spesialiseringstesen i kombinasjon med andre teorier om pars arbeidsdeling bidra til å forstå hvorfor kvinner og menn fortsatt velger å bruke tiden sin ulikt.

3.1.2 Humankapital

En annen teori som kan bidra til forklare en eventuell endring i hvordan par velger å organisere hverdagen sin, er Beckers teori om humankapital (Becker, 1993). Humankapital er ifølge Becker egenskaper man innehar som er ettertraktet på for eksempel arbeidsmarkedet. Man kan øke humankapitalnivået sitt ved å «investere» i seg selv i form av å øke disse egenskapene. Dette spesielt i form av økt utdannings- og kunnskapsnivå. I følge Becker er «investeringer i utdanning, opplæring og medisinsk behandling (...) investeringer i kapital som produserer humankapital» (egen oversettelse) (Becker, 1993, s. 16). Becker ser med andre ord på det å ta utdanning som en investering som gjør vedkommende mer ettertraktet på arbeidsmarkedet. En person med høy utdanning, her forstått som mye humankapital, vil

derfor stille sterkere enn en med mindre humankapital. En økning i utdanningsnivået vil øke en persons tilbudskraft og gjøre vedkommende mer etterspurt på arbeidsmarkedet.

Hovedpoenget er at jo høyere humankapital, jo større verdi vil vedkommende på arbeidsmarkedet (Becker, 1993; Birkelund & Petersen, 2008). Tradisjonelt har det vært menn som har hatt høyest utdanning og det kan forklare at menn har vært mer ettertraktet enn kvinner på arbeidsmarkedet, på bakgrunn av sitt høye humankapitalnivå. I de seneste årene har kvinnene økt sitt humankapitalnivå, og i dag er det flere kvinner enn menn i høyere utdanning (Statistisk sentralbyrå, 2014c). Dette vil dermed, ifølge teorien, ha ført til en økning i kvinners humankapitalnivå, og som igjen vil ha ført til at kvinner har blitt mer ettertraktet på arbeidsmarkedet.

Økt utdanningsnivå

Økt humankapitalnivå, her forstått som økt utdanningsnivå, vil være et bidrag til å forklare en økning i kvinners arbeidstid, og en tilsvarende tilnærming mellom arbeidstiden til kvinner og menn. Når begge parter i et par har omtrent likt utdanningsnivå, vil det føre til en større diskusjon om hvem som eventuelt må redusere sin arbeidstid, enn hvis utdanningsnivået til partene hadde vært forskjellig. Som tidligere vist bærer kvinners utdanningsvalg preg av at de velger utdanninger som fører til yrker med gjennomgående lavere arbeidstid enn yrker som har en overvekt av menn. Dette kan bety at selv om kvinners utdanningsnivå og humankapitalnivå har økt, så er forskjellen mellom kvinners og menns arbeidstid fortsatt betydelig, fordi kvinner velger utdanninger som fører til yrker med kortere arbeidstid enn menn.

3.1.3 Sosial kapital

Ens sosiale kapital vil tilsvare det nettverket og de gruppene man tilhører, og de ressursene man får ved å tilhøre disse gruppene (Aakvaag, 2008). I en nederlandsk studie om hvilken påvirkning partners karriereressurser har på egen arbeidstid og eget jobbnivå fant Verbakel og de Graaf (2009) ulike mekanismer som kan forklare pars fordeling av tid brukt på arbeidsmarkedet. Partners karriereressurser blir her forstått som en kombinasjon av partners utdanning og yrkesstatus. Gjennom en analyse av arbeidstiden og yrkesstatusen til 267 498 par trukket fra 14 ulike nederlandske arbeidskraftsundersøkelser fra 1997 til 2006, har

resultatene stor verdi for å forklare ulike valg som blir gjort hos par når det kommer til tid brukt på arbeidsmarkedet.

Den første analysen, som undersøkte hvilken påvirkning partners karriereressurser har på den andres arbeidstid, viste at en økning i partnerens karriereressurser førte til en nedgang i den andres arbeidstid. Altså en negativ effekt. Dette støtter en økonomisk antakelse om at en parts suksess på arbeidsmarkedet gir mindre økonomisk insentiv til den andre parten om å ha lønnet arbeid (Verbakel & de Graaf, 2009, s. 636). Et aspekt forfatterne ikke tar i betraktning, men som kan tenkes å ha betydning, er at en part ofte er nødt redusere sin arbeidstid når den andre har en krevende jobb. Denne negative påvirkningen viste seg å ha økt for menn og sunket for kvinner i den perioden som blir undersøkt (Verbakel & de Graaf, 2009, s. 645). Den andre analysen viste det motsatte, at en økning i partners karriereressurser hadde positiv påvirkning på den andres yrkesstatus. Dette støtter en antakelse om at sosial kapital hos en part ofte blir overført til den andre parten. Det kan også tenkes at homogenitet blant par spiller en avgjørende rolle, da partene ofte ligner hverandre når det kommer til utdanningsnivå og yrkesstatus. Denne positive påvirkningen på yrkesstatus hadde sunket for begge kjønn i perioden som ble undersøkt.

I spesialiseringsteser antas det at det er en negativ sammenheng mellom partenes yrkesdeltakelse og arbeidstid, noe som vil innebære at den parten med lengst utdanning vil spesialisere seg i arbeidsmarkedet, mens den andre spesialiserer seg hjemme. Dette vil i de fleste tilfeller innebære en kjønnet spesialisering der mannen har lønnet arbeid og kvinnen har ansvaret hjemme. I motsetning til dette forutsetter teorien om sosial kapital at det er en gjensidig og positiv sammenheng mellom partenes utdanningsnivå og yrkesdeltakelse i et par. Dette fordi det antas at det å ha en høyt utdannet partner gir tilgang til viktige sosiale nettverk og en høyere sosial kapital, og at en høyt utdannet partner vil oppfordre den andre parten til å øke sine karriereressurser (Knudsen & Wærness, 2001; Verbakel & de Graaf, 2009).

Forskjellen i påvirkning på arbeidstiden for kvinner og menn som ble funnet i første del av analysen, mener Verbakel og de Graaf kan tilskrives en kulturell endring i synet på arbeidende mødre og omsorgsgivende fedre. Det viser seg at høyt utdannede kvinner ofte oppfordrer sine menn til å redusere sin arbeidstid, mens høyt utdannede menn i høy grad stimulerer sin partners karriere (Knudsen & Wærness, 2001; Verbakel & de Graaf, 2009, s.

649). Dette kan bety at det kan skje en større tilnærming i kvinners og menns arbeidstid hvis kvinners karriereressurser fortsetter å øke i samme tempo som den har gjort frem til nå. De konkluderer også med at kvinnelig sysselsetting har blitt mindre avhengig av mannens karriereressurser (Verbakel & de Graaf, 2009).

3.1.4 Kjønn som sosialt konstruert begrep

West og Zimmermans artikkel «Doing Gender» (1987) har vært sentral innenfor kjønnsforskning, på grunn av at de stilte spørsmål om det kun var det biologiske som skilte menn og kvinner. Deres perspektiv grunner i at man ikke «er» kvinne eller mann, men at man konstruerer sin kjønnsidentitet gjennom handling og samhandling i en samfunnskontekst. Kjønn er noe som blir sosialt konstruert gjennom interaksjon og noe en person gjør i ulike kontekster. Forskjeller mellom kjønn blir derfor forskjeller i hvordan kjønn gjøres og ikke gjøres.

West og Zimmerman skiller mellom det de kaller biologisk kjønn, kjønnskategori og sosialt kjønn (oversatt fra sex, sex category og gender). Det biologiske kjønn bunner i at det finnes grunnleggende biologiske forskjeller mellom kvinner og menn, og dette legger betingelser for å plassere en person innenfor en kjønnskategori. Plassering innenfor en kjønnskategori skjer ved at en person oppfyller visse kriterier som er sosialt og kulturelt bestemt. For eksempel vil en person med kort hår, skjegg og dress bli plassert i kategorien mann, selv om en ikke kan se hvilket biologisk kjønn vedkommende har (West & Zimmerman, 1987). Sosialt kjønn er: «(...) evnen til å håndtere og tilpasse atferden i lys av normative oppfatninger av holdninger og handlinger som passer for ens kjønnskategori» (egen oversettelse) (West & Zimmerman, 1987, s. 127). Sosialt kjønn er ikke et sett med egenskaper eller en rolle man har, men et produkt av sosial handling og at kjønn blir konstruert gjennom interaksjon. En kvinne er derfor en person som har gått inn i en kvinnerolle tilpasset den bestemte sosiale og kulturelle sammenhengen med bestemte forventninger, muligheter og forpliktelser vedkommende må forholde seg til som kvinne (West & Zimmerman, 1987).

Ulikheter i kjønn og arbeidsdeling

Når man bruker dette perspektivet for å se på arbeidsdeling, mener West og Zimmerman at husarbeid ikke nødvendigvis blir sett på som «kvinnearbeid», men at det for en kvinne å gjøre husarbeid og for en mann å ikke gjøre husarbeid kun trekker på kvinner og menns

«essensielle natur» (West & Zimmerman, 1987). Ved at kvinner tar hovedansvaret for omsorgen for små barn og husarbeid generelt, forsterkes de grunnleggende forståelsene av ulikheter mellom kvinner og menn som sosialt kjønn, ved at dette er oppgaver som blir sett på som mer naturlige for kvinner å ta seg av. Dette baserer de på en studie gjort av Berk (1985), der kvinner gjorde mesteparten av husarbeidet, på tross av at de hadde lønnet arbeid på lik linje med mannen. Det oppsiktsvekkende var at både mennene og kvinnene synes dette var en rettferdig ordning. Dette forklarer West og Zimmerman ved at individer gjør kjønn gjennom visse handlinger og samhandlinger, og at husarbeid og barneomsorg sosialt og kulturelt sett er typisk for kvinner. Derfor er det mer naturlig at kvinner fremfor menn har hovedansvaret for dette. På samme måte kan lønnet arbeid ha vært en handling som kulturelt og historisk har vært typisk for menn, og at det er de som er manifestert som hovedforsørger i familien. I tillegg blir forskjeller mellom menn og kvinner sett på som noe varig og grunnleggende, særlig når det er så klare skiller mellom det som blir sett på som «kvinnearbeid» og «mannsarbeid» (West & Zimmerman, 1987). Dette kan bidra til en forståelse av det kjønnsdelte arbeidsmarkedet med tanke på de typiske «kvinneyrkene».

Teoriens relevans i dag

I Norge er de normative oppfatningene rundt hvilke kriterier som må oppfylles for å konstruere kjønnsidentitet svakere i dag, enn på begynnelsen av 1990-tallet. Det må tas i betraktning at denne teorien er av eldre dato. Yrkesaktivitet og omsorgsarbeid er ikke lenger handlinger som er henholdsvis typisk mannlig eller kvinnelig. De kan nå utføres av begge kjønn uten at det vil ha betydning for kjønnsidentiteten. Likevel er det slik at det fortsatt er kvinner som har hovedansvaret for hus- og omsorgsarbeid, selv om menn tar mer ansvar nå enn før (Vaage, 2002). Der teorien vil ha forklaringskraft, er i de situasjoner det viser seg at kvinner reduserer sin arbeidstid når paret får barn, og hvilke grunner både kvinnen og mannen legger bak dette valget. Det viser seg at menns preferanser har forrang, eller «forkjørersrett» når en av partene i et par må redusere sin arbeidstid med tanke på familielivets krav (Lyng & Halrynjo, 2010).

Svekkelsen av de tradisjonelle oppfatningene om hva som er typisk kvinnelig og typisk mannlig handling vil trolig være størst i de sosialdemokratiske velferdsstatene. Disse landene har jevnt over høy kvinnelig sysselsetting og en rekke familiepolitiske ordninger som er ment for å skape en mer nærværende og deltakende far. I en konservativ velferdsstat som for

eksempel Italia, der under halvparten av kvinnene er yrkesaktive (Eurostat, 2013), vil det for en kvinne å ha lønnet arbeid og en for en mann å ha omsorgsansvar i større grad være i konflikt med hva som blir sett på som kvinnelig og mannlig handling, enn det ville vært i Norge.

3.2 Tidligere forskning

Tidligere forskning om kvinners og menns fordeling av tid brukt til yrkesarbeid har fokusert mye på foreldre, mens par uten barn ikke har blitt like inngående undersøkt. Andre undersøkelser har sett på arbeidsdeling i form av fordelingen av tid brukt på husarbeid og lønnet arbeid, men også her er det primært foreldre som er undersøkelsesenheten (se (Kitterød, 2000)). En eventuell endring i pars fordeling av tid har heller ikke blitt undersøkt tidligere, foruten en studie om endringen i foreldres arbeidstid i perioden 1990-2005 (Kitterød, 2008). Likevel finnes det enkelte studier som tar for seg par både med og uten barn, og disse kan være nyttige å ta utgangspunkt i for å vurdere hvilke endringer det kan forventes å finne i denne undersøkelsen.

I forskningslitteraturen blir det ofte snakket om forsørgerpraksiser når man skal beskrive hvilke tilpasninger som finnes når det kommer til lønnet arbeid (Ellingsæter, 2012; Haas, 2005; Kitterød & Lappegård, 2012; Leira, 2008). I denne undersøkelsen vil ikke inntekt bli vektlagt, men begrepet «forsørgerpraksis» vil likevel bli gjennomgått, ettersom dette er et vanlig begrep i en del studier som omhandler fordeling av tid blant par.

3.2.1 Utviklingen i forsørgerpraksiser

I forskningslitteraturen om pars forsørgerpraksiser har det blitt benyttet flere kategorier, og disse beskriver til en viss grad den endringen som har skjedd. I norsk forskning har det tradisjonelt blitt benyttet begreper som en-inntektsfamilien som beskriver en mannlig forsørgermodell, og to-inntektsfamilien som viser til at både kvinnen og mannen har lønnet arbeid omtrent på lik linje. Andre modeller er «dual-earner/dual-carer»-modellen (Ellingsæter, 2012) som henviser til en likere deling av yrkes- og omsorgsarbeidet og «halvanneninntektsfamilien» (Leira, 2008) som viser til en familiepraksis der kvinnen ofte

arbeider deltid. Dette har også blitt betegnet som en «likestilling light»-praksis (Skrede, 2004), der kvinnens bidrag er atskillig mindre enn mannens. En endring fra en forsørgerpraksis der mannen har hovedansvaret, til en der mannen og kvinnen bidrar mer likt vil bety at det også har vært en tilnærming i arbeidstiden. En amerikansk studie viser imidlertid at selv om kvinners sysselsettingsnivå har økt dramatisk i løpet av en 30-års periode og nå ligger tett opp mot menns, blir fortsatt kvinnens arbeidsmarkedstilknytning sett på som mindre viktig enn mannens hos de fleste parene (Raley, Mattingly, & Bianchi, 2006, s. 11-12).

3.2.2 Studier av kvinners og menns arbeidstid

Tidligere studier av pars fordeling av tid brukt på lønnet arbeid i Norge befinner seg i skjæringspunktet mellom arbeidstidsforskning og familieforskning. Dette innebærer at en stor del av analysene av kvinners og menns arbeidstid dreier seg om *foreldres* fordeling av tid brukt på arbeidsmarkedet (Kitterød, 2000, 2004, 2005, 2008). Det er i senere tid kommet mer forskning som sier noe om *pars* fordeling av tid brukt på arbeidsmarkedet (Kitterød & Rønsen, 2010a, 2010b, 2012b; Kitterød et al., 2011), noe som har bidratt til å sette søkelyset på hva som påvirker kvinners og menns arbeidstid, og ikke bare mødre og fedres arbeidstid.

De norske studiene om pars arbeidstid, der den nyeste studien bruker tall fra 2007, finner i all hovedsak at det fortsatt er mest vanlig at mannen jobber mest, men at en likere deling av lønnet arbeid har blitt mer og mer vanlig (Kitterød & Rønsen, 2010a, 2010b, 2012b). Det samme fant Kitterød i en analyse av endringen i arbeidstiden til mødre og fedre i perioden 1990-2005 (Kitterød, 2008). Uansett hvilket mål som ble brukt for arbeidstid, viste tallene at det var blitt mindre forskjell mellom mødre og fedres arbeidstid.

3.2.3 Ulike inndelinger av pars arbeidstid

I forskningslitteraturen benyttes det flere ulike inndelinger på forholdet mellom pars arbeidstid. Enkelte velger å ikke kategorisere arbeidstiden, men ser på gjennomsnittlig arbeidstid for alle kvinner og menn for å se på forskjeller i arbeidstiden. Dette kan føre til at nyanseforskjeller forsvinner, derfor velger enkelte å benytte en mer fininndelt skala av fordelingen av pars arbeidstid. Haas, Steiber, Hartel og Wallace (2006) bruker syv kategorier i sin analyse av hva som påvirker kvinners arbeidsmarkedstilknytning i vestlige velferdsstater,

sammenlignet med de øst-europeiske landene som ble medlemsstater i EU på midten av 2000-tallet.

Kitterød bruker denne inndelingen i sin studie av utradisjonelle tilpasninger blant par bosatt i Norge, gjort ved hjelp av LOGG-data fra 2007 (Kitterød, 2010). Hun finner at det er fire av disse tilpasningene som er vanlig blant par i Norge. Halvparten av parene hadde en tilpasning kalt «dual moderates», der begge parter arbeider fulltid, men ingen jobber mer enn 47 timer per uke. Den nest vanligste tilpasningen med 17 % av parene var «moderate male breadwinner households» der mannen arbeider fulltid og kvinnen deltid, som her er definert som under 30 timer i uka. Dette kan samsvare med det Skrede kaller «halvanneninntektsfamilien» (Skrede, 2004). De to siste tilpasningene som var mest vanlige var den tradisjonelle «male breadwinner», der mannen arbeider fulltid, mens kvinnen er hjemme, og «high commitment households», der begge jobber fulltid, og minst en av partene (som oftest mannen) jobber 48 timer eller mer (Kitterød, 2010). Det var henholdsvis 9 % og 15 % av parene i undersøkelsen som hadde disse tilpasningene.

3.2.4 Utradisjonelle tilpasninger

I en annen analyse av pars fordeling av tid brukt til yrkesarbeid har Kitterød og Rønsen (2012b) valgt å dele parene inn i tre kategorier; tradisjonelle par der han jobber mest, utradisjonelle par der hun jobber mest og like par der partene jobber omtrent like mye. I definisjonen av hva som skiller disse gruppene fra hverandre benytter de en forskjell på minst fem timer per uke, da dette er en forskjell som et par mest sannsynlig vil tillegge enn viss betydning med tanke på hvem som gjør hvilke oppgaver hjemme (Kitterød & Rønsen, 2012b).

Analysen omfatter par bosatt i Norge, og er gjort med data fra studien av livsløp, generasjon og kjønn (LOGG) fra 2007. Kitterød og Rønsen finner at kvinnen jobbet mest i 13 % av parene, 35 % av parene jobbet omtrent like mye, mens 52 % av parene hadde en tradisjonell tilpasning der mannen jobbet mest (Kitterød & Rønsen, 2012b, s. 665). Ved nærmere analyser av de parene der kvinnen jobbet mest, viste det seg at de færreste av mennene i disse parene hadde lønnet arbeid som sin hovedaktivitet. De fleste var pensjonert, mens noen var arbeidsledige og andre studenter. På bakgrunn av dette valgte de å avgrense analyseutvalget til at både kvinnen og mannen måtte ha lønnet arbeid som sin hovedaktivitet. Resultatene ble

da at 10 % av parene hadde en utradisjonell tilpasning der hun jobbet mest, 41 % jobbet omtrent like mye, mens i 49 % av parene jobbet mannen mest (Kitterød & Rønsen, 2012b, s. 666).

Videre viste analysene at de utradisjonelle parene totalt sett brukte betraktelig mer tid på arbeidsmarkedet enn tradisjonelle par. Særlig interessant er det at kvinner i utradisjonelle par har lenger arbeidstid enn menn i tradisjonelle par (Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b). I tråd med dette viser analyser av foreldres tidsbruk, at fedre med lang arbeidstid ofte har en partner med kortere arbeidstid, mens mødre med lang arbeidstid sjeldent har en partner som jobber mindre enn dem selv (Kitterød, 2004, 2008). Dette gjenspeiler at det er kvinnens arbeidstid som varierer mest, mens menns arbeidstid stort sett er den samme, uavhengig av kvinnens arbeidsmarkedstilknytning.

3.2.5 Egenskaper ved par med lik eller utradisjonell arbeidsdeling

Kvinnens utdanning

Både norske og internasjonale studier finner at kvinners utdanningsnivå er av særlig betydning for parets fordeling av tid brukt på lønnet arbeid (se (Birkelund & Petersen, 2008; Boje, 2006; Eeckhaut, Stanfors, & Putte, 2014; Jensberg et al., 2012; Kitterød, 2000, 2004, 2005, 2008, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2010b, 2012a, 2012b; Kitterød et al., 2011; Raley et al., 2006). Parets arbeidstid varierer oftest med kvinnens utdanningsnivå, fremfor mannens. Det er de høyest utdannede kvinnene som har den lengste arbeidstiden og det er som oftest disse kvinnene som lever i par med en utradisjonell tilpasning (Kitterød, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b). Som tidligere nevnt kan dette forklares ved at kvinner som velger å ta høyere utdanning har andre preferanser for arbeids- og familietilpasning enn kvinner med kortere utdanning. De høyt utdannede kvinnene kan tenkes å ha et ønske om å jobbe mer enn hva andre kvinner ønsker, og er mindre tilbøyelige til å redusere sin arbeidstid når det kommer barn inn i bildet. Dette korresponderer med teorien om humankapital (Becker, 1993). Raley, Mattingly og Bianchi (2006) hevder at kvinner som har investert i sin egen humankapital ved å ta en lang utdanning vil være mindre tilbøyelige til å slå seg til ro som «tilleggsyttere» til mannens inntekt (Raley et al., 2006, s. 25). En økning i kvinners utdanningsnivå gjør det derfor rimelig å anta at flere par enn før deler yrkesarbeidet likt eller har en utradisjonell tilpasning.

Barn

Det å ha barn i husholdningen, og særlig små barn, har vist seg å dreie pars fordeling av yrkesarbeidet i en mer tradisjonell retning. Utradisjonelle tilpasninger er vanligst hos kvinner uten barn (Kitterød & Rønsen, 2010a, 2010b, 2012b; Kitterød et al., 2011), og små barn i husholdningen fører i stor grad til at kvinnen reduserer sin arbeidstid. Dette innebærer altså mer spesialisering hos par med små barn (Eeckhaut et al., 2014; Kitterød & Rønsen, 2010a; Kitterød et al., 2011; Raley et al., 2006), noe som korresponderer med spesialiseringstesen som hevder at par blir mer spesialisert når det kommer barn inn i bildet. Par med barn har også samlet sett kortere arbeidstid enn par uten barn, og dette skyldes i stor grad at kvinnen reduserer sin arbeidstid fremfor at mannen gjør det.

Alder

Kvinnens alder blir i flere av studiene antatt å ha betydning for arbeidsdelingen, og dette begrunnes i at «... dagens unge har vokst opp i to-inntektsfamilier og har mer positiv innstilling til kvinners lønnsarbeid og menns hjemmearbeid enn eldre aldersgrupper» (Knudsen & Wærness, 2001). De fleste studiene finner imidlertid at det er kvinner i aldersgruppen 35-55 år som har størst tilbøyelighet til å jobbe mer enn sin partner (Kitterød & Rønsen, 2010a). Dette kan begrunnes i at disse kvinnene har hatt lenger tid til å bygge seg en karriere og med det kanskje har bedre mulighet til innpass til stillinger med lang arbeidstid.

Andre egenskaper

I tillegg til kvinnens utdanning, alder og tilstedeværelsen av små barn i husholdningen, har tidligere studier vist at visse trekk ved kvinnens arbeidssituasjon øker sannsynligheten for at paret har en utradisjonell tilpasning. Hvis kvinnen har en ledende stilling eller er selvstendig næringsdrivende, øker dette sannsynligheten for at paret har en utradisjonell tilpasning. Det samme gjelder hvis kvinnen, men ikke mannen arbeider i privat sektor. At kvinnen har god helse er også viktig for at paret skal ha en utradisjonell eller lik deling av arbeidet. Tidligere analyser har undersøkt om utradisjonelle tilpasninger er vanligere blant samboende eller gifte, men fant ikke støtte for dette (Kitterød & Rønsen, 2010b). Med bakgrunn i at analysene i denne undersøkelsen baserer seg på data fra 1991 og frem til 2009, vil det likevel undersøkes om samlivsstatus har betydning for arbeidsdelingen. Samboerskap representerte på 1990-tallet til en viss grad en utradisjonell tilpasning til det å leve sammen, i motsetning til det det gjør i

dag. Derfor vil det være interessant å se om de samboende parene på 1990-tallet hadde en annen tilpasning til arbeidslivet enn de gifte parene, og om det er noe forskjell mellom disse parene i dag. Siden samboere i motsetning til gifte par ikke har gjensidig forsørgelsesplikt, kan vi anta at det er mindre grad av spesialisering i slike par.

3.2.6 Noen hypoteser

De tidligere analysene på dette området viser mye av de samme resultatene når det kommer til egenskaper ved kvinner som arbeider mer eller like mye som sin partner. Dette er en viktig bakgrunn for å utlede noen hypoteser om hvilke resultater man kan forvente å få i denne undersøkelsen. Det forventes at kvinnens utdanningsnivå vil ha en sterk positiv påvirkning på sannsynligheten for å ha en utradisjonell eller lik fordeling av arbeidstiden, og denne betydningen antas å ha blitt sterkere med tiden. Dette på bakgrunn av kvinners økte utdanningsnivå. En økning i kvinners utdanningsnivå vil i de fleste tilfeller innebære lenger arbeidstid og større sjanse for at kvinnen jobber like mye eller mer enn mannen, sammenlignet med før.

Det å ha små barn kan tenkes å ha fått mindre betydning for pars arbeidsdeling med tiden, på bakgrunn av den store utbyggingen av barnehager. Det vil være lettere for kvinner å kombinere lønnet arbeid med omsorgen for små barn i dag, enn det det må ha vært på 1990-tallet. Likevel er det slik at kvinner fortsatt velger å redusere sin arbeidstid når de får barn, så det kan tenkes at effekten ikke har endret seg for mye. Også det at menn bruker mer tid til hus- og omsorgsarbeid enn før, og sjeldnere enn før har veldig lang arbeidstid, kan bety at små barn i mindre grad enn før gir en forsterket spesialisering blant par. De tidligere studiene forventet at alder skulle ha betydning på arbeidsdeling, og forventet at de yngre aldersgruppene skulle ha en større andel med utradisjonell arbeidsdeling. Denne sammenhengen fant de imidlertid ikke, så det er vanskelig å utlede noen forventninger om hva analysene i denne undersøkelsen kommer til å vise, og om det eventuelt har vært en endring i analyseperioden.

De andre egenskapene tidligere studier har funnet ved kvinner som jobber like mye eller mer enn sin partner, som for eksempel det å ha ledende stilling, er vanskelig å si om vil ha fått noe mindre eller større betydning på arbeidsdelingen i den perioden som blir undersøkt. Uansett endring forventes det at disse faktorene vil trekke i en retning av en lik eller utradisjonell

fordeling av yrkesarbeidet. Det at kvinner nå har større tilgang til høye stillinger og at det mest sannsynlig er flere kvinner som er ledere nå enn før vil ikke nødvendigvis bety at dette vil ha fått større eller mindre betydning for arbeidsdelingen. Derimot er dette noe det kan antas har hatt like stor betydning i hele perioden som blir undersøkt. Det samme gjelder for kvinner som er selvstendig næringsdrivende, som i tidligere undersøkelser har vist seg å ha en sterk påvirkning på parets sannsynlighet for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. Det er vanskelig å anta om det har vært en endring av denne faktorens betydning, men det antas uansett at det vil påvirke pars arbeidsdeling i en mer likestilt retning. På motsatt vis antas det at hvis kvinnen arbeider i offentlig sektor vil det ha en negativ påvirkning på arbeidsdelingen, i form av at det fremmer en mer tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. Dette fordi kvinner i offentlig sektor oftere enn andre kvinner kan tenkes å praktisere deltid. Denne påvirkningen antas å ha vært like betydningsfull i hele analyseperioden.

En avgjørende faktor når det kommer til hvilken part i et par som har et komparativt fortrinn overfor den andre i yrkeslivet, er lønnsnivået. Ulikt lønnsnivå vil kunne forklare hvorfor en part bruker mer tid til yrkesarbeid enn den andre, og gi en forståelse av hvorfor paret har den type arbeidsdeling som de har. Dessverre er flere av datamaterialene som blir benyttet i denne undersøkelsen mangelfulle når det kommer til partenes lønn og inntekt, så analysene vil ikke inkludere lønn. Likevel er det en sterk sammenheng mellom lønn og utdanningsnivå, så det kan tenkes at noe av effektene av kvinnens lønn blir fanget opp av utdanningsnivået.

4 Data og metode

Dette kapittelet skal beskrive dataene som er brukt i oppgaven, operasjonaliseringen av variablene i analysen, og hvilke analysemetoder som er valgt.

4.1 Datamaterialet

4.1.1 Levekårsundersøkelsen

Forskningsspørsmålene i denne undersøkelsen vil bli besvart ved hjelp av data fra ulike årganger av Levekårsundersøkelsen. Levekårsundersøkelsen blir gjennomført årlig av Statistisk sentralbyrå og inneholder omfattende informasjon om den norske befolkningen. Levekårsundersøkelsens hovedformål er å gi kunnskap om folks levekår i dag, og utviklingen av levekårene over tid. Den har som mål å dekke alle viktige levekårsområder, slik som arbeidsforhold, familieforhold, boforhold og så videre. Selv om undersøkelsen har vært temaroterende siden 1996, inngår mange av de samme spørsmålene hver gang. Dette har gitt inngående kunnskap om den norske befolkningens levekår, og egner seg derfor godt til å besvare samfunnsvitenskapelige spørsmål. Dette gir også et godt grunnlag for å studere endring i levekår over tid.

Fram til 1995 ble levekårsundersøkelsene gjennomført med om lag 3-4 års mellomrom. Formålet var å kartlegge levekårene for ulike befolkningsgrupper, samt skaffe data og kunnskap som kunne legge grunnlag for offentlig politikk (Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste, 2009). Fra 1996 ble den Samordnede levekårsundersøkelsen innført, med både tverrsnitt- og panelundersøkelser. Tverrsnittsdataene er temaroterende i en syklus på tre år med flere temaer som arbeidsforhold, boforhold og helse. I denne undersøkelsen benyttes det levekårsundersøkelser fra flere tidspunkt. Dette kan gi svar på spørsmål om hvorvidt pars fordeling av tid brukt på arbeidsmarkedet har endret seg, og hvilke egenskaper kvinner som jobber like mye eller mer enn sin partner innehar.

Levekårsundersøkelsene består både av panel- og tverrsnittsdata. Paneldata brukes i all hovedsak til å studere endringer hos enkeltindivider, siden de følger de samme individene

over en viss tidsperiode. Denne undersøkelsens formål er å undersøke endringer hos par som en gruppe, derfor vil det bli benyttet gjentatte tverrsnittsdata fremfor paneldata. Gjentatte tverrsnitt egner seg bedre enn paneldata når man skal undersøke aggregerte sosiale endringer over tid (Firebaugh, 2008, s. 172).

I denne undersøkelsen er det valgt å bruke 1991 som startår for analysen. Dette er det flere grunner til. Fra 1991 og frem til i dag har det blitt innført mange store familiepolitiske reformer som kan tenkes å ha påvirket pars fordeling av tid brukt på yrkesaktivitet. Kvinners sysselsettingsnivå og arbeidstid har gjennomgått store endringer både før og etter 1991, og ideelt sett hadde det vært nyttig for analysen å inkludere data fra tidligere år. I tillegg har det innenfor rammen av denne oppgaven ikke vært mulig å gå lenger tilbake i tid på grunn av arbeidet med å tilrettelegging av data.

4.2 Utvalg

Levekårsundersøkelsen 1991

Levekårsundersøkelsen fra 1991 hadde ikke noe spesifikt tema, men inneholder generell informasjon om respondentenes levekår. Undersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av personlig intervju, og respondentene var i aldersgruppen 16-79 år. Utvalget er trukket som et underutvalg fra den generelle delen av utvalget til Inntekts- og formuesundersøkelsen i 1990. Bruttoutvalget består av 5015 individer, og med en svarprosent på 74,9 % består nettoutvalget av 3755 respondenter.

Levekårsundersøkelsen 1995

Heller ikke Levekårsundersøkelsen fra 1995 hadde noe spesifikt hovedtema, men undersøkte generelle levekår. Utvalget er trukket som et underutvalg fra den generelle delen av utvalget til Inntekts- og formuesundersøkelsen i 1994. Bruttoutvalget i undersøkelsen fra 1995 består av 4935 individer, og nettoutvalget består av 3720 respondenter, noe som tilsvarer en svarprosent på 75,3.

Levekårsundersøkelsen 2001

Hovedtema for Levekårsundersøkelsen fra 2001 var «Boforhold, nærmiljø og fritid». De samme bakgrunnsvariablene som brukes til å undersøke befolkningens generelle levekår i de tidligere levekårsundersøkelsene er også med i denne undersøkelsen, og er derfor egnet til å brukes i denne sammenhengen. Et hovedutvalg på 5000 personer mellom 16-79 år ble valgt ut, og med avganger ekskludert består bruttoutvalget av 4859 individer. Svarprosenten er 66,9 % og nettoutvalget omfattet da 3250 respondenter.

Levekårsundersøkelsen 2009

Hovedtema for Levekårsundersøkelsen fra 2009 var «arbeidsmiljø». Denne undersøkelsen inneholder de samme bakgrunnsvariablene som i de andre undersøkelsene, og dette gir et grunnlag for å sammenligne resultater fra denne undersøkelsen med de foregående undersøkelsene. Utvalget i denne undersøkelsen er trukket på en annen måte enn i de andre undersøkelsene, fordi det skulle være en del av en panelundersøkelse. I 2006 ble det trukket et landsomfattende tilfeldig utvalg på 18 999 personer til denne undersøkelsen blant personer i aldersgruppen 18-66 år per utgangen av 2009 fra BeReg1. Det ble trukket tre delutvalg. De tre delutvalgene ble i 2006 trukket som separate tverrsnittsutvalg, og var også samlet sett representativt for befolkningen i den aktuelle aldersgruppen. For å videreføre de separate tverrsnittsegenskapene, ble delutvalgene i 2009 supplert med 1 461 personer. Det vil si at bruttoutvalget i 2009 besto av 20460 personer (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, 2013). Med en svarprosent på 59,9 % består nettoutvalget av 12255 respondenter, altså langt flere enn i de øvrige undersøkelsene som blir benyttet.

Tabell 4.1 – Oversikt over utvalgene fra fire levekårsundersøkelser

	1991	1995	2001	2009
Bruttoutvalg	5015	4935	4859	20460
Svarprosent	74,9 %	75,3 %	66,9 %	59,9 %
Nettoutvalg	3755	3720	3259	12255

4.2.1 Begrensninger av utvalget til analysen

I analysen er det valgt å begrense utvalget til kun å omfatte yrkesaktive kvinner i aldersgruppen 20-59 år, som lever i et parforhold. Tabell 4.2 viser hvilke ekskluderinger som har blitt gjort og hvor mange dette utgjør i hvert enkelt utvalg. Dette blir oppgitt i både antall og prosentandel. Når det ikke finnes like gode opplysninger om kjennetegn ved partneren som ved kjennetegn om respondenten selv, er det vurdert som viktigere å ha gode opplysninger om kjennetegn ved kvinner enn menn i denne analysen. Særlig med tanke på at kvinners arbeidstid varierer mer enn menns, og at det er kvinnes arbeidstid som i de fleste tilfeller er den avgjørende faktoren for hvilken fordeling av yrkesarbeidet par har. På bakgrunn av dette ble det vurdert som mest hensiktsmessig for denne undersøkelsen å benytte opplysninger fra kvinner. Dette innebærer at omtrent halvparten av respondentene blir utelatt av analysen. Avgrensningen gjort på alder er valgt for å ha med kvinner i en aldersgruppe der de fleste kan forventes å være yrkesaktive. Dette utelater mellom 11 og 16 % av nettoutvalget. For å undersøke fordeling av tid brukt til yrkesaktivitet blant par er det følgelig en forutsetning at respondenten enten er samboende eller gift, og at begge parter i paret er yrkesaktive. Etter disse avgrensningene består analyseutvalget av omtrent 15-20 % av nettoutvalget i de ulike årene.

Tabell 4.2 – Analyseutvalg etter ekskluderinger

	1991		1995		2001		2009	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Nettutvalg før ekskludering	3755	100	3720	100	4438	100	12255	100
Menn	1868	49,7	1827	49,1	2160	48,7	6148	50,2
Under 20 eller over 59 år	600	16	573	15,4	636	14,3	1414	11,5
Ikke i et parforhold	349	9,3	374	10	462	10	1360	11,1
Partner ikke yrkesaktiv	129	3,4	123	3,3	415	9,4	418	3,4
Kvinnen ikke yrkesaktiv	213	5,6	170	4,5	103	2,3	397	3,2
Mitt analyseutvalg	596	15,9	653	17,5	662	15	2518	20,5

4.2.2 Svakheter ved datamaterialene

Når man skal undersøke endringer i pars arbeidsdeling over tid er det viktig å se på egenskaper ved begge parter i paret. Dessverre er flere av undersøkelsene som blir benyttet i denne undersøkelsen svært mangelfulle når det kommer til informasjon om partner. Ideelt sett skulle analysen inneholdt informasjon om både partners yrke, utdanning og helse. Dette for å gi en bedre forklaring hvorfor par har den tilpasningen de har, når det kommer til hvem som bruker mest tid på arbeidsmarkedet. Det samme gjelder informasjon om respondentens og partners inntekt og helse. Dette er også informasjon som er mangelfull i datasettene, og disse faktorene blir derfor ikke analysert. Særlig lønn hadde vært et viktig bidrag til å forklare hvorfor et par eventuelt har en utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, hvis for eksempel kvinnen har merkbart mer i lønn enn mannen.

4.2.3 Hva egner levekårsundersøkelsene seg til?

Levekårsundersøkelsene er godt egnet til å svare på forskningsspørsmålene i denne undersøkelsen på grunn av sin kontinuitet, og at det er de samme bakgrunnsvariablene som har blitt kartlagt hver gang. Dette gir et godt sammenligningsgrunnlag når man skal studere endring over tid. Informasjonen som er mulig å hente ut ved hjelp av analyser av levekårsundersøkelsene vil derfor kunne gi god informasjon om pars fordeling av tid brukt til yrkesarbeid i dag, og endring over tid. En ulempe med dette kan være at spørsmålene og spørsmålsformuleringene i undersøkelsen har blitt endret underveis, og det kan derfor være et problem å sammenligne resultater over tid. Variablene i hver undersøkelse vil derfor bli operasjonalisert på en slik måte at ikke sammenligningsgrunnlaget blir svekket.

4.3 Operasjonalisering av variabler

4.3.1 Arbeidstid som avhengig variabel

For å undersøke hvilken part i et par som arbeider mest, blir det benyttet intervjuopplysninger om begge parters arbeidstid. Arbeidstiden blir målt ved at respondentene selv oppgir hvor mye de og partneren arbeider i gjennomsnitt i løpet av en uke. Variabelen for respondentens arbeidstid er sammensatt av respondentens arbeidstid i hovedyrke og bi-yrke. Variabelen for partners arbeidstid består kun av arbeidstid i hovedyrke, da det ikke ble spurt om partners

arbeidstid i bi-yrke i alle datasettene. Dette kan føre til at partners arbeidstid er underrapportert, og at det vil bli for lave andeler innenfor tradisjonell arbeidsdeling enn hva som faktisk er tilfellet. I datasettene varierer andelen menn i aldersgruppen 20-59 år som lever i et parforhold og som har et biyrke mellom 11 og 17 %.

For å beskrive forholdet mellom partenes arbeidstid er det flere inndelinger som kan brukes. En mulighet er å bruke en prosentvis inndeling, slik Eeckhaut, Stanfors og van der Putte (2014) gjør. Der blir den enkelte partners arbeidstid inndelt i kategorier etter hvor stor prosentandel av parets totale arbeidstid de jobber. Kategoriene er 0 %, 1-40 %, 41-59 % og 60-100%. For eksempel vil et par der mannen jobber mest havne i kategorien 60-100 % av parets totale arbeidstid, mens kvinnen vil havne i kategorien 1-40 %. Ulempen med denne inndelingen er at nyansene forsvinner. Det vil for eksempel være vanskelig å se på de par der kvinnen jobber 1-40 % av parets totale arbeidstid og mannen jobber 60-100 %. Dette paret kan både praktisere relativt lik arbeidsdeling der partene jobber omtrent like mye (40/60), eller de kan praktisere en tradisjonell arbeidsdeling der han jobber opptil 99 %, mens hun jobber 1 %. For analysen i min undersøkelse er det viktig å få med nyansene i arbeidsdelingen, derfor blir denne inndelingen ikke valgt.

Mer hensiktsmessig for denne undersøkelsen er å benytte Kitterød og Rønsens inndeling (Kitterød & Rønsen, 2012b) der de skiller mellom tre kategorier. Inndelingen er som følger: par som jobber omtrent like mye, par der kvinnen jobber mest og par der mannen jobber mest. Skillet mellom ulik arbeidstid blir satt på 5 timer i løpet av en uke. Grensen på 5 timer er satt ut i fra en tanke om at 5 timer vil være utslagsgivende i løpet av en gjennomsnittlig arbeidsuke, da den ene parten i snitt vil være hjemme en time senere enn den andre hver dag (Kitterød & Rønsen, 2012b). De tre kategoriene får følgende definisjoner: tradisjonell arbeidsdeling (mannen arbeider minst 5 timer mer enn kvinnen), lik arbeidsdeling (partene jobber omtrent like mye, +/- 4 timer) og utradisjonell arbeidsdeling (kvinnen arbeider minst 5 timer mer enn mannen).

Respondentens arbeidstid er selvrapportert og angir respondentens faktiske ukentlige arbeidstid. Dette inkluderer overtid og ekstraarbeid hjemme. Her har jeg valgt å sette en maksimalverdi på denne variabelen på 80 timer i uka, da arbeidstimer over dette virker usannsynlig. Dette gjelder totalt 8 respondenter til sammen i datasettene og deres verdier på

arbeidstid i hovedyrke har blitt satt til at de arbeider 80 timer i uka. Når det gjelder arbeidstid i respondentens bi-yrke, har jeg valgt å sette en øvre grense på 40 timer, ettersom alt over 40 timer må regnes som et hovedyrke. Dette gjelder totalt 12 respondenter i datasettene. Disse respondentene har fått 40 timer i uka som ny verdi på arbeidstidsvariabelen for biyrke.

Partners arbeidstid er rapportert av respondenten, og dette kan føre til mulige feilkilder. Det er arbeidstiden i partners hovedyrke som har blitt målt, ettersom informasjon om arbeidstiden i partners biyrke ikke var tilgjengelig i alle datasettene. Dette kan som nevnt medføre at partners arbeidstid blir for lav i forhold til respondentens arbeidstid, og dette kan gi for lave andeler med tradisjonell arbeidsdeling.

På bakgrunn av informasjon om arbeidstid hos paret er det konstruert en variabel med tre verdier:

- * Utradisjonell arbeidsdeling – kvinnen jobber minst fem timer mer enn mannen
- * Lik arbeidsdeling – mannen og kvinnen jobber like mye +/- fire timer
- * Tradisjonell arbeidsdeling – mannen jobber minst fem timer mer enn kvinnen

I den deskriptive tabellanalysen skilles det mellom samtlige tre kategorier. Egenskaper innenfor de ulike gruppene og innenfor de ulike årene vil gjennomgås, for så å sammenligne disse med hverandre. I den multivariate analysen blir det valgt å skille mellom to grupper. Den ene gruppen inneholder par med en tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, og den andre gruppen inneholder par med en likedelt eller utradisjonell fordeling. Den multivariate analysen gjennomføres ved hjelp av logistisk regresjon der par med tradisjonell arbeidsdeling er referansegruppen og gis verdien 0 og par med lik eller utradisjonell arbeidsdeling gis verdien 1.

4.3.2 Uavhengige variabler

Samlivsstatus

Respondentenes samlivsstatus er selvrapportert og målt ved intervju tidspunktet. I og med at det bare er kvinner i et samliv som undersøkes, er kategoriene for samlivsstatus gift eller samboende. I analysen er samboende kvinner referansekategorien. Kvinner som har en fast

partner, men ikke bor sammen med vedkommende vil derfor bli ekskludert fra analysen.

Undersøkelsesenheten i denne analysen er hvordan par organiserer hverdagen, og da er det essensielt at paret faktisk deler bolig. Samboende har fått verdien 0, mens de gifte har verdien 1. I den multivariate analysen er det de samboende kvinnene som er referansegruppen.

Utdanning

Utdanningsvariabelen er basert på registerdata og oppgir respondentens utdanningsnivå. Det skilles mellom følgende kategorier:

- * Grunnskole/videregående skole (Referansegruppe)
- * Universitets- eller høgskoleutdanning på 1-4 år
- * Universitets- eller høgskoleutdanning på mer enn fire år

I de originale datafilene er utdanning kodet på forskjellige måter. Variablene har derfor blitt re-operasjonalisert for at de skal kunne sammenlignes over tid. I utvalgene fra 2001 og 2009 er originalvariablene kategorisert på bakgrunn av NUS2000, og det er denne kategoriseringen de andre årgangenes utdanningsvariabler blir omkodet til. I utvalget fra 1995 er utdanningen kodet etter en eldre klassifisering; NUS1989, og i utvalget fra 1991 er ISCED-inndelingen fra 1976 brukt. Se for øvrig vedlegg 2 for en redegjørelse av hvordan utdanningsvariablene har blitt kodet om for å bli sammenlignbare.

Offentlig sektor

Tidligere analyser av pars fordeling av yrkesarbeidet har vist at hvorvidt partene arbeider i offentlig eller privat sektor har betydning for hvilken fordeling paret har. I dataene i denne undersøkelsen finnes det ikke opplysninger om respondenten jobbet i offentlig eller privat sektor, så derfor må denne variabelen konstrueres på bakgrunn av yrkesvariabelen. I og med at yrkesvariablene var forskjellige i utgangspunktet er det også forskjeller i variabelen for offentlig sektor i de ulike undersøkelsesårene. Innen offentlig sektor har jeg plassert yrker som lærere, sykepleiere, andre typer pleie- og omsorgspersonale og sosialarbeidere. Denne variabelen er kodet 0/1, der de som arbeider i offentlig sektor har verdien 0. I den multivariate analysen er de som ikke jobber i offentlig sektor referansekategori. Se for øvrig vedlegg 4 om kodingen av denne variabelen.

Yrke

Informasjon om respondentens yrke er målt ved spørsmål i intervjuet. I operasjonaliseringen av denne variabelen er yrkene definert etter Norsk standard for yrkesklassifisering (STYRK), som består av ti hovedkategorier. I utvalgene fra 2009 og 2001 er respondentene klassifisert etter første siffer i utdanningskodene. I utvalgene fra 1995 og 1991 er det ikke brukt STYRK, men NYK – Nordisk yrkesklassifisering. Dette medførte en del utfordringer, da kategoriseringene er ulike. I NYK finnes ikke dagens kategori 3 «Yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere», som inneholder yrker som sykepleier, ingeniører, lærere og lignende. På grunn av dette var jeg nødt til å omdefinere yrkeskodene fra 1991 og 1995 til dagens STYRK-standard ved å gå inn på hvert enkelt yrke og gjøre om disse til dagens yrkeskoder. Det er i all hovedsak yrker som i dagens standard hører hjemme under kategori 3, som i tidligere klassifisering er spredt rundt på andre kategorier som har blitt kodet om. Se vedlegg 4 for omkoding av yrkesvariabelen

Selvstendig næringsdrivende

Om respondenten er selvstendig næringsdrivende er målt ved et spørsmål i intervjuet. Opprinnelig består denne variabelen av tre kategorier; selvstendig, ansatt og familiemedlem. Kategorien for familiemedlem sammenfaller ofte med kategorien for selvstendig næringsdrivende, så det er valgt å plassere disse to samme kategori. Det er i alle år svært få i gruppen for familiemedlemmer. Denne variabelen er kodet 0/1, der de som er selvstendig næringsdrivende har kategorien 1.

Ledende stilling

Opplysninger om respondenten har en ledende stilling er også kartlagt gjennom intervju. I levekårsundersøkelsene fra 1991 og 1995 er det spurt om respondenten har en «overordnet stilling», og dette har blitt tolket til å bety ledende stilling. Denne variabelen har verdien 0/1 der de som har en ledende stilling har verdien 1.

Antall barn

Variabelen for antall barn er konstruert fra informasjon i husholdningsboksen i de ulike datamaterialene. I husholdningsboksen har respondenten oppgitt slektskapet til de andre husholdningsmedlemmene. Derfra er det konstruert en variabel som måler antall barn

respondenten har boende i husholdningen. Variabelen går fra verdien 0 – ingen barn, til verdien 5 – fem barn i utvalgene fra 1995, 2001 og 2009, og verdien 6 – seks barn i utvalget fra 1991. Dette innebærer at det kun i datamaterialet fra 1991 var respondenter med seks barn, mens i de andre undersøkelsene var maksverdi fem barn. I analysen er referansegruppen de uten barn.

Yngste barns alder

Variabelen for yngste barns alder er konstruert på grunnlag av informasjon fra husholdningsboksen. Respondenten har oppgitt hvilke andre personer som bor med vedkommende, og dette husholdningsmedlemmets alder. Med denne informasjonen er det konstruert en variabel for alder på det yngste barnet i husholdningen. Det har blitt valgt å holde respondenter med barn under 1 år ute fra analysen, siden disse kvinnene ofte er i foreldrepermisjon. Kategoriene er inndelt etter om barnet er over eller under skolealder, ettersom det er rimelig å anta at barn under skolealder vil kreve mer omsorg og oppmerksomhet. Alder for skolestart har i løpet av den perioden som blir analysert, blitt endret fra 6 til 5 år. I denne analysen er det valgt å inkludere barn opptil 6 år for størst mulig sammenlignbarhet. Kategoriene blir som følger:

- * Ingen barn (Referansegruppe)
- * Yngste barn 1-6 år
- * Yngste barn 7-19 år

Ideelt sett skulle kategorien for yngste barns alder hatt en finere inndeling. Særlig når det gjelder kvinner med de yngste barna kan det forventes å være forskjeller mellom gruppene med barn 1-3 år og 4-6 år. På grunn av få observasjoner i enkelte av datasettene fører denne inndelingen til at enkelte grupper blir for små, og usikkerheten i analysen blir stor. Derfor er det hensiktsmessig å beholde en viss bredde på aldersintervallene for å unngå dette problemet. På bakgrunn av dette er inndelingen som er gjort mest hensiktsmessig for denne analysen.

Kombinert variabel for antall barn og yngste barns alder

For å få frem flere nyanser ved parets situasjon, spesielt knyttet til behov som oppstår i forbindelse med tilstedeværelsen av barn, er det konstruert en variabel som kombinerer informasjonen fra enkeltvariablene antall barn og yngste barns alder. Denne nye variabelen er

kategorisk. Antall barn har blitt kategorisert til ingen barn, 1-2 barn og tre eller flere barn. Kategoriseringen av alder på barnet er den samme. Kategoriene blir som følger:

- * Ingen barn (referansegruppe)
- * Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn
- * Yngste barn 1-6 år, 3 eller flere barn
- * Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn
- * Yngste barn 7-19 år, 3 eller flere barn

Det er viktig å legge merke til at denne variabelen ikke angir antall barn innenfor det angitte aldersintervallet, men antall barn i husholdningen totalt og alder på det yngste barnet.

Intervjupersonens alder

I undersøkelsene gis det opplysninger om respondentens fødselsår. Variabelen har blitt kodet om til å oppgi respondentens alder. Følgende kategorier blir benyttet:

- * 20-29 år (referansegruppe)
- * 30-39 år
- * 40-49 år
- * 50-59 år

4.4 Analyseplan

De statistiske analysene i denne undersøkelsen består av to deler. Første del er en tabellanalyse hvor de bivariate sammenhengene mellom arbeidsdeling og hver av de uavhengige variablene blir studert. Andre del er en logistisk regresjonsanalyse der det søkes en bedre forståelse av enkeltfaktorers betydning. En logistisk regresjonsanalyse vil vise hvilke egenskaper som enten øker eller minker sannsynligheten for at paret har en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. I begge analysene kommenteres både situasjonen for hvert år, samt om det eventuelt har skjedd en endring fra 1991 og fram til 2009.

4.4.1 Logistisk regresjon

I tilfeller der den avhengige variabelen ikke er et kvantitativt mål på noe og ikke er målt på intervall- eller forholdstallsnivå som for eksempel alder eller lønn, er det hensiktsmessig å benytte logistisk regresjon. Nevne at min variabel er en todelt avhengig variabel. Egenskap

tilstede eller ikke. Med denne analysemetoden kan man bruke avhengige variabler som er dikotome. Med andre ord er logistisk regresjon velegnet når man ønsker å studere hvorvidt en egenskap er tilstede eller ikke. I denne undersøkelsen hadde avhengig variabel i utgangspunktet tre verdier. Logistisk regresjon kan også anvendes når den avhengige variabelen har flere enn to verdier, i det som kalles multinomisk logistisk regresjon. Det er likevel valgt å kode den avhengige variabelen til to grupper i denne undersøkelsen.

Når den avhengige variabelen er dikotom, blir de vanlige forutsetningene i lineær regresjon ikke oppfylt, og det mest hensiktsmessige er å benytte seg av logistisk regresjon. I logistisk regresjon beregnes odds eller andeler og de brukes som et mål på den avhengige variabelen (Skog, 2010). Tolkningen av parameterne blir da annerledes enn i lineær regresjon. Snarere enn å fortelle hvilken verdi referansegruppen har på den avhengige variabelen, viser konstantleddet i logistisk regresjon oddsen for at de i referansegruppen har den egenskapen den avhengige variabelen beskriver (Skog, 2010).

4.4.2 Den logistiske regresjonsanalysens forutsetninger

Likeledes som lineær regresjon har også logistisk regresjon et sett med forutsetninger som må være oppfylt. I og med at den avhengige variabelen i logistisk regresjon er dikotom, behøver man ikke gjøre restriktive forutsetninger om restleddets fordeling som man må i ordinær lineær regresjon (Skog, 2010).

Den første forutsetningen er at sammenhengen mellom den avhengige og den uavhengige variabelen er S-formet og at den blir beskrevet av den logistiske kurven (Skog, 2010, s. 380). Grunnen til at sammenhengen skal være S-formet er at sammenhengen mellom den avhengige og de uavhengige variablene blir beskrevet av andeler, og andeler kan ikke være mindre enn null eller større enn én (Skog, 2010). Derfor vil linjen flate ut når den nærmer seg topp og bunn og innta en S-form. For å få beskrevet sammenhengen med en rett linje, må andelene regnes om til logits, og logit-skalaen går fra minus uendelig til pluss uendelig.

Den andre forutsetningen er at observasjonene skal være uavhengige av hverandre. Denne forutsetningen er ifølge Skog alltid oppfylt dersom vi har et enkelt sannsynlighetsutvalg, slik som utvalgene brukt i denne analysen er.

Den tredje og siste forutsetningen for multivariate analyser, både for lineær og logistisk regresjon, er at det ikke skal finnes noen bakenforliggende variabler som både er årsak til den avhengige variabelen og som er korrelert med en uavhengig variabel som inngår i analysen (Skog, 2010, s. 368). Dette betyr at sammenhengen mellom avhengig og uavhengig variabel ikke kan være spuriøs. Dette er oftere tilfellet i bivariate analyser enn i multiple analyser, i og med at det er flere forklaringsvariabler med i de multiple analysene som bidrar til å forklare sammenhengen. Det vil helt klart finnes slike bakenforliggende variabler, selv om antallet uavhengige variabler i denne undersøkelsen er relativt stort og variert. Imidlertid er denne forutsetningen kun relevant om man forsøker å gi regresjonskoeffisientene en kausal tolkning, noe som ikke skal gjøres i denne analysen.

4.4.3 Hypotesetesting i logistisk regresjon

For å teste om sammenhengene i analysen er signifikante, brukes det flere ulike signifikanstester. I Stata, som er analyseverktøyet som blir brukt i denne analysen, blir det oppgitt z-skåre og tilhørende p-verdier til koeffisientene, og disse blir brukt som et mål på den enkelte uavhengige variabelens forklaringskraft på arbeidsdelingen. Andre tester man kan bruke for å signifikanteste en sammenheng er Wald-testen. Dette er en testobservator som er tilnærmet χ^2 -kvadratfordelt med én frihetsgrad (Skog, 2010, s. 374). Imidlertid kan denne testen gi villedende resultater dersom utvalget er lite og hvis det er celler i tabellen med få observasjoner (Skog, 2010; Tufte, 2000). Dette er tilfelle i denne analysen, og det vil bli benyttet andre signifikanstester.

Likelihood ratio

En signifikantest som er mer passende i denne sammenhengen, er «likelihood ratio»-testen. En likelihood ratio-test sammenligner en modell bestående av alle de uavhengige variablene man ønsker å teste, med en «tom» modell som kun inneholder konstanten. Differansen mellom log likelihood-verdien til den tomme og den fulle modellen produserer en verdi som heter likelihood ratio (LR), og beskriver den fulle modellens forklaringskraft i motsetning til den tomme modellen. Denne verdien er χ^2 -kvadratfordelt med antall frihetsgrader lik antallet uavhengige variabler i modellen. Dersom testen er signifikant må nullhypotesen om at det ikke finnes en sammenheng forkastes, og fortolkningen er at minst en av de uavhengige variablene i modellen bidrar til å forklare variasjon i den avhengige variabelen (Skog, 2010, s. 375; Tufte, 2000, s. 39).

5 Deskriptiv tabellanalyse

5.1 Sysselsettingsnivå og arbeidstid

Tabell 5.1 viser utviklingen i sysselsettingsnivået for gifte og samboende kvinner og menn i aldersgruppen 20-59 år. Sysselsatte refererer i denne sammenhengen til de som har oppgitt at de hadde inntektsgivende arbeid av minst en times varighet i løpet av en referanseuke, eller som hadde slikt arbeid som de var borte fra i hele uka på grunn av ferie, sykdom eller lignende. I denne tabellen er det benyttet informasjon fra både kvinner og menn, og derfor vil det totale antallet respondenter i de ulike årene være høyere enn for analyseutvalget i resten av undersøkelsen.

Tabell 5.1: Sysselsettingsnivået til gifte og samboende kvinner og menn i aldersgruppen 20-59 år. Prosent

	1991	1995	2001	2009	Endring
Kvinner	79	79	85	85	+ 6 pp
Menn	94	92	93	93	- 1 pp
N	1584	1617	2033	5926	

Tabellen viser at det har vært endring i sysselsettingsnivået for både kvinner og menn, men at det er hos kvinnene det er størst endring. I analyseperioden har kvinners sysselsettingsnivå økt med seks prosentpoeng til 85 %. For menn har sysselsettingsnivået sunket med ett prosentpoeng. Forskjellen mellom kvinners og menns sysselsettingsnivå har sunket fra 15 prosentpoeng i 1991 til 12 prosentpoeng i 2009.

5.1.1 Utvikling i arbeidstiden

Tabell 5.2: Gjennomsnittlig arbeidstid per uke for gifte og samboende kvinner i aldersgruppen 20-59 år og hennes partner, der begge er yrkesaktive. Timer

	1991	1995	2001	2009	Endring
Respondenten (kvinner)	31,9	31,2	33,5	35,3	+ 3,4
Respondentens partner (menn)	42,8	40,9	40,2	39,8	- 3
Totalt for paret	74,7	72,1	73,7	75,1	+ 0,4
N	596	653	662	2518	

Tabell 5.2 viser utviklingen i gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid for kvinner og hennes partner i perioden 1991-2009. Kvinners arbeidstid har økt med 3,4 timer, fra 31,9 timer i 1991 til 35,3 timer i 2009. Størst økning var det mellom 1995-2001, da kvinners arbeidstid økte med 2,3 timer. Menns arbeidstid har gått ned nesten tilsvarende den tiden kvinners arbeidstid har gått opp. I hele perioden gikk menns arbeidstid ned fra 42,8 timer til 39,8 timer, en nedgang på tre timer. Denne endringen viser at kvinners og menns arbeidstid har nærmet seg hverandre betraktelig, og at dette skyldes endringer hos både kvinner og menn. I 1991 jobbet kvinnen i gjennomsnitt 10,9 timer mindre enn sin partner i løpet av en uke, mens i 2009 var forskjellen sunket til 4,5 timer. Tilnærmingen som har skjedd mellom kvinners og menns arbeidstid har også ført til at parets totale arbeidstid har holdt seg relativt stabilt i perioden, med en liten økning på 0,4 timer.

Deskriptiv statistikk

Tabell 5.3: Deskriptiv statistikk. Prosentvis fordeling i ulike grupper i de ulike årene. Gifte/samboende, yrkesaktive kvinner mellom 20-59 år

	1991		1995		2001		2009	
	%	N	%	N	%	N	%	N
Totalt	100	596	100	653	100	662	100	2518
Arbeidsdeling								
Utradisjonell arbeidsdeling	4,7	28	6,3	41	8	53	10,5	266
Lik arbeidsdeling	35,4	211	41,5	271	45,8	303	52,8	1329
Tradisjonell arbeidsdeling	59,9	357	52,2	341	46,2	306	36,7	923
Arbeidstid kvinnen								
Kort deltid (1-19 timer)	16,6	99	17	111	12,2	81	8,4	212
Lang deltid (30-36 timer)	36,2	216	34,1	223	32,6	216	30,5	768
Vanlig heltid (37-40 timer)	34,7	207	38,9	254	44,4	294	43,2	1087
Lang heltid (>40 timer)	12,4	74	10	65	10,7	71	17,9	451
Arbeidstid mannen								
Kort deltid (1-19 timer)	0,8	5	1,4	9	1	6	2	53
Lang deltid (30-36 timer)	3,7	22	6,7	44	8,5	56	5,7	144
Vanlig heltid (37-40 timer)	62,8	374	66,5	434	68	450	70,7	1781
Lang heltid (>40 timer)	32,7	195	25,4	166	23,5	150	21,6	540
Utdanning								
Grunnskole/ Videregående skole	72,3	431	68,2	445	62,1	411	46,7	1175
Kort høy utdanning	24,1	144	28,8	188	31,7	210	40,5	1021
Lang høy utdanning	2,7	16	1,8	12	5,3	35	10,6	266
Mangler informasjon	0,8	5	1,2	8	0,9	6	2,2	56
Samlivsstatus								
Samboende	14,8	88	22,7	148	25,6	176	29,5	743
Gift	85,2	508	77,3	505	73,4	486	70,5	1175

Antall barn							
Ingen barn	35,4	211	41	268	42,9	284	38,7 975
1-2 barn	53,5	319	49,6	324	44,4	294	49,8 1255
3 eller flere barn	11,1	66	9,3	61	12,7	84	11,4 288
Yngste barns alder							
1-6 år	46,5	179	53,8	207	48,1	182	45,4 700
7-19 år	53,5	206	46,2	178	51,9	196	54,6 843
Kombinert variabel							
Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn	22,3	86	26	100	18	68	20,3 313
Yngste barn 1-6 år, 3 eller flere barn	11,4	44	10,9	42	15,3	58	10,2 157
Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn	60,5	233	58,2	224	59,8	226	61,5 942
Yngste barn 7-19 år, 3 eller flere barn	5,7	22	4,9	19	6,9	26	8,5 131
Selvstendig næringsdrivende							
Nei	89,4	533	93	607	95,5	632	95,5 2406
Ja	10,6	63	7	46	4,5	30	4,5 112
Ledende stilling							
Nei	81,7	487	77,8	508	73,7	488	65,7 1654
Ja	18,3	109	22,2	145	26,3	174	34,3 864
Offentlig sektor							
Nei	74	441	74,4	486	68,7	455	66,8 1682
Ja	26	155	25,6	167	31,3	207	33,2 836

5.2 Endring i arbeidsdelingen

Tabell 5.3 viser at det har vært en stor endring i fordelingen av tid brukt til lønnet arbeid i perioden 1991-2009. Størst endring er det i andelene som praktiserer lik og tradisjonell arbeidsdeling. Det er også en dobling i andelen par som praktiserer utradisjonell arbeidsdeling fra 1991 og frem til 2009.

I 1991 var det 60 % av parene som praktiserte tradisjonell arbeidsdeling. Dette var altså den rådende formen for arbeidsdeling med god margin. Andelen par som jobbet like mye var på rett over 35 %, mens under 5 % av parene hadde en utradisjonell tilpasning. Allerede i 1995 er det tendenser til at arbeidsdelingen blant par er blitt mer likestilt. Andelene med lik arbeidsdeling har økt til 41 %, og andelen med tradisjonell arbeidsdeling har sunket til 52 %. Dette utgjør en nedgang på nesten åtte prosentpoeng på fire år. Den utradisjonelle likestillingen gikk opp 1,5 prosentpoeng fra 1991 til 1995.

I 2001 fortsetter tendensen til en mer likestilt arbeidsdeling, og andelen som praktiserer lik og tradisjonell arbeidsdeling var i dette året omtrent like store. Dette innebærer at andelen med tradisjonell arbeidsdeling hadde sunket ytterligere 6 prosentpoeng, og andelen med lik arbeidsdeling hadde økt med 4 prosentpoeng. Andelen med utradisjonell arbeidsdeling har økt med over to prosentpoeng fra 1995 til 2001.

Beveger vi oss over til 2009 er det tydelig at det har skjedd store forandringer i hvordan par organiserer hverdagen sin. Andelen par med tradisjonell arbeidsdeling har sunket til 37 %, en nedgang på 23 prosentpoeng fra 1991. Andelen par med lik arbeidsdeling har blitt den formen for arbeidsdeling flest par praktiserer, med en andel i 2009 på 53 %. Andelen par med utradisjonell arbeidsdeling har doblet seg fra 1991 til 2009, og er i 2009 på over 10 %.

Endringen viser at tradisjonell arbeidsdeling er blitt langt mindre vanlig. Den mest vanlige formen for arbeidsdeling blant ar der begge er yrkesaktive har endret seg fra å være tradisjonell arbeidsdeling på 1990-tallet, til å bli lik arbeidsdeling i 2009. I 2001 var andelen som praktiserte lik og tradisjonell arbeidsdeling omtrent like store, og 2001 ble et vendepunkt for arbeidsdelingen. Det har også vært en svak, men jevn økning i andelen med utradisjonell arbeidsdeling i perioden 1991-2009.

5.2.1 Endring i arbeidstidstilpasning

Tabell 5.2 viser at kvinners arbeidstid har økt, og i tabell 5.3 vises utviklingen av kvinners arbeidstid i form av heltids- eller deltidsarbeid. Den vanligste formen for arbeidsmarkedstilknytning for kvinner i 1991 var lang deltid, men forskjellen var ikke stor mellom andelen kvinner som jobbet lang deltid og vanlig heltid. I 2009 har vanlig heltid økt til å bli den vanligste formen for arbeidsmarkedstilknytning for yrkesaktive kvinner. Lang deltid er fortsatt det som er nest vanligst for kvinner, og dette støtter teorien om at kvinner i større grad enn menn velger en type arbeid som lett lar seg kombinere med familieliv. I tillegg har andelen kvinner som jobber kort deltid halvert seg, og det har vært en liten vekst i andelen kvinner som jobber lang heltid.

For menn viser tabell 5.2 at arbeidstiden har sunket nesten tilsvarende det kvinners arbeidstid har økt. Gjennomsnittlig arbeidstid for menn var i 2009 på under 40 timer per uke, mens den i 1991 var på nesten 43 timer per uke. Tabell 5.3 viser endringen i arbeidstidstilpasning for

menn, og i alle år har vanlig heltid vært den mest vanlige arbeidstiden. Andelen med vanlig heltid har økt fra 63 % til over 70 %. Andelen menn med lang heltid (arbeidstid på over 40 timer pr uke), har sunket med over ti prosentpoeng og i 2009 var det rett over 21 % av mennene som hadde lang arbeidstid. Dette er kun 3 prosentpoeng høyere enn for kvinner i 2009, så her har det skjedd en klar tilnærming i arbeidstiden. Det har blitt noe mer vanlig for menn å arbeide deltid, men andelene er fortsatt relativt små.

Det er liten tvil om at det har vært en stor endring i hvordan par organiserer hverdagen sin når det gjelder fordelingen av tid brukt til yrkesaktivitet. Har endringen skjedd utelukkende på grunn av økningen i kvinners arbeidstid, eller er det andre faktorer som har påvirket arbeidsdelingen i en mer likestilt retning? For å finne ut av dette vil det i de følgende avsnittene utredes mer om hva som kjennetegner kvinner med ulik form for arbeidsdeling, dette for å se om det er noen systematiske forskjeller mellom disse kvinnene. I tillegg vil det undersøkes om det har vært en endring i hvilke kvinner som jobber like mye eller mer enn sin partner for å gi en forklaring på hva som har forårsaket den endringen som har skjedd i arbeidsdelingen hos par.

5.3 Kjennetegn ved kvinner i par med ulik fordeling av tid brukt på yrkesaktivitet

Kvinnens utdanning

Tabell 5.3 viser utviklingen i kvinners utdanningsnivå. Kvinnens generelle utdanningsnivå har økt betraktelig i perioden 1991 til 2009, og det er store endringer i alle utdanningsgrupper. Tallene viser at andelen kvinner med grunnskole eller videregående skole som høyeste fullførte utdanning har sunket fra 72 % til under 50 %. Andelen med høyere utdanning på inntil fire år har økt med over 16 prosentpoeng til 40 %, og andelen med høyere utdanning på mer enn fire år har økt fra under 3 % i 1991 og 1995 til over 10 % i 2009, noe som nesten er en firedobling.

Tabeller 9.1-9.4 i vedlegg 1 viser at det i alle år er det kvinner med universitets- eller høgskoleutdanning på mer enn fire år som har den desidert høyeste andelen med utradisjonell arbeidsdeling. Andelene er i alle år relativt mye større enn for kvinner med kortere utdanning.

Imidlertid er det viktig å påpeke at det er veldig få kvinner i denne gruppen. Kvinner med høyere utdanning på mer enn fire år og som jobber mer enn sin partner består av tre kvinner i utvalget fra 1991, én kvinne i 1995 og fem kvinner i 2001. I 2009 der utvalget er betraktelig større enn i de tidligere undersøkelsene er antallet kvinner 46, og andelen er på 17,3 %, noe som er over syv prosentpoeng høyere enn for gjennomsnittet. Kvinner med denne type utdanning er også den gruppen av kvinner som har lavest andel med tradisjonell arbeidsdeling i alle år. Kvinner med den laveste andelen utradisjonell arbeidsdeling er i 1991 kvinner med universitets- og høgskoleutdanning på inntil fire år, mens i de resterende årene er det kvinner med grunnskole eller videregående skole.

Det er kvinner med grunnskole eller videregående skole som høyeste fullførte utdanning som har den høyeste andelen med tradisjonell arbeidsdeling i de fleste årene. I 1991 er det marginale forskjeller mellom kvinner med universitets- eller høgskoleutdanning på inntil fire år og kvinner med grunnskole eller videregående skole. Andelene innenfor lik arbeidsdeling viser at det er kvinner med den lengste utdanningen som har de høyeste andelene i alle år, og at andelene blir lavere jo kortere utdanning kvinnen har. Det er samme resultat her som i andelene med tradisjonell arbeidsdeling, nemlig at kvinner med grunnskole eller videregående skole som høyest fullførte utdanning har den laveste andelen, men at denne andelen er omtrent på gjennomsnittet for kvinner generelt. Igjen kan dette tyde på at det er utdanningsnivået over videregående skole som påvirker arbeidsdelingen i en mer likestilt retning.

Det er kvinnene med den høyeste utdanningen som har den lengste arbeidstiden og kvinner med den korteste utdanningen som har den korteste arbeidstiden i alle år. En χ^2 -kvadrattest av krystabellene mellom utdanningsnivå og arbeidsdeling i de ulike årene, viser at det kun er tallene fra 2009 som er statistisk signifikante. Dette bunner i at utvalget fra 2009 er betraktelig større enn fra de andre årene.

Samlivsstatus

Av kvinner i samliv har andelen gifte gått ned, og andelen samboende har gått opp. Gifte kvinner har oftere tradisjonell arbeidsdeling og sjeldnere lik arbeidsdeling enn de samboende kvinnene, og det gjelder i alle år. Størst var forskjellen 1991, der differansen mellom gifte og samboende kvinner med tradisjonell arbeidsdeling var 18 prosentpoeng, og differansen for de

med lik arbeidsdeling var 17 prosentpoeng. Forskjellen avtar med årene og i 2009 er forskjellen i tradisjonell arbeidsdeling på 7,5 prosentpoeng i favør de samboende kvinnene. Det er ikke store forskjeller mellom gifte og samboende kvinner når det gjelder utradisjonell arbeidsdeling. I de tidligste årene hadde de samboende kvinnene noe høyere arbeidstid enn de gifte kvinnene, men dette har stabilisert seg. Dette kan henge sammen med at samboerskap på 1990-tallet var noe mer uortodoks enn det er i dag, og at disse kvinnene muligens representerte en mer likestilt tilnærming til det å leve sammen i par. Sammenhengene viser seg å være statistisk signifikant på 1%-nivået i 1991, 1995 og 2009, men ikke signifikant i 2001.

Antall barn

Antall barn har holdt seg relativt stabilt i tidsperioden 1991-2009. I alle år har omtrent halvparten av kvinnene ett til to barn, mens 10 % av kvinnene har tre eller flere barn. De resterende har ikke barn. Ulikheter i arbeidsdelingen varierer tydelig med antall barn. Kvinner uten barn har en klart høyere andel lik arbeidsdeling og en klart lavere andel tradisjonell arbeidsdeling sammenlignet med kvinner med barn. Denne forskjellen er mest tydelig i 1991, mens det i 2009 er mindre forskjeller mellom gruppene.

Tabellene i vedlegg 1 viser at det å ha barn har stor betydning for arbeidsdelingen. I alle år er det kvinner uten barn som har den desidert laveste andelen med tradisjonell arbeidsdeling og andelen stiger betraktelig med antall barn, slik at det er kvinner med tre eller flere barn som har den klart høyeste andelen. Denne forskjellen finnes i alle år, men forskjellen har blitt mindre med tiden. I 1991 hadde kvinner med tre eller flere barn over 34 prosentpoeng høyere andel med tradisjonell arbeidsdeling enn kvinner uten barn, og i 2009 hadde forskjellen sunket til under 13 prosentpoeng. Dette skyldes i stor grad en endring hos kvinner med tre eller flere barn. Over 80 % av disse kvinnene hadde en tradisjonell fordeling av arbeidet i 1991, mens i 2009 var andelen sunket til 45,5 %. Kvinner med 1-2 barn ligger midt i mellom kvinner uten barn og kvinner med tre eller flere barn, men har en høyere andel tradisjonell arbeidsdeling enn gjennomsnittet for kvinner.

Det samme gjelder for andelen med lik fordeling av yrkesarbeidet. Det er kvinner uten barn som har den høyeste andelen, og kvinner med tre eller flere barn som har den laveste andelen. Også her vises det at forskjellen mellom kvinner uten barn og kvinner med tre eller flere barn

har sunket, fra over 28 prosentpoeng i 1991 til 10 prosentpoeng i 2009. Tilsvarende som i andelene med tradisjonell arbeidsdeling, er det endringen hos kvinner med tre eller flere barn som har forårsaket denne endringen. Under 20 % av disse kvinnene hadde en lik deling av arbeidet i 1991 mot over 40 % i 2009.

Også innenfor andelene med utradisjonell arbeidsdeling er det kvinner uten barn som har den høyeste andelen i alle år. I motsetning til resultatene ovenfor er det ikke kvinner med tre eller flere barn som har den laveste andelen i alle år. I 1995 og 2009 er det faktisk kvinner med 1-2 barn som har den laveste andelen med utradisjonell arbeidsdeling. Dette kan komme av at det er få observasjoner i enkelte av disse gruppene. I utvalget fra 1991 var det kun én kvinne med tre eller flere barn som jobbet mer enn sin partner. Dette gjør det vanskelig å konkludere med noe mønster hos disse kvinnene, men dette lave antallet kan være en indikasjon på at kvinner med mange barn sjeldent jobber mer enn sin partner.

Kvinner med barn har jevnt over kortere arbeidstid enn kvinner uten barn. Denne forskjellen er særlig stor i 1991 der kvinner med tre eller flere barn har en gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid som er åtte timer kortere enn kvinner uten barn. I 2009 har denne forskjellen blitt redusert til 1,5 time. Kvinner med ett til to barn har en arbeidstid i alle år som ligger omtrent på gjennomsnittet for alle kvinner. Kji²-testene av sammenhengene viser at sammenhengene er signifikante på det strengeste nivået i alle årene.

Yngste barns alder

Kvinner med yngste barn under syv år hadde oftere enn tradisjonell arbeidsdeling sammenlignet med kvinner med yngste barn over syv år i 1991 og 2009. I 1995 og 2009 var andelene tilnærmet like. I samsvar med resultatene i analysen av antall barn, har betydningen av yngste barns alder avtatt med årene. Over 70 % av kvinnene med yngste barn under syv år jobbet mindre enn sin partner i 1991, forskjellen hadde sunket til under 60 % i 1995 og 2001 og videre til under 40 % i 2009. Dette er en betydelig nedgang.

Resultatene varierer mellom årene når vi ser de i sammenheng med de andre typene arbeidsdeling. I 1991 og 2001 har kvinner med yngste barn over syv år oftere enn kvinner med yngste barn under syv år en lik arbeidsdeling, mens i 1995 og 2009 har kvinnene med yngste barn over syv en lavere andel lik arbeidsdeling enn de andre kvinnene. I alle år har

kvinner med de eldste barna hatt høyest andel utradisjonell arbeidsdeling, selv om det også her er nødvendig å påpeke at det i alle år er få observasjoner i gruppen kvinner med de yngste barn under syv år med utradisjonell arbeidsdeling. Under ti observasjoner i 1991, 1995 og 2001.

Kvinner med yngste barn under syv år har i alle år kortere arbeidstid enn kvinner med eldre barn, men også her minker forskjellen. I 2009 er det en times forskjell i arbeidstiden mellom kvinner med yngste barn under syv år og kvinner med yngste barn over syv år, mens det i 1991 var en forskjell på nesten fem timer. Sammenhengene mellom yngste barns alder og fordelingen av yrkesarbeidet overstiger kritisk verdi på 5 %-nivået i 2001, resultatene fra de andre årene viser seg å ikke være signifikante.

Kombinert variabel for yngste barns alder og antall barn

Blant kvinner med barn er det mest vanlig å ha ett til to barn i aldersgruppen 7-19 år. Omtrent 60 % av kvinnene med barn befinner seg innenfor denne gruppen i alle år. Den minste gruppen er kvinner med tre eller flere barn i aldersgruppen 7-19 år. I utvalget fra 1991 og 1995 er det ingen kvinner i denne gruppen som praktiserer utradisjonell arbeidsdeling, og i utvalget fra 1995 var det én kvinne som hadde denne typen arbeidsdeling. I utvalget fra 2009 var det 15 kvinner, noe som tilsvarer en andel på 0,6 % av alle kvinnene i utvalget. Dette tyder på at det er svært uvanlig for kvinner med tre eller flere barn i aldersgruppen 7-19 år å arbeide mer enn sin partner.

Den gruppen av kvinner med barn som har høyest andel tradisjonell arbeidsdeling er kvinner med yngste barn under syv år og tre eller flere barn. Dette gjelder for alle år utenom 1995. De kvinnene med høyest andel lik arbeidsdeling er i de fleste år kvinner med ett til to barn i aldersgruppen 7-19 år. I 2009 er det marginale forskjeller mellom kvinner med ett til to barn i aldersgruppen 1-6 år og 7-19 år når det gjelder andelen med lik arbeidsdeling. Dette gjenspeiler at både antall barn og alder på barnet har negativ betydning for arbeidsdelingen, og at tilstedeværelsen av barn fremmer en mindre likestilt tilnærming blant par.

Som tidligere vist avtar betydningen av barn for parets arbeidsdeling med årene. I 1991 var det så mange som 87 % av kvinnene med yngste barn under syv år og tre eller flere barn som

hadde tradisjonell arbeidsdeling. I 2009 hadde andelen sunket til under 50 %.

Sammenhengene er statistisk signifikante i 1995 og 2009, men ikke i 1991 og 2001.

Selvstendig næringsdrivende

Andelen kvinner som er selvstendig næringsdrivende var høyest i 1991 og gjaldt 11 % av kvinnene. Senere har andelen gått ned til 7 % i 1995, og 4,5 % i 2001 og 2009. I tre av fire år finner jeg at kvinner som er selvstendig næringsdrivende oftere enn andre kvinner har utradisjonell arbeidsdeling. Det er viktig å legge merke til at dette gjelder under ti kvinner i de tre første årene, så resultatene må tolkes med den største forsiktighet. Selvstendig næringsdrivende kvinner har en lavere andel tradisjonell arbeidsdeling i alle år sett bort fra 2009. I tillegg viser tabellen at disse kvinnene faktisk har en lavere andel som praktiserer lik arbeidsdeling sammenlignet med kvinner som ikke er selvstendig næringsdrivende. Sett bort i fra 2001 har disse kvinnene en arbeidstid som er betydelig høyere enn andre kvinner. Sammenhengene er statistisk signifikant på 1 %-nivået i 1995 og 2009 og på 5 %-nivået i 1991. I 2001 var sammenhengen ikke statistisk signifikant.

Ledende stilling

Andelen kvinner som har ledende stilling har nesten doblet seg fra 1991 til 2009, og stigningen har vært jevn i hele perioden. Tendensen er klar, og kvinner som har en ledende stilling har en mye mer likestilt arbeidsdeling i form av en lavere andel tradisjonell arbeidsdeling og en høyere andel lik arbeidsdeling sammenlignet med kvinner som ikke har ledende stilling. Andelen som praktiserer lik arbeidsdeling ligger over 50 % i alle år bortsett fra 1991 der kvinner med overordnet stilling har en noe lavere andel lik arbeidsdeling enn kvinner uten overordnet stilling. Innenfor utradisjonell arbeidsdeling har ledende kvinner i alle år bortsett fra 1995 oftere denne tilpasningen enn kvinner som ikke er ledende. Tallene fra 1991 og 1995 må også her tolkes med forsiktighet da dette gjelder under ti kvinner i begge år. Kvinner med ledende stilling har i alle år en klart lenger ukentlig arbeidstid enn kvinner som ikke har en ledende stilling. Sammenhengene er statistisk signifikant på 1 %-nivået i 1995, 2001 og 2009, men ikke signifikant i 1991.

Alder

Sammenhengen mellom alder og arbeidsdeling varierer relativt mye mellom aldersgruppene og mellom årene. Kvinner i aldersgruppen 20-29 år har den laveste andelen tradisjonell arbeidsdeling i alle år. Aldersgruppen med den høyeste andelen tradisjonell arbeidsdeling varierer fra å være aldersgruppen 30-39 år i 1991 og 2001 til 50-59 år i 1995. I 2001 og 2009 er variasjonen mellom gruppene små. Når det gjelder lik arbeidsdeling er det slik at det i 1991 og 1995 var mest vanlig hos de yngste og mest sjeldent hos de eldste. I 2001 og 2009 er det små forskjeller mellom gruppene, men det er en liten tendens til at det er kvinnene i den eldste aldersgruppen som har de laveste andelenene med lik arbeidsdeling. Når det gjelder andelen med utradisjonell arbeidsdeling, er det sprikende resultater. I 1991 og 2009 er det de eldste kvinnene som har den høyeste andelen, men forskjellen fra de andre kvinnene er marginal. I 2001 er det de yngste kvinnene som har den høyeste andelen, mens disse har den laveste andelen i 1995. Dette kan også her komme av at det er relativt få observasjoner i enkelte av gruppene. Ett mønster er at ulikheter mellom aldersgruppene har stabilisert seg. I dette tilfellet er det kun sammenhengen i 2009 som er statistisk signifikant, der overstiger testobservatoren kritisk verdi med seks frihetsgrader på 16,81, og er følgelig signifikant på 1 %-nivået.

Offentlig sektor

Andelen innenfor offentlig sektor har økt, men dette kan også skyldes ulikheter i yrkeskoding på 1990-tallet og på 2000-tallet. Andelen innenfor de ulike årene med lik yrkeskoding er relativt lik hverandre. I 1991 og 1995 jobbet rett over 25 % av kvinnene i offentlig sektor, mens i 2001 og 2009 gjaldt dette rett over 30 %. En klar tendens er at kvinner som arbeider i offentlig sektor i alle år har en høyere andel tradisjonell arbeidsdeling og en lavere andel lik arbeidsdeling enn kvinner som ikke arbeider i offentlig sektor. Det er ikke store forskjeller når det kommer til utradisjonell arbeidsdeling. Det er slik i alle år at kvinner som ikke arbeider i offentlig sektor har en høyere andel med utradisjonell arbeidsdeling sammenlignet med kvinner i offentlig sektor, men forskjellene strekker seg ikke lenger enn et par prosentpoeng. Likevel er det slik at kvinner i offentlig sektor har en lavere andel som praktiserer utradisjonell arbeidsdeling, sammenlignet med gjennomsnittet. I alle år har kvinner i offentlig sektor kortere arbeidstid enn kvinner som ikke jobber i offentlig sektor. Sammenhengene er statistisk signifikante på 1 %-nivået i 1995 og 2009, men ikke signifikante i 1991 og 2001.

6 Multivariat analyse

I denne analysedelen vil det bli benyttet en multivariat logistisk analyse. Dette blir gjort for å gi en bedre forståelse av enkeltfaktorers betydning for hvordan par fordeler yrkesarbeidet. I denne analysedelen vil det bli benyttet to kategorier på den avhengige variabelen, i motsetning til tre kategorier som ble benyttet i tabellanalysen. Det er valgt å sette kvinner med tradisjonell arbeidsdeling som referansegruppe, og disse har fått verdien 0. Konstantleddet i modellen viser da til verdien for de kvinner som enten praktiserer lik eller utradisjonell arbeidsdeling. Med denne framgangsmåten vil de faktorer som skiller kvinner med en mer likestilt tilnærming til fordeling av yrkesarbeidet fra de kvinner som arbeider mindre enn sin partner bli analysert. I modellen er resultatene fra analysen oppgitt i oddsrater. Oddsrate høyere enn 1 betyr at faktoren øker sannsynligheten for at paret har en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, sammenlignet med kvinner i referansegruppen, mens oddsrate lavere enn 1 betyr at faktoren minker sannsynligheten.

Tabell 6.1: Logistisk regresjon av ulike faktorerers effekt på pars fordeling av yrkesarbeidet i de ulike årene. Referansegruppe: samboende kvinner i aldersgruppen 20-29 år, uten barn, med grunnskole/videregående skole som høyeste fullførte utdanning, har ikke ledende stilling, er ikke selvstendig næringsdrivende, arbeider ikke i offentlig sektor, og praktiserer tradisjonell arbeidsdeling.

	1991		1995		2001		2009	
	b	se(b)	b	se(b)	b	se(b)	b	se(b)
Utdanning								
<i>Grunnskole/ Videregående skole (ref.)</i>								
Kort høy (1-4 år)	0,972	(0,230)	1,747**	(0,355)	1,272	(0,242)	1,401***	(0,103)
Lang høy (5 år +)	2,067	(1,164)	2,930	(1,917)	2,354*	(0,990)	2,160***	(0,305)
Barn								
<i>Ingen barn (ref.)</i>								
Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn	0,224***	(0,073)	0,198***	(0,067)	0,286***	(0,092)	0,554***	(0,089)
Yngste barn 1-6 år, 3 + barn	0,087***	(0,044)	0,309**	(0,123)	0,281***	(0,097)	0,434***	(0,086)
Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn	0,374***	(0,087)	0,504**	(0,107)	0,604*	(0,130)	0,751*	(0,086)
Yngste barn 7-19 år, 3 + barn	0,343*	(0,174)	0,334*	(0,173)	0,475	(0,213)	0,624*	(0,132)
Kvinnens alder								
<i>20-29 år (ref.)</i>								
30-39 år	1,021	(0,292)	1,336	(0,365)	1,168	(0,327)	1,193	(0,195)
40-49 år	0,667	(0,196)	1,166	(0,312)	1,067	(0,305)	0,982	(0,158)
50-59 år	0,374**	(0,134)	0,487*	(0,151)	0,754	(0,230)	0,845	(0,138)
Selvstendig næringsdrivende								
<i>Nei (ref.)</i>								
Ja	1,512	(0,442)	1,754	(0,583)	1,258	(0,514)	0,714	(0,150)
Ledende stilling								
<i>Nei (ref.)</i>								
Ja	1,773*	(0,423)	1,553*	(0,325)	2,342***	(0,468)	1,765***	(0,168)
Offentlig sektor								
<i>Nei (ref.)</i>								
Ja	0,851	(0,196)	0,473***	(0,098)	0,814	(0,153)	0,650***	(0,061)
Samlivsstatus								
<i>Samboende (ref.)</i>								
Gift	0,841	(0,243)	0,582*	(0,128)	0,848	(0,185)	0,790*	(0,082)
Konstantledd	1,948*	(0,517)	2,140**	(0,530)	1,540	(0,350)	2,09***	(0,297)
N	596		653		662		2518	
Log likelihood	-370,731		-415,151		-427,175		-1585	
LR (df)	61,25***	(13)	73,66***	(13)	59,6***	(13)	139,25***	(13)

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

6.1 Hvilke kjennetegn ved par har betydning for fordelingen av yrkesarbeidet?

Kvinnens utdanning

Koeffisientene for å ha utdanning utover grunnskole/videregående skole er positive, og indikerer at utdanning har en positiv effekt på sannsynligheten for at paret har en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, alt annet holdt konstant. Særlig stor positiv effekt har høyere utdanning på mer enn fire år, ettersom koeffisientene for denne typen utdanning er over 2 i alle årene. Dette betyr at kvinner med denne type utdanning har over to ganger så stor sannsynlighet for å jobbe like mye eller mer enn sin partner, sammenlignet med kvinner i referansegruppen. Høyere utdanning på inntil fire år har også positiv påvirkning på arbeidsdelingen, bortsett fra i 1991. Der er koeffisienten for denne type utdanning på under 1, noe som indikerer at det er en negativ sammenheng mellom denne type utdanning og det å ha lik eller utradisjonell arbeidsdeling. Denne negative, ikke-signifikante effekten i 1991 kan komme av at det var få kvinner med høy utdanning i dette året, noe som kan gi større usikkerhet ved tallene. Modellen viser også at utdanningseffekten har vært like stor i alle år.

Barn

I denne analysedelen er kun den kombinerte variabelen for det å ha barn i husholdningen tatt med. Modellen viser at kvinner med barn har lavere sannsynlighet for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet i alle år, sammenlignet med referansegruppen, når alle andre faktorer blir holdt konstant. Uavhengig av antall barn har kvinner med yngste barn under syv år den laveste sannsynligheten for å jobbe like mye eller mer enn sin partner. Som det kom fram av resultatene av den bivariate analysen, har sammenhengen mellom tilstedeværelsen av barn og hvordan par fordeler tid brukt på yrkesarbeid avtatt med årene. Dette viser også denne modellen, ved at det er lavere koeffisienter i de tidligste årene, og høyere i de senere årene. Betydningen av barn har fortsatt negativ påvirkning på arbeidsdelingen, men denne påvirkningen har blitt mindre med årene. Kvinner med yngste barn under syv år og tre eller flere barn har lavest sannsynlighet for å jobbe like mye eller mer enn sin partner i alle årene. Sannsynligheten har imidlertid blitt større med årene, og kvinner i

denne gruppen i 2009 hadde høyere sannsynlighet for å jobbe like mye eller mer enn sin partner enn alle gruppene av kvinner med barn i 1991.

Kvinnens alder

Tilsvarende det vi så av resultater i de bivariate analysene i forrige kapittel angående kvinnens alder, er det også her vanskelig å si noe konkret om arbeidsdeling innenfor de utvalgte aldersgruppene. Likevel er det en tendens til at kvinner i aldersgruppen 30-39 år har høyere sannsynlighet for å jobbe mer eller like mye som sin partner enn referansegruppen. Kvinner i aldersgruppen 50-59 år har lavere odds enn kvinner i referansegruppen. Kvinner i aldersgruppen 40-49 år har både lavere og høyere sannsynlighet enn referansegruppen gjennom alle årene.

Selvstendig næringsdrivende

Kvinner som er selvstendig næringsdrivende har større sannsynlighet for å jobbe mer eller like mye som sin partner enn andre kvinner, i alle år unntatt 2009, når alle andre faktorer er holdt konstant. Imidlertid er ingen av koeffisientene i analysen er statistisk signifikante, noe som blant annet kan ha sammenheng med det lave antallet selvstendig næringsdrivende kvinner.

Ledende stilling

Det er en positiv sammenheng mellom det å ha ledende stilling og det å enten jobbe like mye eller mer enn sin partner alt annet holdt konstant. I 2001 hadde kvinner med ledende stilling over to ganger så høy sannsynlighet for å jobbe mer eller like mye som sin partner som kvinner uten ledende stilling. I de andre årene hadde kvinnene minst 1,5 gang så høy sannsynlighet som kvinner som hadde ledende stilling. Koeffisientene fra 1991 og 1995 er signifikante på 5 %-nivået, mens koeffisientene fra 2001 og 2009 er signifikante på 1 %-nivået.

Offentlig sektor

I alle år er det en negativ effekt av det å jobbe i offentlig sektor på det å jobbe mer eller like mye som partneren. Effekten varierer med årene, og det var størst negativ effekt i 1995. I 2009, som er det nærmeste vi kommer situasjonen i dag, har kvinner i offentlig sektor kun

halvparten av sannsynligheten for å jobbe mer eller like mye som partneren sin, når alle andre faktorer er holdt konstant.

Samlivsstatus

I alle år er det slik at det å være gift gir lavere sannsynlighet for å jobbe mer eller like mye som sin partner, sammenlignet med referansegruppen, altså det å være samboende. Effekten av det å være gift har også holdt seg relativt stabil opp gjennom årene, men er marginalt mer negativt i 2009 enn det var i 1991.

6.2 Endring i pars fordeling av yrkesarbeidet

Tabell 6.2: Logistisk regresjon av effekt på arbeidsdeling, alle år. Referansegruppe: Samboende kvinner i 1991 i aldersgruppen 20-29 år, uten barn, med grunnskole/videregående skole som høyest fullførte utdanning, har ikke ledende stilling, er ikke selvstendig næringsdrivende, arbeider ikke i offentlig sektor, og praktiserer tradisjonell arbeidsdeling.

	Alle år	
	b	se(b)
År		
1991 (ref.)		
1995	1,292*	(0,120)
2001	1,602*	(0,120)
2009	2,252***	(0,100)
Utdanning		
Grunnskole/ Videregående skole (ref.)		
Kort høy (1-4 år)	1,402***	(0,073)
Lang høy (5 år +)	2,160***	(0,141)
Barn		
Ingen barn (ref.)		
Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn	0,385***	(0,117)
Yngste barn 1-6 år, 3 + barn	0,324***	(0,147)
Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn	0,621***	(0,083)
Yngste barn 7-19 år, 3 + barn	0,502***	(0,166)
Kvinnens alder		
20-29 år (ref.)		
30-39 år	1,175	(0,113)
40-49 år	0,987	(0,111)
50-59 år	0,706	(0,121)
Selvstendig næringsdrivende		
Nei (ref.)		
Ja	1,064	(0,141)
Ledende stilling		
Nei (ref.)		
Ja	1,754***	(0,074)
Offentlig sektor		
Nei (ref.)		
Ja	0,657***	(0,073)
Samlivsstatus		
Samboende (ref.)		
Gift	0,769**	(0,082)
Konstantledd	1,143	(0,125)
N	4429	
Log likelihood	-2822,3908	
LR	420,25***	(16)

* p<0.05, ** p<0.01, *** p<0.001

Denne analysen viser om det har vært noen signifikante endringer over tid i pars fordeling av yrkesarbeidet. De andre koeffisienten er i denne modellen et slags gjennomsnitt av det som ble funnet i modellene for hvert enkelt år. Dette er i stor grad de samme funnene som tidligere, og behøver ingen ytterligere kommentering.

I tabell 6.2 har analyseutvalgene fra alle årene blitt slått sammen, og dette utvalget består nå totalt av 4429 respondenter. I denne modellen er undersøkelsesår inkludert som forklaringsvariabel for å se om det har vært noen signifikant økning i andelen par med lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, selv når det tas hensyn til at sammensetningen av analyseutvalget kan være endret over tid. Det er tydelig at det har vært en økning i andelen med lik eller utradisjonell deling av yrkesarbeidet, også når det tas hensyn til at sammensetningen av utvalget er endret.

Koeffisientene for år viser tydelig at det har blitt en mye større sannsynlighet for en likere eller utradisjonell deling av yrkesarbeidet i årene etter 1991, ved at koeffisientene er signifikant høyere enn referanseåret 1991. En test der referanseåret blir endret til 1995 viser at koeffisienten for 2009 er signifikant høyere enn for de foregående årene. Tilsvarende viser en test der referanseåret blir endret til 2009 at de tidligere årene har signifikant lavere koeffisienter for en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. Dette bekrefter de tidligere resultatene som har vist at det har blitt langt mer vanlig med en lik eller utradisjonell deling av yrkesarbeidet, og at det har blitt mer og mer vanlig for hvert år inkludert i analysen.

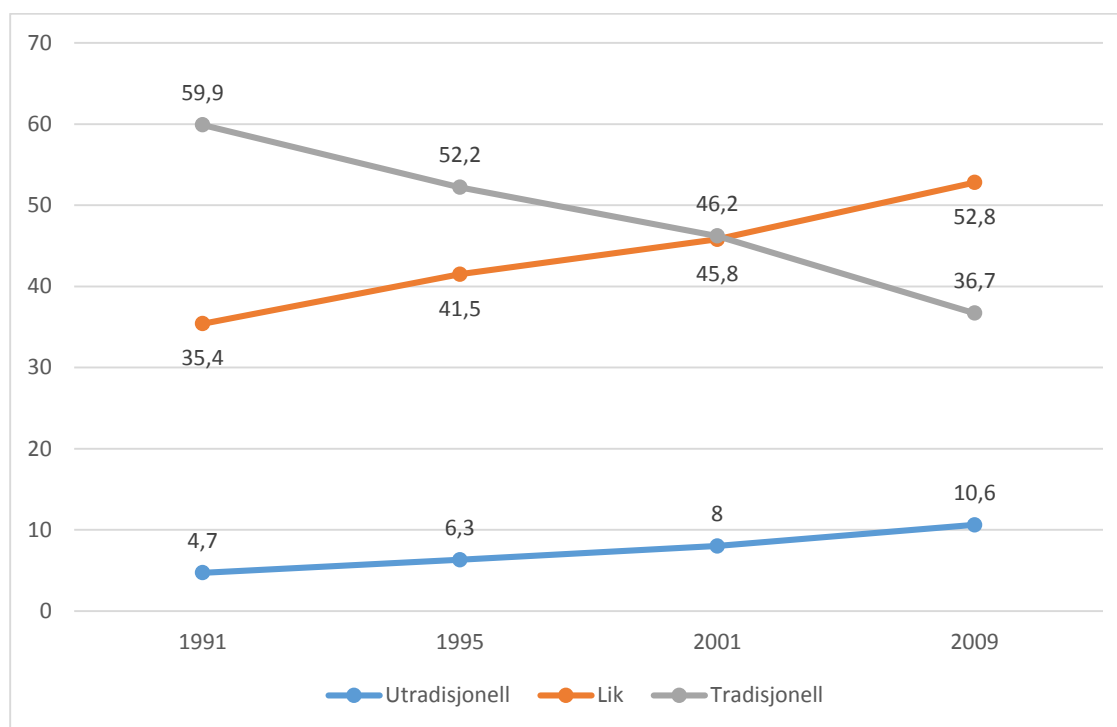
Likelihood-ratiotesten viser at modellene er signifikant på det strengeste nivået, både i tabell 6.1 og 6.2. Dette forteller oss at de uavhengige variablene bidrar til å forklare variasjon i den avhengige variabelen, og vi kan si at modellen har god forklaringskraft.

7 Diskusjon

Innledningsvis i oppgaven ble tre forskningsspørsmål utledet, og i dette kapitlet skal resultatene gjennomgått i de to foregående kapitlene diskuteres, for å gi et svar på disse forskningsspørsmålene. Det første forskningsspørsmålet var om det har vært en endring i hvilken type arbeidsdeling som blir praktisert av flest par. Endringen som har skjedd har vært tydelig og blir presentert grafisk i figur 7.1. Som nevnt var det i 2009 flest par med lik fordeling av yrkesarbeidet, i motsetning til en tradisjonell fordeling som var mest vanlig i 1991. Andelen med utradisjonell fordeling har også økt. Den multivariate analysen viste også at det var blitt langt mer vanlig med en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet i 2009 enn i de tidligere årene, og at økningen har vært jevn i hele perioden.

Figur 7.1 Utvikling i pars fordeling av yrkesarbeidet 1991-2009. Prosent

Hva kan bidra til å forklare denne endringen?

Både endringer i arbeidstiden og i sysselsettingsnivået er faktorer som bidrar til å forklare hvorfor vi ser en endring i hvordan par velger å fordele yrkesarbeidet. I analyseutvalget i denne oppgaven er kun sysselsatte kvinner og menn inkludert, men dataene viser at det har blitt flere sysselsatte kvinner i analyseperioden. Dette vil kunne bidra til en endring i

sammensetningen av par, og hvordan disse parene velger å fordele yrkesarbeidet. Det er endringen i arbeidstiden som i størst grad bidrar til å forklare hvorfor det har vært en endring i hvordan par fordeler tiden brukt til yrkesaktivitet. Tabell 5.2 på side 46 viser at differansen mellom kvinners og menns arbeidstid har sunket og nærmet seg hverandre betraktelig. Dette vil medføre at det har blitt en mindre andel par som har en tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet og en større andel par med en lik fordeling. For å gi en mer inngående forklaring på denne endringen, må vi se på hva som har bidratt til å endre kvinners og menns arbeidstid. Som gjennomgått i kapittel 2 er det både familiepolitiske reformer, og holdningsendringer rundt kvinnelig yrkesaktivitet og mannlig omsorgsarbeid som kan ha bidratt til en tilnærming i arbeidstiden.

Resultater som samsvarer med andre analyser

Disse funnene samsvarer til en viss grad med Kitterød og Rønsens studier med data fra 2007 (Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b). I deres analyser hadde 10 % av parene en utradisjonell tilpasning, 41 % hadde en lik tilpasning, mens 49 % hadde en tradisjonell tilpasning. Der mine analyser viser at den mest vanlige formen for arbeidsdeling i dag er lik arbeidsdeling, viser Kitterød og Rønsens analyse at det var tradisjonell arbeidsdeling som var den mest vanlige formen for arbeidsdeling blant sysselsatte par i 2007. Et annet funn som samsvarer med Kitterød og Rønsens funn, var at utradisjonelle par samlet sett har mye høyere arbeidstid enn tradisjonelle par. Dette kommer av at både kvinner og menn i utradisjonelle par har høyere arbeidstid enn kvinner og menn i tradisjonelle par, men det er kvinnene i de utradisjonelle parene som skiller seg ut. Dette gjør at de utradisjonelle parene skiller seg ytterligere fra andre par. Dette støtter i tillegg oppunder andre studier som konkluderer med at menn med lang arbeidstid ofte har en partner som jobber mindre enn dem selv, mens kvinner med lang arbeidstid sjeldent har en partner som jobber lite (Kitterød, 2004, 2008, 2010). Dette medfører derfor at utradisjonelle par har høyere arbeidstid enn andre par.

I de påfølgende avsnittene vil flere enkeltfaktorer som kan bidra til å forklare endringer i arbeidstiden og derigjennom endringen i arbeidsdelingspraksis blant par bli gjennomgått. I tillegg vil også forskningsspørsmål 2 og 3 bli gjennomgått i de neste avsnittene. Disse stilte spørsmål om hva som kjennetegner par der kvinnen jobber like mye eller mer enn sin partner, og hvorvidt betydningen av disse kjennetegnene har endret seg over tid. De egenskapene som

viste seg å ha positiv betydning for parets fordeling av yrkesarbeidet vil bli diskutert, samt hvorfor det eventuelt har vært en endring i betydningen av disse egenskapene.

Sysselsettingsnivå

Den deskriptive analysen viste at kvinners sysselsettingsnivå har økt med seks prosentpoeng fra 1991 til 2009 (se tabell 5.1 s.46). En økning i sysselsettingsnivået vil i de fleste tilfeller kunne føre med seg høyere gjennomsnittlig arbeidstid for kvinner, som igjen vil påvirke hvordan par fordeler tiden brukt på yrkesaktivitet. I sin gjennomgang av Gary Beckers spesialiseringstese hevder England og Budig (1998) at økt kvinnelig yrkesaktivitet vil føre til mindre spesialisering. Dette er det støtte for i analysene i denne undersøkelsen. En nedgang i andelen par med tradisjonell arbeidsdeling og en økning i andelen med lik arbeidsdeling vil innebære at det er mindre spesialisering nå enn før. Tidsbruksundersøkelsene viser at menn bruker mer tid på hus- og omsorgsarbeid nå enn det de gjorde før (Vaage, 2002), så selv om ikke fordelingen av husarbeid blir analysert i denne undersøkelsen, kan det fortsatt tenkes at kvinner og menn er mindre spesialisert i hvert sitt felt enn det de var tidligere. I tillegg er det en forklaringsfaktor at kvinners sysselsettingsnivå øker med utdanningsnivået (Meld.St. 6, 2010-2011, s. 51), og dataene viser at kvinners utdanningsnivå har økt i analyseperioden. Alle disse faktorene har bidratt til at kvinners arbeidstid har økt, og at fordelingen av yrkesarbeidet har blitt mindre tradisjonell og mer likestilt i analyseperioden.

Utdanningsnivå

I de aller fleste tilfeller vil en økning i utdanningsnivå føre til lenger arbeidstid. Dette er det støtte for i mine analyser. Analysene viser både at kvinners utdanningsnivå har økt, og at arbeidstiden øker i takt med en økning i utdanningsnivå. Analysene viser at det i alle år har vært en positiv betydning av utdanningsnivå på parets fordeling av yrkesarbeidet, og at kvinner med lang utdanning i alle år har hatt lenger arbeidstid enn kvinner med kortere utdanning. Dette vil bety at den endringen i arbeidsdelingspraksis som har funnet sted ikke er et resultat av at kvinners utdanning har fått mer betydning i analyseperioden, men heller et resultat av at det er flere kvinner med høyere utdanning nå, sammenlignet med før.

Den multivariate analysen viste at kvinnens utdanning har positiv effekt på parets sannsynlighet for å enten ha lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, og dette gjelder

for alle år. Koeffisientene for høyere utdanning var positiv i alle år, unntatt koeffisienten for universitets- og høgskoleutdanning på inntil fire år i 1991 som er marginalt negativ. Dette kan, som nevnt tidligere, komme av at det var få kvinner med høyere utdanning i 1991, sammenlignet med senere år. Både koeffisientene for høyere utdanning på inntil fire år og for høyere utdanning på mer enn fire år er positive, men særlig stor positiv betydning har utdanning på mer enn fire år for sannsynligheten for at paret har en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. Denne sterke positive effekten av høyere utdanning er som forventet, og støtter antakelsen om at kvinner som velger å ta høyere utdanning har andre preferanser for arbeid enn kvinner med kortere utdannelse. Kvinner med lang utdannelse antas å ha et ønske om å jobbe mer enn det kvinner med kortere utdannelse har (Jensberg et al., 2012).

Funnene blir også støttet av Beckers teori om humankapital. Kvinnene har økt sitt humankapitalnivå, noe som har gjort de mer etterspurt på arbeidsmarkedet, og dette har ført til økt arbeidstid hos kvinner og en likere deling av det lønnede arbeidet. Dette gjenspeiler seg spesielt når det viser seg at kvinner med den lengste utdanningen har relativt mye høyere odds enn kvinner med kortere utdanning. Kvinnene med universitets- og høgskoleutdanning på mer enn fire år kan sies å ha investert enda mer i seg selv i form av økt utdanningsnivå, enn det kvinner med universitets- og høgskoleutdanning på inntil fire har, og dette gjenspeiler seg både i forskjeller i arbeidstid og i sannsynlighet for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet.

En økning i kvinners utdanningsnivå vil kunne medføre mindre spesialisering blant par, da høyere utdanningsnivå hos kvinner vil føre til at det ikke lenger er naturlig at det er mannen som bruker mest tid på arbeidsmarkedet. I og med at datamaterialene brukt i denne analysen er mangelfulle når det kommer til informasjon om respondentens og partners lønn, og forholdet mellom partenes utdanningsnivå, er det vanskelig å avgjøre hvilken part som har et komparativt fortrinn overfor den andre. Den slutningen som kan gjøres, er imidlertid at en økning i kvinners utdanningsnivå vil medføre høyere sysselsettingsnivå blant kvinner (Meld.St. 6, 2010-2011, s. 51), og at en økning i kvinners sysselsettingsnivå vil føre til mindre spesialisering blant par (England & Budig, 1998). Dette finner jeg støtte for. Selv om en økning i kvinnens utdanningsnivå vil føre til mindre spesialisering, hevder Becker at tilstedeværelsen av barn vil føre til mer spesialisering (Becker, 1991).

Barn

Effekten av barn i husholdningen har en sterk negativ betydning for fordelingen av yrkesarbeidet, i form av at det minker sannsynligheten for en lik eller utradisjonell fordeling. Par med barn har i stor grad en mer tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet enn par uten barn, og kvinner med barn har kortere arbeidstid enn kvinner med barn. Dette gjelder i alle år. I tråd med hva som ble forventet å finne av resultater, viser den multivariate analysen at selv om effekten av barn har vært negativ i hele perioden, har effekten avtatt. Forskjellen i arbeidstid mellom kvinner med og uten barn og forskjellen i arbeidsdelingspraksis mellom par med og uten barn er markant større i 1991 enn i 2009.

Dette er i tråd med det som ble forventet å finne. Som gjennomgått i kapittel 2 har barnehagedekningen økt betraktelig, og spesielt i løpet av de siste 20 årene. Dette bidrar til å forklare hvorfor betydningen av det å ha små barn har avtatt slik analysene viser. Det er klart at det må ha vært vanskeligere for en kvinne å kombinere lønnet arbeid med det å ha små barn når barnehagedekningen var lav, i motsetning til hva det er når barnehagedekningen er høy. Høy barnehagedekning vil ha medført mer forutsigbarhet med tanke på barnetilsyn etter endt permisjonstid, noe som igjen vil ha medført at kvinners avbrekk fra arbeidslivet i forbindelse med at de får barn har blitt kortere. Dette vil ha styrket kvinners tilknytning til arbeidslivet over tid, noe som vil kunne innebære en økning i arbeidstiden for kvinner, og derigjennom en mer likestilt fordeling av yrkesarbeidet. Andre familiepolitiske reformer som kan bidra til å forklare hvorfor betydningen av det å ha små barn har blitt mindre negativ, er en økning i lengden på foreldrepermisjonen, og innføringen av fedrekvoten. Ett av fedrekvotens mål var å «styrke fars plass i barnets liv» (St.Meld Nr.4, 1988-89), men det har også bidratt til å dele «omsorgsbyrden» ved det å ha et barn, likere mellom menn og kvinner. Dette vil kunne ha bidratt til at kvinnens tilknytning til arbeidslivet ikke har blitt svakere selv om paret får barn.

Selv om den negative betydningen av det å ha barn har avtatt, er det fortsatt slik at kvinner med barn skiller seg fra kvinner uten barn, og kvinner med barn har en mer tradisjonell fordeling av yrkesarbeidet enn kvinner uten barn. Kvinner med barn har betraktelig kortere ukentlig arbeidstid enn kvinner med barn. I tillegg viser tall fra denne analysen at menn med barn har høyere arbeidstid enn menn uten barn. Dette støttes av spesialiseringstesen og til dels av teorien om å gjøre kjønn.

Becker hevder at par blir mer spesialisert når det kommer barn inn i bildet (Becker, 1991), og dette finner jeg støtte for. Det viser seg at par med barn har en mye lavere sannsynlighet for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av tiden brukt på yrkesaktivitet, enn par uten barn, og at forskjellen blir større jo yngre barna er. Imidlertid kan innføringen av fedrekvoten ha bidratt til at spesialiseringen er mindre kjønnet nå enn før. Becker hevder at grunnen til at par blir mer spesialisert når de får barn, er at det er kvinnen som har hovedansvaret for barnet det første året, og dermed blir mer spesialisert i denne type oppgaver (Becker, 1991). Ifølge teorien vil det derfor vil være lite rasjonelt at mannen skal utføre omsorgsoppgaver, når kvinnen uansett kan gjøre dette på en mer effektiv måte. Innføringen av fedrekvoten har ført til at menn tar mye større del i barnets liv det første året, og dette vil ha bidratt til at kvinnens komparative fortrinn i omsorgsoppgaver vil ha blitt mindre. Så selv om det tyder på at det hovedsakelig er hos par uten barn det har blitt betydelig mindre spesialisering nå enn før, viser analysen at det også er endringer å spore hos par med barn.

Når det kommer til teorien om å gjøre kjønn, kan det at det blir større forskjeller mellom kvinner og menn når de får barn, forklares av denne. Det at kvinner i større grad enn menn velger å redusere sin arbeidstid når paret får barn, trekker på det West og Zimmerman kaller «kvinner og menns essensielle natur», og at kvinnerollen blir manifestert gjennom handlinger som er «tilpasset bestemte sosiale og kulturelle forventninger» (West & Zimmerman, 1987). Det kan derfor tenkes at det i dagens samfunn fortsatt er slik at det er forventet at kvinner, og ikke menn, skal «sette sin karriere på vent» (Lyng & Halrynjo, 2010) når paret får barn. De sosiale og kulturelle forventningene om hvordan man skal være mann og kvinne, og særlig mor og far, kan bidra til at forskjeller mellom par med og uten barn blir opprettholdt, på tross av at familiepolitiske ordninger legger til rette for mindre forskjeller.

Ledende stilling

Det at kvinnen har ledende eller overordnet stilling har positiv betydning på fordelingen av yrkesaktivitet, og dette gjelder for alle år. Effekten har vært relativt stabil, og forskjellen mellom kvinner med og uten ledende stilling var i 2009 på samme nivå som i 1991. Uansett viser tallene at kvinner som har en ledende stilling, oftere enn kvinner som ikke har ledende stilling jobber like mye eller mer enn sin partner. Dette støtter både tidligere forskning og det som var forventet å finne i denne undersøkelsen. Bakgrunnen for dette er at kvinner som er ledere, eller ledere generelt, har lenger arbeidstid enn andre ansatte. Nye undersøkelser viser

at ledere i større grad enn andre skiller seg ut når det kommer til kveldsjobbing (Statistisk sentralbyrå, 2014b), noe som vil øke arbeidstiden. Videre vil dette gjenspeile seg i fordelingen av yrkesarbeidet, og følgelig vil kvinner som er ledere ha større sannsynlighet for å ha lenger arbeidstid enn sin partner. Dette støttes også av Kitterød og Rønsens studie fra 2012, der de har informasjon om hvorvidt respondenten eller partneren har en ledende stilling (Kitterød & Rønsen, 2012b). Deres analyse viser det er den parten i et par med ledende stilling som har lengst arbeidstid, og parets fordeling av tiden brukt på yrkesaktivitet bestemmes av om det er kvinnen eller mannen som er leder. Er derimot begge ledere er det ingen forskjell mellom disse og par der ingen er ledere i form av arbeidsdelingspraksis (Kitterød & Rønsen, 2012b, s. 668). Det er vanskelig å anta om det kommer til å bli flere kvinner i ledende stillinger i fremtiden, men dette er et tema som ofte er oppe til debatt, og det kan virke til at dette kan øke noe. I så fall vil det være rimelig å anta at også disse kvinnene vil være tilbøyelige til å være i et par der hun enten jobber like mye eller mer enn sin partner.

Offentlig sektor

Som forventet hadde kvinner i offentlig sektor lavere sannsynlighet for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, sammenlignet med kvinner som ikke jobbet i offentlig sektor. Sammenhengen har vært negativ i hele perioden, men var betraktelig mer negativ i 1995 og 2009, enn i de andre årene. Arbeidstiden til disse kvinnene er lavere enn for andre kvinner, noe som forklarer ulikheten innenfor fordelingen av yrkesarbeidet. Denne forskjellen kan forklares av det kjønnsdelte arbeidsmarkedet i Norge. Som gjennomgått i kapittel 2 bærer det norske arbeidsmarkedet preg av at kvinner og menn er konsentrert i hvert sitt felt og hver sin sektor, og at det er store forskjeller i arbeidstid mellom yrker dominert av kvinner og yrker dominert av menn. Både analysene i denne undersøkelsen og analyser gjort av Jensberg, Mandal og Solheim viser at det har blitt flere kvinner i offentlig sektor nå enn det var i 1991 (Jensberg et al., 2012, s. 44). Dette kan forklare hvorfor den negative effekten av det å arbeide i offentlig sektor er sterkere i 2009 enn i 1991.

Deltidsarbeid er et utbredt fenomen i de kvinnedominerte yrkene man finner i offentlig sektor, og særlig innenfor omsorgsykker i kommunesektoren. Dette bidrar til å forklare hvorfor kvinner i offentlig sektor har lavere arbeidstid og en mindre likestilt fordeling av yrkesarbeidet. I 2010 utgjorde kvinner nesten 70 % av alle de ansatte i offentlig sektor, og de fleste av disse er igjen ansatt i kommunesektoren (Meld.St. 6, 2010-2011, s. 44-47). Dette

innebærer at en stor andel av disse kvinnene arbeider deltid, og dette øker sannsynligheten for at disse kvinnene er i et par med tradisjonell arbeidsdeling. Dette samsvarer med funnene fra analysen.

Samlivsstatus

I motsetning til hva tidligere studier har funnet om sammenhengen mellom samlivsstatus og arbeidsdeling, viser analysene i denne undersøkelsen at det finnes en sammenheng. I alle år er det slik at gifte kvinner har lavere odds for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet enn samboende kvinner. Effekten har vært varierende, men negativ i alle år. Grunnen til at dette ble analysert i denne undersøkelsen, var for å se om samboende par representerte en mer utradisjonell tilpasning til det å leve sammen på 1990-tallet, og at dette ville gjenspeile seg i utviklingen i arbeidsdelingen. Dette gir analysene ikke støtte til. Derimot kan det virke som om denne antakelsen gjelder uavhengig av år, i og med at de samboende parene viser en høyere odds for å praktisere en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet i alle år, sammenlignet med de gifte parene. Altså at samboende par representerer en mer utradisjonell tilpasningen til det å leve sammen, og at de alltid har gjort det. Dette gjenspeiler seg i fordelingen av yrkesarbeidet. Dette kan komme som et resultat av at samboere i motsetning til gifte par ikke har gjensidig forsørgelsesplikt, noe som kan føre til mindre spesialisering i hos de samboende parene.

Andre resultater

I motsetning til funn i tidligere forskning og hva som var forventet å finne, viser den logistiske regresjonsanalysen at det ikke er noen signifikant sammenheng mellom fordelingen av yrkesarbeidet og det at kvinnen er selvstendig næringsdrivende. Den bivariate analysen viste at det var en sammenheng, men heller ikke her var alle sammenhengene signifikante. Disse varierende resultatene kan være et resultat av at utvalgene i undersøkelsen er relativt små, og at det er få kvinner som er selvstendig næringsdrivende.

Sammenhengen mellom kvinnens alder og fordelingen av yrkesarbeidet viser seg også å være relativt fraværende. Det er som nevnt i resultatene en liten tendens til at det er kvinner i aldersgruppen 30-39 år som har høyest odds for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, men resultatene er ikke signifikante. De eldste kvinnene har den laveste

oddsen, men her er det kun koeffisientene for 1991 og 1995 som viser seg å være signifikante. Dette stemmer overens med tidligere studier som fant at det ikke var noen sammenheng mellom alder og det å jobbe like mye som sin partner, og at kvinner over 35 år har høyere sannsynlighet for å jobbe mer enn sin partner, sammenlignet med de yngre kvinnene (Kitterød & Rønsen, 2010a). I motsetning til dette hevder enkelte at det er de yngste kvinnene som er mest positivt innstilt til en likere deling av arbeidet ute og hjemme (Knudsen & Wærness, 2001), og følgelig skulle disse kvinnene ha høyest odds for å jobbe enten like mye eller mer enn sin partner. Likevel kan det tenkes at kvinner i aldersgruppen 30-39 år har opparbeidet seg en sterkere tilknytning til arbeidslivet, og at disse derfor har høyere odds enn de yngre kvinnene.

Samsvar med tidligere studier

Resultatene i denne analysen samsvarer i stor grad med tidligere studier om pars fordeling av yrkesarbeidet. Der mine analyser viser at det er lik fordeling av yrkesarbeidet som nå er den mest vanlige formen for arbeidsdeling, viser tidligere studier med data fra 2007 at omtrent halvparten av parene har en tradisjonell fordeling, mens andelen med en lik fordeling er ligger mellom 35 og 42 % (Kitterød, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b). Disse studiene har ikke undersøkt endring, men kun brukt data fra ett tidspunkt. Av utenlandske studier viser Eeckhaut, Stanfors og Van de Putte at 66 % av de svenske kvinnene står for 41-59 % av parets totale arbeidstid, mens det tilsvarende antallet i Belgia kun er 43 % (Eeckhaut et al., 2014, s. 69). Dette tyder på at de sosialdemokratiske velferdsstatene skal ha mye av æren for den endringen som har funnet sted i kvinners arbeidsmarkedstilknytning, og at de velferdspolitiske endringene gjennomgått i denne oppgaven har hatt stor betydning for den likestilte tilnærmingen vi ser i dag. I tillegg viser en studie av amerikanske pars endring av fordelingen av tid brukt til yrkesarbeid, at andelen par som hadde en lik fordeling hadde økt fra 9 % i 1970 til 24 % i 2001 (Raley et al., 2006, s. 18). Det at det har skjedd endringer i land med andre tilnærminger til familiepolitikk, tyder på at det i tillegg har funnet sted holdningsendringer mot kvinnelig sysselsetting, og at en to-inntekts- eller halvannen-inntektsfamilien har blitt mer og mer vanlig.

Betydningen av kvinnens utdanning og tilstedeværelsen av små barn blir støttet av tidligere forskning som trekker disse to faktorene fram som de som har størst betydning på fordelingen av yrkesarbeidet (Kitterød, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b). Det samme gjelder for

hvorvidt kvinnen har en ledende stilling og om hun jobber i offentlig sektor. Fordelen med min analyse er at en eventuell endring i betydningen av disse faktorene har blitt analysert, noe som kan bidra til å forklare den endringen vi har sett i arbeidsdelingspraksis.

Andre faktorer som kan ha betydning for arbeidsdelingen, og som gjennom tidligere analyser har vist seg å ha betydning, men som ikke har blitt undersøkt i denne undersøkelsen, er partners og respondentens helse og partners utdanning. Dette er faktorer som er forventet skal ha betydning for fordelingen av tid til yrkesaktivitet, men likevel mener jeg at resultatene i denne undersøkelsen bidrar en forståelse av hvilke faktorer som har størst betydning for arbeidsdelingen. Særlig helse har vist seg å påvirke arbeidsdelingen (Kitterød, 2010; Kitterød & Rønsen, 2010a, 2012b), men med tanke på at utvalget i denne undersøkelsen kun baserer seg på kvinner og menn som er sysselsatte og som jobbet minst én time i referanseuka, kan det tenkes at en del av denne effekten ikke ville vist seg gjeldene i denne undersøkelsen.

Manglende informasjon om partners utdanningsnivå gjør det vanskelig å si noe om teorien om sosial kapital, altså hvorvidt partners karriereressurser i form av utdanning og yrkesstatus har betydning for kvinnens yrkesstatus. Det kan likevel tenkes, gjennom andre studier som viser at partners utdanning har betydning, at lengden på partners utdanning positivt vil påvirke kvinnens arbeidsmarkedstilknytning. Likevel ser vi at mange par synes det kan være vanskelig å kombinere to fulle jobber i småbarnsfasen (Kitterød, 2005), og at det som oftest er kvinnen som reduserer sin arbeidstid (Lyng & Halrynjo, 2010). Derfor kan denne påvirkningen både virke positivt og negativt inn på hvordan par fordeler yrkesarbeidet.

Oppsummering

Endringen i hvilken form for arbeidsdeling som blir praktisert av flest par viser en klar og udiskutabel endring i en mer likestilt retning. Andelene innenfor alle de tre gruppene har endret seg, og endringen har vært relativt stor andelene innenfor tradisjonell og lik arbeidsdeling. De faktorene som i størst grad påvirker hvordan par fordeler tiden brukt på yrkesaktivitet, er lengden på kvinnens utdanning, og tilstedeværelsen av små barn i husholdningen. I tillegg har det betydning hvorvidt kvinnen har en ledende stilling eller om hun jobber i offentlig sektor. I motsetning til tidligere studier ble det også funnet at samlivsstatus har betydning for arbeidsdelingen. Faktorer som ble forventet skulle ha betydning, men som viste seg å ikke være signifikante i denne undersøkelsen var om kvinnen

var selvstendig næringsdrivende eller ikke, og kvinnens alder. Disse faktorene kan tenkes å ha fått ikke-signifikante resultater på grunn av de relativt små utvalgene i undersøkelsen. Spesielt gruppen av kvinner som var selvstendig næringsdrivende, som andre undersøkelser har tillagt stor betydning, kan ha fått ikke-signifikante resultater på grunn av få observasjoner.

Resultatene hentyder at økningen i andelen kvinner med høyere utdanning har bidratt til den endringen vi ser i hvordan par fordeler tiden til yrkesaktivitet i dag. Ikke fordi kvinnens utdanning har fått større betydning, men fordi andelen kvinner med utdanning over videregående skole har økt. Dette tyder på at kvinner som tar høyere utdanning har andre preferanser og har et ønske om å jobbe mer enn kvinner med kortere utdanning. Betydningen av barn på hvilken type arbeidsdeling paret praktiserer har avtatt, men er fortsatt negativ. Nedgangen i denne betydningen kan i stor grad forklares av økningen i barnehageplasser, noe som har gjort kvinners avbrekk fra yrkeslivet i forbindelse med barns fødsel kortere og mer forutsigbart. Likevel er det mellom kvinner med og uten barn vi finner de største forskjellene i arbeidstid og type arbeidsdeling, selv om forskjellene har blitt merkbart mindre.

Forskjellen mellom kvinner med og uten ledende stilling var som forventet og viser at kvinner som er ledere, eller ledere generelt har lenger arbeidstid enn andre ansatte. Kvinner i offentlig sektor arbeider oftere deltid enn andre kvinner, og dette forklarer den lave sannsynligheten kvinner i offentlig sektor har for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet. Disse faktorenes betydning på arbeidsdelingen har holdt seg stabile i analyseperioden.

8 Avslutning

Denne oppgaven har undersøkt hvordan par velger å organisere hverdagen sin når det kommer til fordelingen av tid brukt på yrkesaktivitet. Undersøkelsesenheten i denne oppgaven har vært yrkesaktive kvinner i aldersgruppen 20-59 år, som enten er samboende eller gifte, og deres partner. Det har både blitt undersøkt om det har vært en endring i hvilken fordeling flest par har, hvilke egenskaper det er ved par som har en lik eller utradisjonell fordeling, og om disse egenskapene har fått større eller mindre betydning i analyseperioden. Det viser seg at det har vært en relativt markant endring i hvilken fordeling som er den mest vanlige blant par, fra å være tradisjonell arbeidsdeling i 1991 til å bli lik arbeidsdeling i 2009. Andelene innenfor utradisjonell arbeidsdeling har også økt i analyseperioden. Dette indikerer at det har funnet sted flere endringer og undersøkelsen søker flere forklaringer på denne endringen i pars fordeling av yrkesarbeidet. En av hovedforklaringene er at det har funnet sted en økning i kvinners arbeidstid, noe som har ført til en tilnærming mellom menn og kvinner og følgelig vil dette også ha påvirket fordelingen av tid brukt til yrkesaktivitet i en mer likestilt retning.

Tidligere studier har analysert hvilke egenskaper det er ved par med en lik eller utradisjonell arbeidsdeling, men denne studiens bidrag er i tillegg å undersøke om det har vært noen endring i disse egenskapene over tid. Dette har blitt analysert med bakgrunn i de endringene som har skjedd i det norske samfunnet de siste 20 årene, både politiske endringer og endringer innenfor familieinstitusjonen. Det var forventet å finne en sterkere effekt av utdanning i de seneste årene sammenlignet med de tidligste årene, men denne sammenhengen ble ikke funnet. Det viste seg at utdanningseffekten har vært like positiv i hele analyseperioden. En økning i andelen par med en lik eller utradisjonell fordeling kan derfor ikke forklares ved at utdanning har fått større betydning, men heller at det har blitt flere kvinner med høyere utdanning. Effekten av barn var som forventet negativ, men effekten har avtatt i løpet av analyseperioden. Dette forklares av en markant økning i andelen barnehageplasser, noe som har ført til sterkere arbeidsmarkedstilknytning for kvinner med barn. På tross av dette er det fortsatt relativt store forskjeller mellom kvinner med og uten barn, både når det kommer til arbeidstid og når det kommer til hvilken fordeling av yrkesarbeidet de ulike kvinner med og uten barn har. Andre egenskaper som viste seg å ha betydning for om paret hadde en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet samsvarer med tidligere studier. Dette gjaldt hvorvidt kvinnen hadde en ledende stilling eller ikke, om kvinnen jobbet i offentlig sektor eller ikke,

og om paret var samboende eller gift. Den logistiske analysen viste at alle disse faktorene har holdt seg stabile i analyseperioden. I motsetning til tidligere studier fant denne analysen ingen effekt av at kvinnen var selvstendig næringsdrivende, men dette kan være på grunn av få observasjoner og små utvalg. I tillegg var det ingen tydelig effekt av alder, selv om det kan virke til at det er kvinner i aldersgruppen 30-39 som har høyest sannsynlighet for en lik eller utradisjonell arbeidsdeling sammenlignet med de yngste kvinnene. I motsetning til tidligere analyser som ikke har funnet noen effekt av samlivsstatus, viste analysen i denne undersøkelsen at samboende kvinner har en høyere sannsynlighet for å ha en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet, alle andre faktorer holdt konstant.

Målet med å isolere de egenskaper som skiller kvinner med en lik eller utradisjonell fordeling av yrkesarbeidet fra de kvinner med en tradisjonell fordeling, er å kunne se hvilke egenskaper som virker å fremme en likere deling av yrkesarbeidet. Kunnskap om hva som påvirker pars arbeidsdeling, i den ene eller andre retningen, er viktig for å vite hva som kan bidra til å fremme en likere deling mellom menn og kvinner i fremtiden. Det virker til at en fortsatt økning i kvinners utdanningsnivå kan, om ikke føre til en enda mer likestilt ordning blant par, i hvert fall bidra til å opprettholde den høye andelen par med en likestilt tilnærming. Selv om barnehagedekningen for 1-5 åringer i dag er på 90 %, er det viktig å legge merke til at det fortsatt er en negativ betydning av barn. Denne effekten har avtatt med årene, og dette viser at man har kommet langt i å redusere forskjeller mellom kvinner med og uten barn. Likevel viser analysene at det fortsatt er mer å gjøre, for å hindre at kvinner reduserer sin arbeidstid når de får barn.

Selv om denne studien viser at forskjellen mellom menn og kvinner har blitt mindre, spesielt når vi ser på fordelingen av yrkesarbeidet, er det fortsatt mer som kan gjøres. Det har vært tilnærminger mellom kvinner og menn, både når det kommer til sysselsettingsnivå, arbeidstid og heltids- og deltidstilpasninger. Likevel viser analysen at det er store forskjeller mellom par med og uten barn. Det er liten tvil om at det har funnet sted store sendringer også hos gruppen av par med barn, og det gjenspeiler seg i resultatene i denne undersøkelsen. Det er likevel mer som kan gjøres for å minke forskjellene, både mellom kvinner med og uten barn, og ikke minst mellom mødre og fedre.

Veien videre

En videreføring av denne studien kan dra nytte av å benytte seg av nyere data for å undersøke om den endringen som har funnet sted har stagnert, eller om fordelingen av yrkesarbeidet blant par har fortsatt i den likestilte retningen vi har sett. I tillegg vil de faktorene som av ulike årsaker ikke har blitt analysert i denne undersøkelsen kunne bidra til verdifull informasjon om hvorfor par organiserer hverdagen sin slik som de gjør. Både informasjon om helse og inntekt for begge parter, og særlig informasjon om partner, vil kunne bidra til et mer helhetlig bilde av hvorfor par har den fordelingen av yrkesarbeidet de har.

En kvalitativ undersøkelse av hvilke *begrunnelser* som ligger bak pars beslutning om hvilken type fordeling av yrkesarbeidet paret har, vil kunne bidra til å avdekke forhold som en kvantitativ undersøkelse ikke vil kunne gi svar på. For eksempel om kvinner føler det er forventet at de reduserer sin arbeidstid når de får barn, eller om det er andre grunner som fører til at kvinner gjennomgående har kortere arbeidstid enn menn.

Litteraturliste

Aakvaag, Gunnar C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.

Arbeids- og velferdsdirektoratet. (2014). Foreldrepenger, engangsstønad og svangerskapsenger. Lastet 25.08.2014, fra <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/Familie+-+statistikk/Relatert+informasjon/Foreldrepenger%2C+engangsst%C3%B8nad+og+svangerskapsenger.356751.cms>

Becker, Gary S. (1991). *A treatise on the family*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Becker, Gary S. (1993). *Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education* (Third utg.). Chicago: The University of Chicago Press.

Birkelund, Gunn Elisabeth , & Petersen, Trond. (2008). Det norske likestillingsparadokset. Kjønn og arbeid i velferdssamfunnet. I I. Frønes & L. Kjølørød (Red.), *Det norske samfunn* (s. 126-153). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

Boje, Thomas P. (2006). Working time and caring strategies: parenthood in different welfare states. I A. L. Ellingsæter & A. Leira (Red.), *Politicising parenthood in Scandinavia: gender relations in welfare states* (s. 195-216). Bristol: Policy Press.

Brandth, Berit, & Kvande, Elin. (2003). *Fleksible Fedre*. Oslo: Universitetsforlaget.

Brandth, Berit, & Kvande, Elin. (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.

Eeckhaut, Mieke C.W, Stanfors, Maria A., & Putte, Bart Van de. (2014). Educational Heterogamy and the Division of Paid Labour in the Family: A Comparison of Present-Day Belgium and Sweden. *European Sociological Review*, 30(1), 64-76.

Egge-Hoveid, Kristin. (2014). Kontantstøtte - lite endring tross høyere sats. *Samfunnsspeilet*(4), 21-26.

- Ellingsæter, Anne Lise. (1998). Dual Breadwinner Societies: Provider Models in the Scandinavian Welfare States. *Acta Sociologica*, 41(1), 59-73.
- Ellingsæter, Anne Lise. (2012). Innledning: Velferdsstatens familier. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver* (s. 13-30). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Ellingsæter, Anne Lise, & Leira, Arnlaug. (2004). Innledning: Velferdsstaten og familien. I A. L. Ellingsæter & A. Leira (Red.), *Velferdsstaten og familien. Utfordringer og dilemmaer* (s. 13-37). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Ellingsæter, Anne Lise, & Leira, Arnlaug. (2006). Introduction: politicising parenthood in Scandinavia. I A. L. Ellingsæter & A. Leira (Red.), *Politicising parenthood in Scandinavia: gender relations in welfare states* (s. 1-24). Bristol: Policy Press.
- England, Paula, & Budig, Michelle J. (1998). Gary Becker on the Family: His Genius, Impact and Blind Spots. I D. Clawson (Red.), *Required Reading. Sociology's Most Influential Books* (s. 95-111). Massachusetts: University of Massachusetts Press.
- Esping-Andersen, Gøsta. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, Gøsta. (1999). *Social foundations of postindustrial economies*. Oxford: Oxford University Press.
- Esping-Andersen, Gøsta. (2002). *Why We Need a New Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
- Eurostat. (2013). Employment statistics. Lastet, fra http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Employment_statistics
- Firebaugh, Glenn. (2008). *Seven rules for social research*. New Jersey: Princeton University Press.
- Haas, Barbara. (2005). The Work-care Balance: Is it possible to identify Typologies for Cross-national Comparisons? *Current Sociology*, 53(3), 487-508.

- Haas, Barbara, Steiber, Nadia, Hartel, Margit, & Wallace, Claire. (2006). Household employment patterns in an enlarged European Union. *Work, Employment & Society*, 20(4), 751-771.
- Jensberg, Heidi, Mandal, Roland, & Solheim, Erling. (2012). *Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet 1990-2010. Kontinuitet eller endring?* SINTEF rapport A21906.
- Kitterød, Ragni Hege. (2000). Størst likedeling blant de høyt utdannede. 2000(5), 34-47.
- Kitterød, Ragni Hege. (2004). Ulikhet i familiers tid til yrkesarbeid. *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 2(21).
- Kitterød, Ragni Hege. (2005). Han jobber, hun jobber, de jobber. Arbeidstid blant par av småbarnsforeldre. *Rapporter*, 2005(10), 52-60.
- Kitterød, Ragni Hege. (2008). Oversikt over dagens arbeidstidsmønstre. I T. P. Bø, R. H. Kitterød, T. Køber, S. M. Nerland & T. Skoglund (Red.), *Rapporter. Arbeidstiden - mønstre og utviklingstrekk* (Vol. 12, s. 52-113). Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, Ragni Hege. (2010). Yrkesarbeid blant par: hvor finner vi de utradisjonelle tilpasningene? *Rapporter*, 2010(18), 52-93.
- Kitterød, Ragni Hege. (2013). Mer familiearbeid og mindre jobb blant småbarnsfedre. I B. Brandth & E. Kvande (Red.), *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kitterød, Ragni Hege, & Kjeldstad, Randi. (2006). Kortere arbeidstid for fedre - men fremdeles et tosporet foreldreskap. *Søkelys på arbeidsmarkedet*, 23(2), 159-173.
- Kitterød, Ragni Hege, & Lappegård, Trude. (2012). A Typology of Work-Family Arrangements Among Dual-Earner Couples in Norway. *Family Relations*, 61(4), 671-685.
- Kitterød, Ragni Hege, & Rønsen, Marit. (2010a). Untraditional couples in a neo-traditional setting. Which women perform as much paid work as their partner? *Discussion paper*(607).

- Kitterød, Ragni Hege, & Rønsen, Marit. (2010b). Yrkesarbeid blant par. Når jobber hun minst like mye som han? *Samfunnsspeilet*, 24(1), 43-54.
- Kitterød, Ragni Hege, & Rønsen, Marit. (2012a). Kvinner i arbeid ute og hjemme. Endring og ulikhet. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver* (s. 141-160). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Kitterød, Ragni Hege, & Rønsen, Marit. (2012b). Non-traditional dual earners in Norway: when does she work at least as much as he? *Work, Employment & Society*, 26(4), 657-675.
- Kitterød, Ragni Hege, Rønsen, Marit, & Seierstad, Ane. (2011). Working hours in dual-earner couples: Does one partner work less when the other works more? *Discussion paper*, 670.
- Kitterød, Ragni Hege, Rønsen, Marit, & Seierstad, Ane. (2013). Mobilizing female labour market reserves: What promotes women's transition between part-time and full-time work? *Acta Sociologica*, 56(2), 155-171.
- Kjeldstad, Randi. (2006). Hvorfor deltid? *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 47(2), 513-544.
- Knudsen, Knud, & Wærness, Kari. (2001). National context, individual characteristics and attitudes on mother's employment: A comparative analysis of Great Britain, Sweden and Norway. *Acta Sociologica*, 44(67), 67-79.
- Leira, Arnlaug. (1992). *Welfare states and working mothers*. Cambridge: University Press.
- Leira, Arnlaug. (2002). *Working parents and the welfare state. Family change and policy reform in Scandinavia*. Cambridge: University Press.
- Leira, Arnlaug. (2006). Parenthood change and policy reform in Scandinavia, 1970s-2000s. I A. L. Ellingsæter & A. Leira (Red.), *Politicising parenthood in Scandinavia: gender relations in welfare states* (s. 27-51). Bristol: Policy Press.
- Leira, Arnlaug. (2008). Familier og velferdsstat. Familieendring og politisk reform i 1990-åra. I I. Frønes & L. Kjølsvold (Red.), *Det norske samfunn* (s. 261-282). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

- Leira, Arnlaug. (2012). Omsorgens institusjoner, omsorgens kjønn. I A. L. Ellingsæter & K. Widerberg (Red.), *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver* (s. 76-98). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Lyng, Selma Therese, & Halrynjo, Sigtona. (2010). Fars forkjørsrett – mors vikeplikt? Karriere, kjønn og omsorgsansvar i eliteprofesjoner. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 51(2), 249-280.
- Meld.St. 6, 2010-2011 (2011). *Likestilling for likelønn*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste. (2009). Metadata. Lastet 15.12.2013, fra <http://nsddata.nsd.uib.no/webview/index.jsp?v=2&submode=abstract&study=http%3A%2F%2F129.177.90.161%3A80%2Fobj%2FStudy%2FNSD0030&mode=documentation&>
- Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste. (2013). Levekårsundersøkelsen. Lastet ned 09.10.2013, 2013, fra <http://www.nsd.uib.no/nsddata/serier/levekaarundersokelser.html>
- NOU 1996:13. (1996). *Offentlige overføringer til barnefamilier*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2008:6. (2008). *Kjønn og lønn. Fakta, analyser og virkemidler for likelønn*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2012:15. (2012). *Politikk for likestilling*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Næsheim, Helge, & Villund, Ole. (2013). Deltidsarbeid - blir forskjellene utjevnet? *Samfunnsspeilet*, 2(2013), 24-27.
- OECD. (1999). *Classifying Educational Programmes. Manual for ISCED-97 Implementation in OECD Countries*.

- Raley, Sara B, Mattingly, Marybeth J, & Bianchi, Suzanne M. (2006). How Dual Are Dual-Income Couples? Documenting Change From 1970 to 2001. *Journal of Marriage and Family*, 68(1), 11-28.
- Rønsen, Marit. (2009). Long-term Effects of Cash for Childcare on Mothers' Labour Supply. *Labour*, 23(3), 507-533.
- Skog, Ole-Jørgen. (2010). *Å forklare sosiale fenomen. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Skrede, Kari. (2004). Familiepolitikens grense - ved "likestilling light"? I A. L. Ellingsæter & A. Leira (Red.), *Velferdsstatens familier. Utfordringer og dilemmaer* (s. 160-200). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- St.Meld Nr.4, 1988-89. (1989). *Langtidsprogrammet 1990-1993*. Oslo: Finansdepartementet.
- Statistisk sentralbyrå. (2001). *Norsk standard for utdanningsgruppering*. Norges offisielle statistikk, Lastet fra http://www.ssb.no/emner/04/90/nos_c617/nos_c676.pdf
- Statistisk sentralbyrå. (2014a). Arbeidskraftundersøkelsen, 1.kvartal 2014. Lastet fra <http://ssb.no/aku>
- Statistisk sentralbyrå. (2014b). Arbeidsmiljø, leveårsundersøkelsen, 2013. Lastet fra <http://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/arbmiljo/hvert-3-aar/2014-07-03>
- Statistisk sentralbyrå. (2014c). Utdanningsstatistikk. Lastet fra <http://ssb.no/utdanning/statistikker/utniv>
- Svalund, Jørgen. (2011). Undersysselsetting og ufrivillig deltid. Varighet og veien videre. *Fafo-rapport*, 2011(34).
- Tufte, Per Arne. (2000). *En intuitiv innføring i logistisk regresjon*. Oslo, Statens institutt for forbruksforskning.
- Vaage, Odd Frank. (2002). Til alle døgnets tider. Tidsbruk 1971-2000. *Statistiske analyser*, 52.

Verbakel, Ellen, & de Graaf, Paul M. (2009). Partner effects on labour market participation and job level: opposing mechanisms. *Work, Employment & Society*, 23(4), 635-654.

West, Candace, & Zimmerman, Don H. (1987). Doing Gender. *Gender and Society*, 1(2), 125-151.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt

Antall ord i denne oppgaven: 26642

Vedlegg 1

Tabell 9.1 Deskriptiv statistikk 1991, gifte eller samboende kvinner i aldersgruppen 20-59 år

1991		Form for arbeidsdeling								Kji ²
Gjennomsnittlig arbeidstid (timer)		Utradisjonell		Lik		Tradisjonell		Total		
		%	N	%	N	%	N	%	N	
Totalt	31,9	4,7	28	35,4	211	59,9	357	100	596	11,6
Kvinnens utdanning										
Grunnskole/	31,1	5,1	22	35	151	59,9	258	100	431	
Videregående skole										
Kort høy utdanning	33,5	2,1	3	36,1	52	61,8	89	100	144	
Lang høy utdanning	42,6	18,7	3	43,7	7	37,5	6	100	16	
Mangler informasjon	28,8	0	0	20	1	80	4	100	5	10,6
Samlivsstatus										
Samboende	33,3	5,7	5	50	44	44,3	39	100	88	
Gift	31,7	4,5	23	32,9	167	62,6	318	100	508	
Antall barn										
Ingen barn	34,3	7,1	15	46,9	99	46	97	100	211	32,3
1-2 barn	31,6	3,8	12	31,4	100	64,9	207	100	319	
3 eller flere barn	26,4	1,5	1	18,2	12	80,3	53	100	66	
Yngste barns alder										
1-6 år	28,3	1,7	3	26,8	48	71,5	128	100	179	
7-19 år	32,7	4,9	10	31,1	64	64,1	132	100	206	4,2
Kombinert variabel										
Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn	28,4	1,2	1	29,1	25	69,8	60	100	86	
Yngste barn 1-6 år, 3 eller flere barn	25	2,3	1	11,4	5	86,7	38	100	44	
Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn	32,8	4,7	11	35,2	75	63,1	147	100	233	
Yngste barn 7-19 år, 3 eller flere barn	29,3	0	0	31,8	7	68,2	15	100	22	12
Selvstendig næringsdrivende										
Nei	31,4	3,9	21	35,8	191	60,2	321	100	533	
Ja	37	11,1	7	31,8	20	57,1	36	100	63	
Ledende stilling										
Nei	31,5	4,5	22	33,7	164	61,8	301	100	487	4
Ja	34,2	5,5	6	43,1	47	31,4	56	100	109	
Kvinnens alder										
20-29 år	31,2	4,2	5	44,9	53	50,9	60	100	118	
30-39 år	31,3	4	8	32,2	64	63,8	127	100	199	
40-49 år	33,6	4,6	9	34,9	68	60,5	118	100	195	7,6
50-59 år	30,8	7,1	6	31	26	61,9	52	100	84	
Offentlig sektor										
Nei	32,2	5,2	23	37	163	57,8	255	100	441	
Ja	31,3	3,2	5	31	48	65,8	102	100	155	

Tabell 9.2 Deskriptiv statistikk 1995, gifte eller samboende kvinner i aldersgruppen 20-59 år

1995		Form for arbeidsdeling								Kji ²
Gjennomsnittlig arbeidstid (timer)		Utradisjonell		Lik		Tradisjonell		Total		
		%	N	%	N	%	N	%	N	
Totalt	31,2	6,3	41	41,5	271	52,2	341	100	653	9,2
Kvinnens utdanning										
Grunnskole/										
Videregående skole	29,8	6,3	28	38,4	171	55,3	246	100	445	
Kort høy utdanning	33,8	6,4	12	46,3	87	47,3	89	100	188	
Lang høy utdanning	38,7	8,3	1	58,3	7	33,3	4	100	12	
Mangler informasjon	37,2	0	0	75	6	25	2	100	8	
Samlivsstatus										11,2
Samboende	32,2	5,4	8	53,4	79	41,2	61	100	148	
Gift	30,9	6,5	33	38	192	55,5	280	100	505	
Antall barn										16,4
Ingen barn	32,9	6,7	18	50,4	135	42,9	115	100	268	
1-2 barn	29,7	5,9	19	35,5	115	58,6	190	100	324	
3 eller flere barn	31,1	6,6	4	34,4	21	59	36	100	61	
Yngste barns alder										4
1-6 år	30,7	3,9	8	37,7	78	58,5	121	100	207	
7-19 år	32,9	8,4	15	32,6	58	59	105	100	178	
Kombinert variabel										12,8
Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn	26,8	1	1	29	29	70	70	100	100	
Yngste barn 1-6 år, 3 eller flere barn	30,5	9,5	4	33,3	14	57,1	24	100	42	
Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn	31	8	18	38,4	86	53,6	120	100	224	
Yngste barn 7-19 år, 3 eller flere barn	32,4	0	0	36,8	7	63,2	12	100	19	
Selvstendig næringsdrivende										
Nei	31,2	5,3	32	42	255	52,7	320	100	607	14,8
Ja	30,3	19,6	9	34,8	16	45,7	21	100	46	
Ledende stilling										11,2
Nei	30	7,1	36	38,2	194	54,7	278	100	508	
Ja	35,3	3,5	5	53,1	77	43,5	63	100	145	
Kvinnens alder										10,3
20-29 år	29,8	3,4	4	49,6	58	47	55	100	117	
30-39 år	31,4	8,2	18	37	81	54,8	120	100	219	
40-49 år	32	6,7	15	44,7	93	48,6	101	100	208	
50-59 år	30,7	4,6	5	35,8	39	59,6	65	100	109	
Offentlig sektor										10,4
Nei	32	7	34	44,4	216	48,6	236	100	486	
Ja	28,8	4,2	7	32,9	55	62,9	105	100	167	

Tabell 9.3 Deskriptiv statistikk 2001, gifte eller samboende kvinner i aldersgruppen 20-59 år

2001		Form for arbeidsdeling									
Gjennomsnittlig arbeidstid (timer)		Utradisjonell		Lik		Tradisjonell		Total		Kji ²	
		%	N	%	N	%	N	%	N		
Totalt	33,5	8	53	45,8	303	46,2	306	100	662		
Kvinnens utdanning											
Grunnskole/											
Videregående skole	32,7	7,1	29	43,8	180	49,2	202	100	411	11	
Kort høy utdanning	33,8	8,6	18	48,1	101	43,3	91	100	210		
Lang høy utdanning	40,7	14,3	5	60	21	25,7	9	100	35		
Mangler informasjon	31	16,7	1	16,7	1	66,7	4	100	6		
Samlivsstatus											
Samboende	34,5	10,8	19	49,4	87	39,8	70	100	176	5,2	
Gift	33,1	7	34	44,4	216	48,6	236	100	486		
Antall barn											
Ingen barn	34,9	12	34	49,3	140	38,7	110	100	284	20,7	
1-2 barn	33,2	5,1	15	45,6	134	49,3	145	100	294		
3 eller flere barn	29,3	4,8	4	34,5	29	60,7	51	100	84		
Yngste barns alder											
1-6 år	30,7	4,4	8	36,8	67	58,8	107	100	182	6,7	
7-19 år	33,9	5,6	11	49	96	45,4	89	100	196		
Kombinert variabel											
Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn	30,7	5,9	4	32,4	22	61,8	42	100	68	10,7	
Yngste barn 1-6 år, 3 eller flere barn	28,7	5,2	3	31	18	63,8	37	100	58		
Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn	34	4,9	11	49,6	112	45,6	103	100	226		
Yngste barn 7-19 år, 3 eller flere barn	30,6	3,9	1	42,3	11	53,6	14	100	26		
Selvstendig næringsdrivende											
Nei	33,2	8,1	51	45,4	287	46,5	294	100	632	0,7	
Ja	39,3	6,7	2	53,3	16	40	12	100	30		
Ledende stilling											
Nei	31,9	6,4	31	41,6	203	52,1	254	100	488	27	
Ja	37,8	12,6	22	57,5	100	29,9	52	100	174		
Kvinnens alder											
20-29 år	32,4	11,7	14	44,2	53	44,2	53	100	120	3,7	
30-39 år	33,1	5,9	12	45,8	93	48,3	98	100	203		
40-49 år	34,4	8,4	17	46,5	94	45,1	91	100	202		
50-59 år	33,5	7,3	10	46	63	46,7	64	100	137		
Offentlig sektor											
Nei	33,9	8,8	40	46,8	213	44,4	202	100	455	2,5	
Ja	32,4	6,3	13	43,5	90	50,2	104	100	207		

Tabell 9.4 Deskriptiv statistikk 2009, gifte eller samboende kvinner i aldersgruppen 20-59 år

2009		Form for arbeidsdeling								Kji ²
Gjennomsnittlig arbeidstid (timer)		Utradisjonell		Lik		Tradisjonell		Total		
		%	N	%	N	%	N	%	N	
Totalt	35,3	10,6	266	52,8	1329	36,7	923	100	2518	42,5
Kvinnens utdanning										
Grunnskole/										
Videregående skole	33,5	9,3	109	49,4	580	41,4	486	100	1175	
Kort høy utdanning	36,3	10,6	108	55	562	34,4	351	100	1021	
Lang høy utdanning	39,7	17,3	46	59,4	158	23,3	62	100	266	
Mangler informasjon	33,3	5,3	3	51,8	29	42,9	24	100	56	
Samlivsstatus										13,5
Samboende	35,6	10,6	79	58	431	31,4	233	100	743	
Gift	35,5	10,5	187	50,6	898	38,9	690	100	1775	
Antall barn										26,4
Ingen barn	35,5	13,1	128	54,1	527	32,8	320	100	975	
1-2 barn	35,4	8,5	107	53,9	676	37,6	472	100	1255	
3 eller flere barn	34,1	10,8	31	43,8	126	45,5	131	100	288	
Yngste barns alder										4,8
1-6 år	34,7	7,4	52	54,3	380	38,3	268	100	700	
7-19 år	35,6	10,2	86	50,1	422	39,7	335	100	843	
Kombinert variabel										15
Yngste barn 1-6 år, 1-2 barn	34,4	5,8	18	54,3	170	39,9	125	100	313	
Yngste barn 1-6 år, 3 eller flere barn	33,5	10,2	16	41,4	65	48,4	76	100	157	
Yngste barn 7-19 år, 1-2 barn	35,7	9,4	89	53,7	506	36,8	347	100	942	
Yngste barn 7-19 år, 3 eller flere barn	34,9	11,5	15	46,6	61	42	55	100	131	
Selvstendig næringsdrivende										19,5
Nei	35,1	10	241	53,4	1285	36,6	880	100	2406	
Ja	39	22,3	25	39,3	44	38,4	43	100	112	
Ledende stilling										60,1
Nei	33,8	8,2	136	50,4	833	41,4	685	100	1654	
Ja	38,2	15,1	130	57,4	496	27,5	238	100	864	
Kvinnens alder										18
20-29 år	34,4	11,8	36	55,6	170	32,7	100	100	306	
30-39 år	35,5	8	60	56,8	426	35,2	264	100	750	
40-49 år	35,7	10,3	88	51,3	438	38,4	328	100	854	
50-59 år	35	13,5	82	48,5	295	38	231	100	608	
Offentlig sektor										29,1
Nei	36,1	11,7	197	55,2	928	33,1	557	100	1682	
Ja	33,6	8,3	69	48	401	43,8	366	100	836	

Vedlegg 2

Om ulikheter i utdanningskoding mellom NUS1989 og NUS2000

Forskjellen mellom den gamle og den nye utdanningsklassifiseringen NUS ligger i ulik koding av den videregående utdanningen, og da særlig nivå 5. I NUS2000 er nivå 5 forbeholdt utdanning som nivåmessig ligger mellom videregående utdanning og universitets- og høgskoleutdanning. Dette fører til at denne kategorien skaper utfordringer med tanke på hvor denne gruppen skal plasseres når man benytter seg av en grovere inndeling av utdanning (Statistisk sentralbyrå, 2001).

På bakgrunn av dette har jeg valgt å plassere de som har nivå 5 i utvalgene fra 2001 og 2009 i kategorien for videregående utdanning, istedenfor i kategorien for høyere utdanning nettopp fordi denne type utdanning *ikke* kan klassifiseres som høyere utdanning. Denne type utdanning bygger på videregående skole, men er ikke godkjent som høyere utdanning, og derfor mener jeg at de nivåmessig hører hjemme under kategorien for videregående utdanning i dette tilfellet. I NUS1989 som blir benyttet i utvalget fra 1995, klassifiseres nivå 5 som «Utdanning på høyskole- og universitetsnivå I (13-14 år)», og disse velger jeg derfor å beholde i kategorien for høyere utdanning.

Utdanningsvariabelen i utvalget fra 1991 var kodet etter ISCED1976 og har en annen klassifisering enn de to ovennevnte. ISCED er et system som hovedsakelig blir brukt for å sammenligne utdanning på tvers av land. I denne klassifiseringen er det også nivå 5 som er den omdiskuterte kategorien. Nivå 5 i utvalget er tilsvarende utdanning på 13 og 14 klassetrinn. Etter gammel skolereform vil dette tilsvare utdanning over videregående nivå, men ifølge ISCED 1976 er dette en type utdanning som «leads to an award *not* equivalent to a first university degree» (OECD, 1999). Likevel velger jeg å legge disse i kategorien for høyere utdanning på inntil fire år, da flesteparten av de kvinnene som befinner seg innenfor denne kategorien har yrker som krever kortere høy utdanning. Eksempelvis ligger sykepleiere, ingeniører og lærere innenfor denne kategorien, og i og med at dette er et typiske kvinneyrker med høy utdanning, er det viktig at denne gruppen blir kategorisert som kvinner med kort høy utdanning.

Vedlegg 3

Yrkeskoding 1991/1995

Sammenligning av yrkeskoding

2001/2009	STYRK	1995/1991	NYK
		0	Teknisk, vitenskapelig, humanistisk og kunstnerisk arbeid
1	Administrative ledere og politikere	1	Administrasjons- og forvaltningsarbeid, bedrifts- og organisasjonsledelse
2	Akademiske yrker	2	Kontorarbeid
3	Yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning	3	Handelsarbeid
4	Kontor- og kundeserviceyrker	4	Jordbruks-, skogbruks- og fiskearbeid
5	Salgs-, service og omsorgsykker	5	Gruve- og sprengningsarbeid
6	Yrker innen jordbruk, skogbruk og fiske	6	Transport- og kommunikasjonsarbeid
7	Håndverkere o.l.	7	Industri-, bygge- og anleggsarbeid
8	Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv.	8	Industri-, bygge- og anleggsarbeid
9	Yrker uten krav til utdanning	9	Servicearbeid
0	Militære yrker og uoppgitt	X	Militært arbeid og arbeidskraft som ikke kan identifiseres

Har tolket dette dithen at:

1995/91	2001/09
0 =	3
1 =	1
2 =	4
3 =	4
4 =	6
5 =	6
6 =	8
7 =	7
8 =	7
9 =	5

Med følgende uttak:

Enkelte i 0 (teknisk, vitenskapelig, humanistisk og kunstnerisk arbeid) har blitt kodet til 2
(Akademiske yrker)

001 Arkitekter

002 Over- og avdelingsingeniører

007 Oppmålingsingeniører, jordskiftemålere

011 Kjemikere

012 Fysikere

014 Geologer m. fl

015 Meteorologer

019 Øvrige (her: astronomer)

021 Veterinærer

022 Biologer

023 Jordbruks, og hagebruksforskere

024 Skogbruksforskere

03 Medisinsk arbeid (Leger, tannleger)

040 Oversykepleier

042 Jordmødre

050 Apotekere

061 Professorer og dosenter
063 Lektorer og adjunkter
07 Religiøst arbeid (Prester, biskoper)
08 Juridisk arbeid (Jurister, dommere, advokater)
093 Formgivere
094 Forfattere
095 Redaktører/journalister
096 Scenekunstnere
097 Musikere
099 Øvrige
903 Polititjenestemenn

Andre omkodinger:

060 – Skoleledere, undervisningsledere – 1
332 – Butikksjefer – 1
600 – Skipsførere – 3
601 – Styrmenn - 3
621 – Flygere – 3
670 (Post- og telekommunikasjonsarbeid) er kodet til 4 (Kontor og kundeservice)
674 – Sentralborddamer – 4
676 – Radiotelegrafist – 4
679 – Øvrige (post- og telekommunikasjon) – 4
681 – Postbud – 4
682 – Bud – 4
803 – Trykkere – 8
804 – Ulike maskinarbeidere – 8
832 – Kokere/ovnspassere – 8
839 – Øvrige (prosessarbeidere) – 8
85 – Annet tilvirkningsarbeid – 8
87 – Maskin- og motordrift – 8

Vedlegg 4

Koding av offentlig sektor.

Yrkeskoden i det opprinnelige datasettet er oppgitt, samt antallet innenfor denne yrkeskategorien som har blitt kodet om til offentlig sektor

Det er hovedsakelig respondenter innenfor disse kategoriene som har blitt definert til å arbeide innenfor offentlig sektor:

- 03 – Medisinsk arbeid
- 04 – Sykepleiere og annet pleiarbeid
- 06 – Pedagogisk arbeid
- 90 – Sivilt overvåkings- og tryggingsarbeid

1991

0 – Teknisk, vitenskapelig, humanistisk og kunstnerisk arbeid

03 – Medisinsk arbeid

031 – Leger ellers

04 – Sykepleiere og annet pleiarbeid

041 – Sykepleiere ellers

042 – Jordmødre

043 – Pleier i psykisk helsevern

045 – Hjelpepersonale i sykepleie

046 – Hjelpepersonale i tannpleie

047 – Barnepleiere

049 – Øvrige

05 – Annet syke- og helsevernsarbeid

052 – Fysioterapeuter

059 – Øvrige

06 – Pedagogisk arbeid

064 – Lærere

066 – Barnehagelærere

067 – Undervisningskonsulenter

0X – Annet arbeid innen

0X2 – Sosialtjenestemenn

9 – Servicearbeid

90 – Sivilt overvåknings- og tryggingsarbeid

909 – Øvrige

1995

0 – Teknisk, vitenskapelig, humanistisk og kunstnerisk arbeid

03 – Medisinsk arbeid

031 – Leger ellers

04 – Sykepleiere og annet pleiearbeid

041 – Sykepleiere ellers

042 – Jordmødre

043 – Pleier i psykisk helsevern

045 – Hjelpepersonale i sykepleie

046 – Hjelpepersonale i tannpleie

047 – Barnepleiere

049 – Øvrige

05 – Annet syke- og helsevernsarbeid

052 – Fysioterapeuter

059 – Øvrige

06 – Pedagogisk arbeid

064 – Lærere

066 – Barnehagelærere

067 – Undervisningskonsulenter

0X – Annet arbeid innen

0X2 – Sosialtjenestemenn

2001/2009 (STYRK)

2 – Akademiske yrker

222 – Medisinske yrker

2230 – Spesialsykepleiere og jordmødre

3 – Yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere

322 – Høyskoleyrker innen medisin o.l.

3231 – Sykepleiere

3232 – Vernepleiere

33 – Undervisningsyrker som krever 1-3 års høyskoleutdanning

3310 – Grunnskolelærere

3320 – Førskolelærere

3341 – Yrkesfaglærere og faglærere i videregående skole

3349 – Andre yrker innenfor undervisning og pedagogisk arbeid

34 – Lavere saksbehandlere innenfor administrasjon og forretningsfag og yrker innen sosialarbeid, underholdning m.fl.

3450 – Polititjenestemenn

3460 – Sosionomer, barnevernspedagoger o.l.

5 – Salgs, service og omsorgsykker

513 – Pleie- og omsorgspersonale

5131 – Barne- og ungdomsarbeidere

5132 – Omsorgsarbeidere og hjelpepleiere

5133 – Hjemmehjelpere